HET EERSTE DEEL,

Vande Vermaertste Schilders in onse Eeuw ghestorven zijnde.

MEn leest dat Cupido ende de Doodt samen eens hadden gheslapen op sekere plaets/ en smorgens heel vroegh noch half slaeplustich opstaende / nam de Doodt onwetende den Pijl-Coker van Cupido ende in teghendeel Cupido den Coker vande Doodt elck in't besonder meynende dat hy sijnen eyghen Coker hadde / ende elck sijnen wegh nemende naer de wereldt om met hunne Pijlen de Menschen naer ghelegenthept te quetsen: soo ist ghebeurt/dat de Doodt sommige Menschen (die door versleten ouderdom niet meer bequaem en waren om te leven / ende de welcke inde ghenuchten des wereldts geen vreught meer en costen scheppen) meynde van't leven te ontrooven / door den brandenden pijl van Cupido tot een nieuw leven heeft verweckt / ende 't hert met liefde soo ontsteken/ dat sy in plaets van op het graff te decken / door de liefde een nieuw leven wilden aennemen: vanden anderen cant den verblinden Jongen van Venus heeft upt dertelheydt door de cracht van sijn pijlen de liefde onder de jonghe jeught gaen soecken te dringen ende hen herten met liefde te bevanghen / niet beter wetende oft hy en was ghewapent met sijnen eyghen Coker / heeft met de pijlen des doodts de jonghe jeught voor der handt omghebracht / en in plaets van inde minnelijcke ghenuchten der liefde te doen leven / heeft de selve door de verkeerde pijlen met groote droefheyt ende beclach doen sterven.

Om dan tot den inhouden van dit volgende Deel te comen / soo dunckt my dat in dese ghelegenthepdt de Faem in plaets vande Doodt, ende Pictura in plaets van Cupido samen sijn op-ghestaen upt den slaep van veel onrust des oorloghs / voerende Pictura den Pijl-coker der Consten en de Faem den Coker der nieuwe marē verwisselende van pijlen. Dat is hoe Pictura door den nieuwen Peys ende Vrede (daer Nederlant mede begaeft is) tracht de jonghe jeught blijtich aen te wackeren ende met lust tot haer Const te ontsteken/ en brenght in dit Deel geen ander Const voor den dach als de Faem der roemruchtichste Schilders die deser wereldt overleden sijn / ende de Faem in teghendeel meynende te verbreyden ende met haer trompet upt te blasen den onghestadighen Oorloghs handel tusschen Spaignien en Vranckrijck (die de oorsaeck vande ballinckschap der Schilder-const ende de vreese vanden Vrede is geweest) en becommert den lust der nieusgierige Geesten (die den inhouden van dit werck lesen) nievers mede als met de verholenthept van Picturas Consten ghelijck hier door de Wercken van menighe Constenaers (in onse Eeuw ghestorven zijnde) can bewesen worden / welcke Wercken hun door de Faem doen verrijsen.

ADAM

ADAM VAN OORT

Fut un paintre renommé, en magnifiques ordonances, ce qu'on peut voir par diverses œuvres qu'on trouve entre les mains des amateurs. il at eu son pere pour son maistre, nommé Lambert van oort. il est né en Anvers l'an 1597 et il y mourut l'an 1641.

Iacobus Iordaens pinxit. *Hend. Snyers sculp.* *Io. Meyssens excu.*

ADAM VAN OORT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1557.
Ende gheſtorven Anno 1641.

T'Is waer Rethorica can door haer Rijm-ghedichten
Een droef ſwaermoedich hert met groote vreught verlichten
Als ſy de fabels van *Ovidius* ontdeckt
Waer door ſy menich Menſch tot nieuwe luſten weckt,
Maer ſiet een cloecke handt die met pinceel can leven
Die ſal hiſtorien en fabels daer beneven
Seer geeſtich munten uyt, met ſulcken aerdicheyt
Soo datmen ſiet voor d'oogh het gen' den Dichter ſeyt.
Het gen' den Dichter ſchrijft en u ſtets uyt wilt legghen
En can hy door de pen oft met den mont maer ſegghen,
Pictur' in tegendeel die doet u alles ſien
In haer eel ſtomme Conſt al watter can gheſchien.
Deſ' Conſt en is by't goudt van *Cræſus* niet te gh'lijcken
Sijn rijcken ſchat moet voor deſ' Hemel-gaeve wijcken
Deſ' Conſt die heeft van OORT ſoo wel en fraey ghedaen
Dat veele Geeſten ſelffs daer af verwondert ſtaen.
De vrinden vande Conſt ſijn handelingh beminnen
Die hy heeft uyt ghewerckt met cloeck en rijpe ſinnen
Die hy van jonckx af aen ſeer neerſtich heeft gheleert
En met de eel *Pictur'* ſeer vlijtichlijck verkeert,
Want ſijnen cloecken geeſt is daer aff voort ghecomen
Daerom heeft hy altijdt deſ' Conſt wel waer ghenomen
By *Lambert* ſijnen Vaer, in't groot en in het cleyn
Die ſeer ghetrocken wordt midts ſy is ongemeyn.
Waer af de ſnelle faem altijdt ſal eeuwich melden
Want ſijnen geeſt die was het leven af te belden
Soo dat ſijn Conſt (die hy met ſorghen heeft vergaert)
Wordt by een jeder een voor ſeldſaem Conſt bewaert.

OCTA-

OCTAVIO VAN VEEN

Estoit en son temps un de plus florisantes maistres de toute la vaiss bas, comm' on peult cognoistre vér un tableau dans l'eglise de Nostre Dame en Anvers, sur l'autel de la chappelle de S.te Sacramentité tant la derniere cene de nostre Seigneur, avec ses apostres, a été paintre du prince de Parma, et de l'Archiduc Albert, et autres princes, il fut ne a Leyden, en l'an 1558. et mourut a Brusselles l'an 1629. le 6. de may. Gert. van Veen pinxit. Ægid Ruchol sculpsit. Ioan Meyssens excudit.

OCTAVIO VAN VEEN.

Schilder van Leyden gheboren Anno 1558.
Ende gheſtorven Anno 1629.

ACh! waer is nu den tijdt, ghelijck den windt verſtoven
Waer is het wonder werck van *Semiramis* hoven
Waer in *Afriquen* ſich gheheel verwondert vondt
Waer is den rijckdom nu van *Cira* ſonder grondt.
Waer is de ſchoonheydt al van d'eel *Zantippes* wanghen,
Die eenmael *Socrates* had ſoo met liefd' bevanghen,
Waer is het blonde hair van *Dido* helder wit
Waer op *Æneas* ſeer trouhertich was verhit,
Waer is de liefde van *Roxaen*, en *Alexander*
Van *Paris*, en *Helen'*, van *Hero* en *Leander*,
Waer is *Anthonis* liefd', waer is ſijn vreught en heyl
Als hy *Cleopatra* ſach met haer ſchip en ſeyl.
Waer is de liefde van *Hanibal* en *Thamira*
Waer is den fellen Camp, die om *Deianira*
Door *Achelaus* wert met *Hercules* beſtaen
T'is met den ſnellen tijdt te ſaem als roock vergaen.
Soo gaeget met den menſch, die is terſtont verbeten
Die is ghelijck als niet in corten tijdt verſleten.
Octavio van Veen in Hollandt hooch gheacht
En groote Geeſten meer ſijn, vande doodt vercracht:
Nochtans hun wercken al die blijven in het leven
Die hebben menich hert tot grooten luſt ghedreven.
De Conſte van *Octaeff* (die haer ſoo hooch verheft)
Wert van hem ſoo ghedaen en gheeſtich wel ghetreft
Dat Keyſer, Coninck, Prins, Biſſchop en ander Heeren
Octaeff daer voor met jonſt en loff quamen vereeren,
Die met *Octaeff van Veen* vergaen ſijn als een bloem
Maer d'edele Schildry die draeght noch haren roem.

Schoon

SChoon dat mijn MVSA haer Dicht-pen hier schijnt op te houwen / ende daer mede de weerdicheyt van OCTAVO VENVS voor by te gaen / het welck sijn verdiende Eer niet toe en laet / my dwingende om wat meer sijnen onsterffelijcken Naem kenbaer te maecken. Soo wil ick hier voor oogen stellen hoe dat OCTAVO VAN VEEN, niet alleen en is gheweest een uytnemende ende wijtvermaert Schilder / maer oock in gheleerthcyt wonderbaer heeft uytghesteken / als blijckt aen sijn schriften die hy heeft achter-gelaten / ende door de Edele Druck-pers aen ons voorgehouden. Soo wanneer dat de Constighe Schilders de naeste Erffgenamen vande milde Natuer sijn / die stadich hen tot voordeel is dienende / als wesende de gene / daer sy alle gaven af ghenieten als sy de volcomen schoonheyt in verscheyde deelen naerboetsen. Soo acht ick dat OCTAVIO VAN VEEN daer van eenen is om dat hy de rechte oorsaeck heeft gheweest vande Edele bry Schilderconst tot sulcken ghedaente ende wesen te brenghen (als de selve niet alleen in Italien / maer oock in dese Nederlanden vande rampsalighe Crijghen ende onghevallen soo overloopen werdt / dat niet alleen de Schildry / maer selver de Schilders ontbraken) datse door hem in Nederlandt wederom is op-ghetoghen / ende in fleur gheraeckt / waer op dese naervolgende Poæmata niet qualijck en sullen wedergalmen / ende soude Octavio van Veen met volle recht hebben moghen segghen:

Dum quondam jngentes præsserunt prælia mentes
Dum tenuit plenas Belgica *fonte genas*
Nocte tenêbrarum visa est Pictura *ferarum,*
Ascendisse polum, deseruisse solum.
Picturæ *lator, sculpendi nullus amator,*
Nec, quæ blanda struit, picta tabella fuit.
Ast modo floresçit, per me eius gloria crescit:
Et vehitur motis cuncta per arua notis:
Astra petit, sursum meditatur ad Æthera cursum:
Et cuicumque placet, captus amore, tacet.
Per me haud jmbelles lator sibi Pictor Apelles
Consimiles miros gaudet habere viros.
Duxi ad solertes animos OCTAVIVS *artes:*
Hinc me Fama manet, quæ mea facta canet.

BY-VOEGHSEL.

SChoon MARS verhongert was in alle snoo crakeelen
Om hem in't s'menschen bloedt op't grouwlijckxt te versaen
Den lieffelijcken lust van VENVS mins pinceelen
Heeft sijn crakeels ghemoet door liefde doen vergaen

Sijn Nijdt-ſuchts moet-wil is verkeert in ſoeticheden
Als ſijn bloedt-dorſtich oogh grimlaggende beſach
D'aenlockſel vande Min in VENVS naeckte leden
Die op natuers paneel naer Conſt gheſchildert lach.

ALs de beſte Voeſterlingen (die den Natuer tot deſe Conſt crachtelijcken aenlockt) comen te ſmaecken / ende met ſmaeck te ghevoelen de overvloedighe voꝛſten vande onderwijſinghe / dan ſietmen datter grooten waſdom ende cracht gheſchiet / gheliick in Octavio te beſpeuren is als hy met groote neerſtichepdt de ſeereten van ſijn verſtant ſoo jonſtelijck heeft geopent ende mede ghedeelt aen ſijnen Diſcipel Petrus Paulus Rubbens, den weleken doꝛ de Leerſaeme Onderwijſinghe van Venus ſoo inde Conſt is op-getogen ende erbaren ghewoꝛden datter de wereldt noch over hondert en meer Jaeren af ſal ghedencken. Dooꝛ deſen Dooꝛluchtighen Octavio van Veen, dooꝛ deſen Naem-weerdighen Man (die uptmuntich is gheweeſt in loffelijcke deughtſaem oeffeninghen ende gheleertheydt) heeft ons den hemel met een vꝛindelijck gheneyght toe-vloyen der Nature deelachtich ghemaeckt met de hoochſte eer der Schilder-conſt die Octaeff in Nederlandt wederom heeft doen verrijſen naer datſe dooꝛ den wꝛeeden Mars was vertreden ende gedoot/ wiens weerdicheyt ick niet en wete hoe lupt-ſtemmich dat ick de ſelve ſal upt-blaſen met het Trompet vande wijt-vlieghende Faem. Den Erbaren Poëet ende Schilder Carel van Mander, en heeft oock niet connen naer laten de weerdicheyt ende noot volpꝛeſen Loff van Venus naer ſijn verdienſt in ſijn Schilder-Boeck ruchtbaer te maecken / ſeggende dat hy upt een goedt Gheſlacht is ghebooꝛen tot Leyden / ende natuerlijck aenghewent ſijnde vande Schilder-conſt/ heeft Italien/ Room ende andere plaetſen in ſijn leven beſocht / en is ſoo inde Conſt erbaren gheweeſt / dat hy by den Pꝛins van Parma en de meeſte Heeren werdt in eeren ende groote weerde ghehouden. Oock in ſonderheydt by haere Hoocheden den Dooꝛluchtighen Erdts Hertogh Albertus, ende Iſabella Clara Eugenia de Hertoginne / oock by den Coninck van Vꝛanckrijck Saliger ghedachtenis. Hy heeft veel ſelſaeme ende fraey conſtighe Conterfeytſelen ghedaen / oock de twee Conterfeytſels van haere vooꝛnoemde Hoocheden / de welcke gheſonden ſijn aenden Coninck van Engelandt Jacobus den tweeden in't jaer 1604. is oock van hem ghecomen een groot ſtuck weſende een Bachus Feeſt oft Triumph / gheliick tot Middelbourgh een is ghedaen ende te binden van Hems-kerck, oft oock de ſelve Oꝛdonnantie / midts ſy in pꝛint is. Daer is van Octaeff oock te binden eenen Zeuxis Schilderende naer 't leven vijf naeckte Vꝛouwen/ ſeer uptnemende ende fraey om ſien / ende vooꝛts meer andere ſelſame ſtucken die ick om cortheydt wille achterlact / dan en can niet vooꝛ-by-gaen het Coſtelijck Tafereel het welck van hem te ſien is inde Heylighe Sacraments Chooꝛ in onſe Lieve Vꝛouwen Kerck tot Antwerpen / weſende een devote Avontmael Chꝛiſti / ghetupgende ſijn uptnementheydt van jnventie ende oꝛdonnantien ſoo in Actitude dꝛapperijen als Coloꝛeren / waer in hy ghethoont heeft den upterſten gheeſt der Conſten/ ſijn overvloedicheydt in oꝛdonneren heeft hy abundantelijck ghethoont aen diverſche pꝛinten van hem uptgegaen / de welcke meeſt gheſneden ſijn van Gijſbrecht van Veen, ende Q. Boel, die ſijn teeckeningen ſeer naer 't leven ende met loſſen aert hebben upt-ghebeldt / namentlijck gheliick te ſien is aen ſijn Emblemata Horatiana, het Leven van Sinte Thomas Acquinas, als oock aen ſijn Emblemata Amoris Divini, mede het leven der Batavieren ende noch veel ander dooꝛ Anthoni

Tempeeſt

Tempeest gheſneden / waer inne de Heereliicke Inventien ende Conſtbloyende Aerdicheden van Octavio ghenoech te ſpeuren ſijn. Hy is in Nederlandt het eenich licht van Pictura gheweest / gheliick ſijn Diſcipels (die hy in groot ghetal heeft gehadt) ghenoech connen ghetuyghen. Soo dat ick met recht mach ſchrijven dat hy is gheweest den nieuwen Phœnix der edele bly Schilder-conſt. Want gheliick den Phœnix (dooz het vier van het Sonnen licht ontſteken) tot aſſen ſijn ſelf laet verbranden / ende daer uyt wederom eenen anderen voghel Phœnix opſtaet. Volgens het ſinghen van mijn Sangh-goddin ſpreekende aldus:

Den *Phœnix* die het vier tot ſijne doodt bereyt
En ſoeckt daer in ſijn eyndt, terſtont de Sonne vleyt,
Op dat haer heete ſtrael het houdt ſtracx ſoud' ontſteken
Om ſoo door deſen brandt ſijn heel Natuer te breken,
Het vier is ſijne doodt, het vier brenght hem tot aſch
Dat weer een *Phœnix* wordt ghelijck als *Phœnix* was.

Soo iſt dat Octauio van Veen de ſuyvere ende crachtighe Pictura (de welcke eerſt dooz de bloedtdoozſtighe ende al vernielende Ozloghen / ende in't 's menſchen jever dooz onluſt en quade tijden gans verſlapt was) met ſijn aenpozrende neerſtichept ende licht van verſtant wederom heeft ontſteken ende doen verrijſen / jae ſoo in woogen ende leven ghehouden / dat de ſelve Conſt in ſijnen tijdt het hondertſte paert meer wert geeſtimeert ende ghe acht als in deſe tegenwoozdige tijden de ſelve wozdt ghe ſocht / behalvens dat een jeghelijck dooz deſen nieuwen Ozede wederom tot jever wozdt verweckt die de eenighe oozſaeck is dat alle Conſten wederom in't leven ſullen comen: want al iſt dat de doodt Octavio van Veen heeft den draet des levens af-ghe ſneden / de leeringhen ende verholen wetenſchappen der Schilder-conſt die hy aen veele van ſijn Diſcipelen als Rubbens en meer andere heeft naerghelaten / ſijn ghetuyghen ghe weeſt dat de ſelve Conſt wederom is verreſen / ende ſal altijdt leven.

ABRAHAM BLOMMAERT.

Schilder van Gorricum.

HEt goedertierent gheluck heeft ghedooght ende gevoeght dat d'aenpozrende Natuer van inde lenten ſijns jeughts heeft verkozen eenen uytſtekenden ende vernuften geeſt by naeme Abraham Blommaert, weerdich bekroont met de bloemen aller Conſten / want Pictura heeft hem vergunt veel bloemaerdighe verciering hen af te belden tot meerder loff ende vermaerthept vande ſtadt Gozricum alwaer hy ghebozen is in't jaer 1564. ende ober 3. à 4. jaeren eerſt ghe ſtozven. Was een ſeer Conſtich Architect ende Inſeigneur / ſijnen Vader een Veldt-ſnijder ghebozen van Dozdrecht: den welcken ſijnen boozſchz. Sone (ontrent 15. à 16. jaeren oudt ſijnde) heeft ghe ſonden naer Parijs / ende was aldaer by eenen Jan Baſſot ontrent ſes weken / ende van daer by eenen andzen Schilder gheſtelt

Maistre Henry, waer by hy alles uyt den gheest was Schilderende / oeffende hem selven ondertusschen uyt den geest te Teeckenen. Eyndelijck Blommaert heeft hem inde Const soo beneerstight dat hy een overtreffende Meester ghewoorden is. Hy heeft tot Amsterdam onder veel andere fraey dingen ghemaeckt / een seer groot plaisant stuck / waer inne comen verscheyde Naeckten van Mannen en Vrouwen / soo groot als het leven / uytnemende wel ende met verstant ghehandelt / wesende de Historie van Niobe daer haer kinderen doodt geschoten woorden van Apollo en Diana. Van de selve Historie (doch van ander ordonnantie) is van hem oock by den Keyser / een groot heerelijck ende Constvloyende stuck / daer syn Majesteyt ende alle Const-verstandighe groot behaghen in hebben. Desgelijcks is van hem oock geschildert een seer schoon Goden banquet seer wel gheordonneert ende uytgewerckt / d'welck by den Graef vander Lip eertijts heeft te sien gheweest / en misschien noch onder syn gheslacht. Voorts syn oock te vinden by verscheyde Lief-hebbers veele andere cleen stuckkens die grooten welstant hebben. Onder andere dry tronien van Venus, Iuno en Pallas, voorts oock een doodts-hooft en ander byvoeghselen seer wel ghecoloriert ende net ghedaen / oock een Andromeda daer Perseus haer verlost. By de Const-beminders worden van hem oock ghevonden aerdige Lantschappen met eenighe boetsertje / boeren / huysen / boerigh ghetuygh / boomen en gronden / die veel tot Vtrecht te sien syn. Hy heeft gehadt een fraey handelingh met de pen / daer hy eenighe sappighe verven wist onder te menghen tot groote cracht van syn werck. Ende gheljck hy in alle deelen der Const seer ervaren was / gaff hy syn dingen grooten aert ende schoonheyt / daer inne somtijts te pas brengende eenige sonneschijnen / wederlichten / duyster oft vierighe lochten naer den eys des werckx. Dese dingen (hoe wel niet overladen met werck) staen seer besonder ende uytstekende wel. Verscheyde dingen / ordonnantien en belden van hem gheteeckent met de pen / ende daer naer met wit en swert en van olie verff gheschildert syn in Coper gheseneden door den Constrycken Ioan Muller, ende noch meer door den vermaerden Sanredam die in syn teeckeningen grooten lust had. Eyndelijck desen Blommaert (daer de Poeet-vloyende pen van Carel van Mander noch breeder van schrijft) was een Man van stil ende bequaem wesen die hertelijck verliest en toe ghenegen was altijdt meer en meer naer te soecken / de gronden / crachten ende uyterste schoonheden van de volmaeckte Pictura, de welcke Blommaert om synen Blommen-aert (van hem bloemich vercierd wesende) gheheelijck brindelijck toegedaen ende gunstich was. Syn Const is d'eenighe oorsaeck dat synen Naem soo in Hollandt als Brabandt / Vlaenderen ende meer wyder plaetsen / door de alstende spraeck ende dnysent tonghsche snel vliegende Faem woordt gheruchtbaer ghemaeckt / die hem in dit boeck figurelijck heeft doen stellen / ende door de Rym-constige Poesie vercieren.

De

ABRAHAM BLOMAERT

Un tres vaillant paintre, inventif en grandes, et petites figures, paisages, et animaulx. auſſi un bon deſſeigneur: natif de Gorckom, en l'an 1564.

Hor. Blomaert delin. Hen. ſnijers ſculpſit. I Meyſſens excudit.

DE bloeme vande Conſt is BLOMMAERT uyt vercoren
Die oock als eene blom is inde lent gheboren.
Gorcum de ſchoone ſtadt die roempt op ſijne eer
Uytrecht, s'Hertoghen-boſch, en Amſterdam noch meer
De Eer heeft hem ghevolght in veel vermaerde Rijcken
Daer hy al menich Gheeſt ded' voor ſijn Conſte wijcken
Was een Belthouwer eerſt, en wonder Inventeur
Modern' in Architect, en fraeyen Inſeigneur
De doodt had hem gheſpaert ontrent de hondert jaeren
Om dat hy beter ſou de Conſt veropenbaren.
Was vloeyende van gheeſt in alle drappery
Cloeck, mals, en wonder los in teeckenen daer by,
En had veel gaven meer als *Mander* heeft gheſchreven
Ghelijck het Schilder-boeck ſpreckt van ſijn weerdich leven,
Heel Ordonnanti rijck in't cleyn ſoo wel als groot
Waer in hy heeft den luſt gheoeffent totter doot,
Meeſt heeft hy uyt den geeſt deſ' Conſt alleen becomen
En ſonder onderwijs deſ' wijſheydt waer ghenomen,
Iae ſijn weetlieventheydt was ſoo in als volmaeckt
Dat hy daer door oock is in't Schilder-boeck gheraeckt.
Daer *Mander* met verſtant u aenwijſt al ſijn wercken
Die *Blommaert* heeft ghemaeckt ſeer wonder aen te mercken
Daerom ſal ſijne Faem oock ſijn onſterffelijck
Om dat ſijn Edel Conſt ciert menich Coninckrijck.

De bloeme vande Conſt is Blommaert, &c.

TOBIAS

TOBIE VERHAECHT.

Peintre en peisages fort renomme' par ses rare tableau a'st este primiez maistre du fameux P. Paul Rubbens est ne a' Anuers l'an 1566 et mourut 1631.

C. van Caukercken sc. — Octauie Venus pinxit. I. Meyssens excudit.

TOBIAS VERHAEGHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1566.
Ende gheſtorven Anno 1631.

HOe wordt den loſſen luſt des menſchen hert gheterght
Wanneer de oogh aenſchouwt, 't gheboompt en hoogh gheberght
Van onſen gheeſt VERHAEGHT, die in ſijn jeughdich leven
Heeft wonder groote Conſt met d'eel Pinceel bedreven.
Ghelijck men aende cracht van al ſijn wercken ſiet
Hoe fraey dat jeder ſtuck verſoet is in't verſchiet.
Sijn boomen ſchoon ghelooft en levendich gheſchildert
De gronden los en mals, de tacken dicht verwildert:
Daer by in Metſelry en netten Architeckt
Al wat hy heeft ghedaen heel naer het leven treckt.
Men ſiet hoe wonderlijck hy binnen t'ſtadt Florencen
Verbreydt heeft ſijne Conſt tot aenlock vande Menſchen
Alwaer hy in het Hof des Hertoghs heeft verkeert
Die hem met groote jonſt heeft om zijn Conſt vereert,
Daer hy met cloeck verſtant PICTVRAS diepſte gronden
In't Jtaliaens gheberght heeft door't Pinceel ghevonden
Wanneer hy naer den eyſch het leven volghden naer
Dat ſijn Schildry haer draeght oft tweede leven waer.
De Edel Stadt van Room die can dat oock bewijſen
En thoonen dat hy was in ſijne Conſt te prijſen
Die daer in Freſco is met wonderheydt te ſien
Hoe fraey hy is gheweeſt in Landtſchap en Ruien,
Waer hy oock heeft ghemaeckt den BABILONSEN thoren
Die daer meer wordt gheacht als eenich werck te voren
Ghelijck hy naermaels noch ghemaeckt heeft dry oft vier
Waer van men eenen vindt oock binnen ſtadt van Lyer.
Die FRANCK heeft gheſtoffeert met aerdighe Figuren,
Waerom dat ſijnen Naem door Conſt ſal eeuwich dueren:
Om dat ſijn vry Pinceel naer 't leven heeft ghewerckt
Die al de wetenſchap van d'Eel PICTVR verſterckt.

ADAM

ADAM ELSHEIMER.

Natif de Francfort en lan 1574. filz d'un Tailleur, faisoit son apren-tisage a Francfort Chez Philippe Oudenbach, gran deseignateur, et tres bon painctre, neaumoins Surpassoit son maistre de beaucoup, estoit d'un Hu-meur melancolique, se trouent ordinairement dans les Eglises ou en quel-que Viele Ruine, exersent de la facon, son estude, on troue peu de ses œuures mais extremement laboureés auecque vne grande force et d'un dum entendement. Il a peu dessainque, mais tenant du grand maistre, Touchant sa vie at este de peu de durée, mourut poure, laissent per le monde vne Renomée, qui durera a jamais: W. Hollar fecit. D. Mytens pinxit et excudit.

ADAM ELSHAMER.

Schilder van Franckfort van het jaer 1574.

DEn gheest der Schilder-const wordt in't ghedacht geboren
En t'gen' men maecken wilt inwendich compt te voren,
Eer dat een stoute handt, doeck oft pineelen toetst
Waer op sy met vermaeck haer jnbeldinghen boetst.
En hoe den mensch meer is gheregelt in manieren
Gheschickt, stil, en beleest, hoe meer den geest sal swieren.
FRANCKFORT de rijcke stadt in Duytslandt wijt vermaert
Heeft door ELSHAMER dit wel rijpelijck ghebaert.
Die met sijn Schilder-const en wonder seldsaem wercken
PICTVRAS geesten al oock mede compt verstercken.
Een Man in sijnen tijdt vernuftich en gheleert
Sijn Const ghetuyghen can wat loff sijn FAEM begeert
Was wonder in sijn werck van groot en cleyn te maecken
Om soo naer sijn verdienst op't sop van d'eer te raecken.
Hy was melancolijck en altijdt stil van geest
In d'eensaem plaetsen daer bevontmen hem het meest.
In Kercken oft in Cluys, daer saeyden hy sijn deughden
En als hy was alleen, dan schepten hy meest vreughden.
Melancoly soeckt rust in stillicheyt altijdt
Bemint de droefheydt seer en d'eensaem eenicheydt.
'T ghesel-schap vluchte hy om daer geen quaet te leeren
Hy wist wel dat den dronck niet als ondeught cost leeren
Hy volghden wel de les' die SENECA ons gheeft,
Als hy was uyt gheweest, seer wel ghesproken heeft
Als ick was by het volck heb niet als quaet vernomen
'K gingh uyt als eenen mensch, ben minder mensch t huys comen.
Dit was een Heydens woordt een rechte redens slodt
Want deught en vintmen niet by menschen maer by Godt.
Daerom had ADAM oock den gheest in eensaem saecken
By rotsen en ruien, om soo wat fraets te maecken
Soo heest hy sijnen tijdt besteedt tot inder doodt
Jn d'edel Schilder-const bekent by cleyn en groot.

GUIDO

GUIDO RHENUS

Excelloit en grandes ordonances, d'un esprit abondant: ſes inventions ſont aſſez cognues par les eſtampes, qu'on voit de ſa main faictes, en eau fort. Le iour de ſa nativité a été à Boloigne 1574. et mourut en l'an 1642.

Guid. Rhenus pinxit. *I. Meyſſens fecit et excudit.*

GUIDO RHENUS.

Schilder van Boloigne geboren Anno 1574.
Ende gheſtorven Anno 1642.

COmt MVSA ſoete Nymph met PALLAS, JVNO, VENVS
En ſinght met volle Stem den loff van GVIDO RHENVS
Hoe dat hy door de Conſt PICTVRAM heeft vereert
Met veel en ſchoon Schildry, die hedendaeghs floreert.
Hy heeft meeſt op het groot gheſtelt ſijn vaſte ſinnen
Waer door hy wiſt de oogh van menich menſch te winnen.
Soo dat de ſnelle FAEM, ſijn Rijpſinnich verſtant
Met 't hel trompet van loff verbreyden mach door't landt,
Veel ſchoon verſieringhen wiſt hy te weegh te bringhen
En liet in overvloet uyt ſijn Pinceelen ſpringhen.
BOLONIEN die gheeft ghetuygenis daer van
Wat GVIDO RHENVS was voor een diepſinnich Man,
Die met ſterck water oock ſeer aerdich wiſt te leven
Waer med' hy op de plaet heeft groote Conſt bedreven
Men mach daerom ſijn eer wel brenghen voor den dach
Mits ſijn Conſtvloyentheydt vry meerder lof vermach.
Den gheeſt der jonghe jeught haeckt naer ſijn cloecke ſchetſen
Om met een vollen luſt die vlijtich naer te etſen,
Hun hert verlanght naer ſijn Conſtvloyende Schildry
Die overloopt van Conſt en ſchoon Poetery.
Ghelijck een dorſtich hart ſal naer het water trachten
Soo ſietmen GVIDOS gheeſt van jeder een oock achten.
Soo ſietmen dat 't gheluck fortuyn en milde jonſt
Verheffen ſijne FAEM door ſijn begaefde Conſt
Om dat ſijn Edel werck was vol van ſoete trecken
Die (ſonder roem) de cracht van't leven gans ontdecken,
Leeft dan ſin-rijck vernuft tot inder eeuwicheyt
Want ghy 't recht voeſterlinck van d'Eel PICTVRA ſijt.
Men hoort noch uwen loff op den Parnaſſus ſinghen
By t'wit ghevleughelt peert, daer veele aders ſpringhen
Om dat U Cloeck verſtant in Conſt was werckelijck
In't leven heel volmaeckt, in alles redenrijck.

EEn dinghen is weerdich met verstandich insicht te aenmercken / ende met verwonderingh te ondersoecken dat den Natuer soo verscheydentlijck inde menschen is werckende. Ende een jeghelijck met verscheyde Const begaeft / den eenen die uytsteckt in Lantschap sal verbzempt syn van Figueren / in tegendeel de Figuer-schilders onwetende in Lantschap / den tweeden sal oberblieghen in Frupt den anderen in Blommen / den derden in water / den anderen in bier en soo voozts / sal selden eenen Schilder in alles erbaren syn / schoon dat hy in eenighe particuliere Const d'andere obertrest. T'is gheliick een coppel sleutels de welcke altemael van eenen oft verscheyde Smeders en elck naer de Const ghemaeckt ende ghevylt sullen wesen / nochtans altemael een slot niet connen open doen gheliick het latijns spzeeckwoozt seyt / non omnia possumus omnes. Soo ist oock met de menschen en Constminnende verstanden ghestelt die altemael in een Const niet erbaren en syn. Daerom behoozde een jeder mensch die van Godt begaeft is t'sy met particuliere Const oft rijckdom syn selven te bzeden te houden en niet verder syn selven te verloopen als de pennen van syn vleugels en streecken. Is hy bejegent met matighen oft soberen rijckdom / oft armoede / hy behoozde syn selven te bzeden te houden ende sich te dzagen naer staet ende macht / want non omnia possumus omnes, gaet synen naesten bzoeder oft ghebuer wat ijdelder verciert als hy / misschien dient hem de foztuyn beter t'sy dooz officie oft ander gheluck / dat synen staet wat beter dzacht verepst / non omnia possumus omnes, maer siet hedendaeghs de hooverdy der menschen wozdt soo ingheso gen datmen den Edelman uyt den boer qualijck meer en kent / waer dooz ons al veele straffen over het hooft waeyen / al ist dat den mensch niet en wilt weten van waer sy comen / daerom machmen wel seggen met Job. Manus Dei tetigit me propter scelus populi mei. Wyders soo vintmen oock een groot ghebzeck inde verstanden der menschen / als wanneer sy (gheliick sommighe onerbaren Schilders alles trachtende naer te trecken) van alle wetenschappen willen kennis dzagen en niet te bzeden syn met 't gene hun van Godt verleent is / want somtijts sal een Ambachtsman willen berispen een bzy Const barende verstant / eenen onwetende die lesen oft schzyben en can sal willen een erbaren Doctooz oft schziftgheleerden Theologant trachten te achterhalen in gheleerthept oft syn gheleerthept naer te aepen daer hy beguaem toe is gheliick om gout uyt steen te distileren / andermael sal oock eenen anderen die niet verder en siet als den neus langh en is willen syn oozdeel geben over een wel gestelt ende fray gecoloziert stuck Schildzy dat niet naer een botte plompaerts oogh geflateert / maer eygentlijck naer de Edel Const ghemaeckt is / en dickwils beter sou verstaen berckens te stouwen / als sulcke diepsinnighe Const te oozdeelen. Want die dese wetenschap naer tracht / moetse soecken daer sy is te vinden / de wetenschap en waerhept connen sonder oozdeel by den mensch syn / en het oozdeel can daer oock sonder kennis en wetenschap syn ende de kennisse vande onwetenthept is de beste ghetuygenis daer van. Appelles den Pzince der Schilders / Schilder van Alexander den Grooten die seer aendachtich ende opmerckich in synen handel was / dat hy niet en verwirp menich slecht mans oozdeel als hy 't selve op den toetssteen der reden vont goet te wesen / daerom hadde hy een ghewoonte (als hy eenich stuck Schildzy hadde opgemaeckt / 't selve te stellen in een galdery oft ghemeyn wandel plaets by syn huys in't ghesicht des volcks / en wist hem heymelijck daer achter te verbozghen / om acht te nemen op de ghebzeken diemen daer in vinden sonde. Soo ist eens gheschiet dat eenen schoenmaecker jet had ghevonden te segghen op een van Appelles Tafereelen datter aen eenighe schoenen te wepnich stricken oft riemen waren om die te mogen dzagen / want men moest op dien tijdt de schoenen met veel bindtleiren oft

stricken

stricken binden / gheliickmen de selve noch in oude krap Schildry can sien / Apelles, die van grooten gheest was heeft dit wel connen verdragen berispt te wesen van eenen schoenmaker / de wijl hy maer een oordeelde dat syn ambacht belanghde / en vindende syn meyninghe oft Schoenmakers oordeel goet / heeft het stuck in hups ghenomen ende die schoenen verbetert ende met meer stricken ghemaeckt / des anderen daeghs werdt het Tafereel wederom uptgestelt ter plaetsen daer het te vozen had ghestaen / ende den selven schoenmaecker wederom voozby het Tafereel comende / en siende de schoenen verandert / was wat hoobeerdich om dat Apelles op syn oordeel was te werck ghegaen. Soo begost hy het stuck wat voozder aen te sien / en wilde oock wat seggen op de schene van het been van een naeckte Venus, jmmers Plinius seght een schene / ende Valerius seyt een been / dat in dat Tafereel was / dat den Schoenmaker seyde niet behoozelijck geschildert te zijn / het welck Apelles niet en conde verdragen dat hy hem dorst berispen ober een dingen dat buyten syn Ambacht was en daer hy geen verstandich oordeel van doen en conde / heeft hem straffelijcken aengewesen dat hy hem niet verder en sou bemoyen als synen pantoffel oft schoen / waer van het ghemeyn spreckwoozt de wereldt dooz verbrzpdt is. Ne Sutor vltra Crepidam. Dat den Schoenmaker synen schoen niet vooz by en gaet. Dit spreckwoozdt soo Plinius en Valerius ghetuyghen / heeft synen oorsprzonck van dien overvliegenden gheest Apelles, waer upt te speuren is dat in dien tydt oock wonder ende verstandighe Mannen ghevonden zijn. Welcken Apelles soo wonder was in het Schilderen dat hy op sekeren tydt comende te Marcedonien daer hy vremt was ende nopt ghewees en hadde / wert vande Schilders des Keysers Alexander Magnus (den welcken aldaer syn Hoff hiel) seer behaet upt vreese dat sy (soo wanneer den Keyser syn Const sou comen te aenschouwen) upt de gratie mochten gheraecken / hebben upt een verbloeckte jalosie ofte ergwaen onder malcanderen raet gheslagen om desen Apelles van cant te helpen / en vonden goet dat sy hen souden cleeden inde livrzaye van syn Keyserlijcke Majesteyt / ende alsoo met den avont by den voozschz. Apelles gaen om hem van 's Keysers wegen te gebieden by den Keyser sanderdaeghs te gast te comen / daer den Keyser niet van en wist oft den voozschz. Apelles niet en kende oft nopt en had gesien / wel wetende dat hy het ghebodt des Keysers (dat dese nijdige ende belghsuchtige Schilders upt gaven) volbrzengende / soude in groote schaempte ende vreese des dootz gheraeckt hebben. Sy syn dan onder dien deckmantel daer op toegegaen hen verthoonende vooz Apelles als pagien oft lackeyen vanden Keyser met expres bevel dat hy sonderdaeghs by syn Majesteyt sou te noen mael comen. Apelles in dit landt vremt zijnde ende noot te vozen de voozschz. Schilders (nu in schijn van lackeyen oft pagien) ghesien hebbende / heeft hem sanderdaeghs in't Hoff verthoont ende vooz ghenooden gast ghepresenteert. Den Keyser Alexander aengedient zijnde dat sekeren vremdelinck by hem was ghenoot / is seer ghestoozt ghewozden / seggende: wie dat hem dorst verstouten met den overwinner des werelts te comen noenmael houden ter wijlen nopt jemandt ghewoon en was met hem te eten / doch curieus zijnde om de uptcomste van dese stouthept te sien doet Apelles binnen comen ende ghevraeght hebbende wat hy begeerde / sach Apelles dat hy bedzoghen was / hem vooz de voeten vanden Keyser worpende badt syn lijfs ghenade / ende seyde: dat hy van de knechten bevolen was 't gebodt des Keysers te onderhouden ende niet te versuymen / Alexander hier dooz beweeght ende by een doen roepen hebbende alle syne knechten / vraeghden aen Apelles wie van hun / hem ghenoodt hadde / maer niet eenen daer af kennende / eyschte hy een swerte ghebranden kole om de persoonen (die hem ghenoot hadden) op den muer dooz syn ervaren Const upt te

mogen

mogen drucken: Ende siet watter ghebeurt is. Soo haest als aen Appelles door't Keysers bevel de versochte cole ghegeven was / wierden de tapijten op-gelicht en hy heeft op den witten muer met sulcken geestichheydt de persoonen (die hem ghenoot hadden) af gebeldt dat den Keyser Alexander ende alle sijne Edelieden terstont merckelijck kenden dat de selve waeren de Schilders die Alexander in groot aensien hiel / maer door dese nijdige actie uyt het hof moesten verhuysen / ende Appelles bleef van stonden aen des Keysers gast / daer hy langhen tijdt de edel Schilder-const by heeft ghoeffent ende daer door den Keyser seer behaeght. Jemant van verstant dit eens overwegende sal verwondert staen dat eenen Schilder (als Apelles) jemant in sijn afwesen weet naer te boetsen oft hy leefden / besonderlijck jemandt die hy maer eens in sijn leven ghesien en hadde. Hier uyt blijckt de cracht ende groot vermogen van Pictura die de Oude Meesters hebben uytgewerckt. Ende om dat dese nu banden tijdt versleten ende uyt menschen memorie schier verdwenen zijn / soo wil ick eens daelen op de onuytspreckelijcke Const die de wijt beraemde ende edele Schilders van dese Eeu ghehandelt hebben / die noch vers in 's menschen memorie woonen / ende niet alleen in Spaignien / Vranckrijck / Italien / Duydtslandt en andere hooghe Coninckrijcken / maer in ons vredelijck Nederlandt te sien is / waer van onse oogen sekere ghetuyghen zijn / ende oversulckx de oogen sijn veel getrouwer als de oozen / want het ghesien te hebben meer gheloof verdient als van hoozen seggen / daerom wordt een oogh ghetuygenis meer geacht als van't gehoor / ende sept Plautus dat hier uyt spruyt dat het ghesicht by het verstant wordt vergeleken. Om dan de oude Meesters aen d'een syde te stellen nidts van hen wercken geen overblijffels meer en zijn / soo wil ick voor het eerst aenwijsen de seldsaeme ende Constvloyende Schildrijen die Petrus Paulus Rubbens heeft ghedaen als binnen de Rijcke ende Keyserlijcke Stadt van Antwerpen in overvloedighept te sien sijn die de Const en Inventien der oude Meesters niet en wijcken. Ende ghelijck altijdts in verscheyde Consten t'zy Metselry / Poesie oft Schildry is gheweest ende sal wesen de Inventie de rechte Moeder van alle uytnemende Wercken die fray Geesten in't licht brenghen. Soo is dese sonderlinghe gratie der naturen te deele bevallen den wel-ghebozen ende gheleerden Petrus Paulus Rubbens Edel Schilder van Antwerpen / ghebozen in't jaer 1577. ende ghestorven Anno 1640. tot wiens meerder loff ende ontsterffelijcke Eer niet qualijck en sijn uyt Poesi pen ghevallen dese volgende veersen.

PETRUS

PETRUS PAULUS RUBBENS.

Edel Schilder van Antwerpen.

DE ſchoon Schildrijen van de oud' Egyptenaren
Eertijts by't Griecxe volck in groote achtingh waren.
'T verſtant van *Ludius*, *Oreſtes* en noch meer
Van *Iphis* en *Leon* behaelden groote eer.
Ariſtiphonis Conſt was wonder aen te mercken
Als hy gheſchildert had *Anceus* met t'wilt vercken
Het gen' *Aſtiphale* met grooten ſchroom aenſach
Ter wijl hy in ſijn bloedt daer by verſlagen lach.
Den *Perſiaenſchen* ſtrijdt vol lancien en ſabels
Daer *Schillis* met ghewelt af ſnijt de ancker cabels
Die had *Androbius* ſoo gheeſtich af-ghebeldt
Dat een mirakel ſcheen ſoo wonder was't gheſtelt.
Antichides Eel Conſt ghehouden wert in weerden
Als hy gheſchildert had den wagen met twee peerden
Daer de victorie alleen den voerman was,
Siet wat een Conſt bedreef eenen *Oenias*
Eenen *Simonides Tauriſcus* en *Craterus*
Nealces Cleſides, *Artemon* en *Severus*
Daer by oock *Titiaen* uytſtekende van gheeſt
Die by de hondert jaer een Schilder is gheweeſt.
Maer als ick overloop de dry-en-ſeſtich jaeren
Die *Rubbens* heeft beleeft en was in Conſt ervaren
Soo vindt ick wel te recht dat hy heeft overtreft
De oude Meeſters die de Faem ons ſoo verheft,
Die door ſijn eel pinceel, de wereldt maeckt verwondert
De Faem in Nederlandt om ſijne Conſte dondert,
Die van het Spaenſche Rijck gehadt heeft groot faveur
Die wert van Engelandt ghemaeckt Amdaſſadeur

PETRUS PAULUS RUBENS

Tres renommée, mais encor plus noble per les rares dons de les quelles il etoit pourveu: car ceste lui pour qui toutes arts liberaux ont employee toutes leur sciences, pour amasser dans lui le plus haut de leur pouvoir. certe la painture aijant faict un compact avec la fame pour promulger ses louanges per tout l'univers, n'a point manequee en son intention. mais l'Eloquence accompaignee de la Dignité, et Richesse, la tellement adornée, que le Roij d'Espaigne, le Roy de France, et le Roy d'Angleterre, en temoinage de ses merites, lui ont faict l'honeur de leur ordres de Chevalerie. Anwes est la ville de ceste heureuse nativite, le 28. de Iuin, 1577. aussi du deplorable iour de son trespas, l'an 1640, le 30 de maij. P. Meyssens exc.

T'is *Rubbens* die ick meyn, die Edel is geboren
Nochtans en liet hy noyt den tijdt eens gaen verloren
Die hy soo neerstelijck in groote sorghen nam
Dat hy daerom niet veel in het gheselschap quam,
Om dat hy dese Const op't hoochste sou betreffen
Om eeuwlijck sijnen Naem door Const te doen verheffen
Ghelijck hy heeft ghedaen, want die de Const bemint
En heeft geen groote Const daermen niet *Rubbens* vint.
Seght! wie en sou dan niet op sijne Eelheydt roemen
En hem het fondament van dese Conste noemen
Hy is van Edel stam, noch Eelder door de Const
Waer door hy oock vercreegh een jeders diepste jonst.
Wie isser oyt gheweest van over hondert jaeren
Die soo in d'edel Const van teeck'nen was ervaren?
En in Poëtery, jae alderhande tael
In't leven ende spraeck hy wist het altemael.
Hoe wonder wist hy niet van als te inventeren
Een schat-kist voor de jeucht om jevrich naer te leeren:
Hoe wonder heeft hy niet het licht van sijn verstandt
Ontsteken aen t'pinceel van *Titiaen* in brandt
Hy was in fin soo fray in groot en cleyn figuren
In Landtschap heel plaisant, wist alles uyt te vueren.
Gaet naer't Escoriael in Spanien vermaert
Daer heeft sijn cloeck verstant het merck der Const ghebaert,
Hoe menich geestich quant can sijn verstant verscherpen
Als hy sijn Conste siet in d'edel stadt Antwerpen
In ons Lieffvrouwen Kerck, een recht Const Cabinet
Daer hy heeft menich stuck van sijn pinceel gheset
Tot Brussel, Mechelen, tot Gendt en ander steden
Iae in Italien wordt sijn Schildry beleden
Te wesen d'uyterste dat naer het leven treckt
Die door de Edel Const het leven schier ontdeckt.

Het Keyſers Cabinet, des Coninckx groote Saelen
En't Princen Hoff daer by ſijn Faem ghenoch verhaelen,
Ten is hier niet van noy te ſegghen wie hy is
Sijn werck geeft ons ghenoch daer van ghetuygenis.
Sijn Ordonantien ſoo rijckelijck vercieren
En met een groot verſtant in een ſoo geeſtich ſwieren
Soo wel ghecoloriert en net op ſijnen dach
Dat niemandt laſteringh daer teghen ſpreken mach,
Want t'Werck verheft ſijn ſelf en ons can claer bewijſen
Dat *Rubbens* in't pinceel ten hoochſten is te prijſen,
Soo wel in drappery als in het poeſel naeckt
In Landtſchap en het Fruyt was *Rubbens* heel volmaeckt.
Room, en Florentien, Veneten en Milaenen
En noch veel plaetſen meer, die meeſt de weghen banen
Der diepſte wetenſchap van d'edel Schilder-conſt
(Die in Italien oprecht eerſt is begonſt,)
Die heeft hy met vermaeck in't eerſten al doorwandelt
Daer heeft hy deſe Conſt al lanck ghenoech ghehandelt,
Daer heeft hy ſijn vernuft met ſulcken cracht ghewet
Dat hy in d'eerſte plaets der Schilders wordt gheſet.
Schoon hy door ouderdom daer naer niet meer coſt reyſen
Hy ſach t'modernich werck van Room in ſijn ghepeyſen:
Sijn hooch begaeft verſtant (het licht van d'edel ſiel)
Ghedurich op de cracht der Conſten ſoo verviel,
Dat niet van ſijne handt ten voorſchijn is ghecomen
Oft t'ſchijnt dat al ſijn werck heeft t'leven aengenomen.
Waer door oock ſijnen Naem onſterff'lijck blijven ſal
Om dat ſijn ſoete Conſt nu uytſteckt boven al.

FRANCHOIS SNYERS.

Schilder van Antwerpen. Anno 1579.

DEn aenporrenden gheest can door de oeffeninghen
Veel wonder seldsaem Const voor d'oogh der menschen bringhen
Hoe mild lijck heeft Natuer haer gaven med' ghedeylt
En haere wetenschap aen vremde gheesten veylt:
Ghelijck waerschijnelijck compt daghelijckx te blijcken
Hoe sy met groote Const de Menschen can verrijcken,
Den eenen met vernuft dat tot gheleertheydt streckt
Den and'ren met een Ampt dat menich hert verweckt
Tot aenlock van veel vreught, en voorts tot groote dinghen
Die sy in overvloet can inde Herssens dringhen.
Maer siet oock sonderlingh, hoe sy den mensch begonst
Met groote wetentheydt van d'edel Schilder-const.
Den eenen heeft den gheest te Schil'dren cleyn Figuren
Den anderen in't groot, vol gaven der Naturen
Den derden in Landou, den vierden in het Fruyt
Den vijsden in't ghediert werckt wonder boetsen uyt.
Siet SNYERS inde Jacht, hoe aerdich naer het leven
Wist hy def' soete Const een groote saem te gheven:
Het gen' hy heeft ghemaeckt, was altemael soo vlack
Dat daer maer enckelijck het leven in ghebrack.
De herten op den loop en honden die haer jaghen
De Swijnen, wolff en Stier, die Mensch en beest verslaghen,
Cost hy met geesticheydt uyt-belden wonder snel
Dat niemandt sijne Const can Schilderen soo wel.
Maer nu de bleecke doodt hem heeft de Const verboden
Als hem het levens cracht door't sterven is ontvloden
Soo blijft noch even-wel in't leven sijn pinceel
Die onse jacht Goddin brenght op het Const-toneel
Haer honden staen verbaest, als sy def' vremde dieren
Soo naer het leven sien in bosch en canten swieren,
MELIAGER op de jacht, NARCISSVS by fonteyn
Het is soo uyt ghehaelt oft waer een VENVS pleyn

FRANCOIS SNYDERS

Un tres excellent paintre, en chasses, poissons, et fruicts. il est ne en l'an 1579. en Anvers il a faict plusieurs magnificques ordonances des chasses, et autre admirables ordonances quelles il a paint pour le Roy d'Espaigne, et aussi pour l'Archiducq Leopolde Wilhelme, et plusieurs autres princes. son maistre fut Henri van Balen, et il a este long temp en Italie.

Ant. van Dyck pinxit. Io. Meyssens exc.

ACTEON by de beeck (die met DIANA lachte)
Hoe dat hy ſich daerom in groote quellingh brachte,
Hoe 't jacht ghetuygh verdwijnt en is heel wilt en fel
Hoe 't lichaem wordt bedeckt met een rouw herten vel,
Hoe hy door wreetheydt wordt van al ſijn eyghen honden
Seer onghenadichlijck voor eenen hert verſlonden.
Ghelijck in overvloet te ſien ſijn in het hoff
Die door de ſoete Conſt bewijſen meerder loff.
Die SNYERS heeft verdient om de verheven crachten
Die ſijn pinceelen in Pictur' ten voorſchijn brachten.
Voorwaer al wat hy heeft ghemaeckt was ſeer biſaert
En levendich ghedaen, ſeer net en cloeck van aert.
Vier Wolven voor hun proy gaen daer een Peert verſcheuren
Daer ſietmen Torcken die den Struys en Leeuw nae ſpeuren,
Den Luypaert en den Beir ſijn vande jacht omringht
Daer menich ſnellen Wint en hitſich Brack nae ſpringht,
Daer t'Swijn verſcheurt het net met cracht en groote felheydt
Daer d'Herten loopen wech met een ghevreeſde ſnelheydt
Soo dat ſijn dieren al ſoo geeſtich ſijn ghedaen
Dat veele Menſchen daer af ſeer verwondert ſtaen.
By FON SOLDANI ſijn Schildrijen ſijn verheven
En LEOPOLDVS houdt ſijn werck voor 't tweede leven.
Hy heeft Jtalien door-reyſt wel treffelijck
En is daer door vermaert in menich Coninckrijck.
De Viſſen en het Fruyt wiſt hy oock naer te treffen
Wie en ſou ſulcken gheeſt met loff dan niet verheffen,
Wie en ſou met de pen beſchrijven niet ſijn eer
Die door ſijn weerdicheydt verdient ghewis al meer:
Want d'eelheydt van ſijn werck en is niet af te meten
Soo wonder heeft de handt van SNYERS ſich ghequeten
En ſchoon de handt is doodt, die veel gheſchildert heeft
Haer werck vol gheeſticheydt tot onſe vreught noch leeft.

GUI-

GUILLAUME DE NIEULANT

Natif d'Anvers lan 1584. paintre renomé partout, il faisoit les ruines de Rome parfaitement bien, et adornées de petites figures et payssages. il illuminoit, et faisoit de merveille en eau fort. il fut entre le meilleurs poëtes de son temps ayant apris son art chez Jacq. Saveri a Amstelredam, l'an 1599 et il est allé a Rome, ou il demeuroit 3 ans auprès Paul Bril, et retonant de Rome, l'an 1607. il entré dedans la confrerie de paintres en Anvers. et ayant demeuré long temp en la dicte ville, il retournoit a Amstelredam, ou il mourut, lán 1635. Iean Meyssens fecit et excudit.

GUILIAM NIEULANDT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1584.
Ende gheſtorven Anno 1635.

WAt Coſtelijck ghebouw van ſchoon al oude wercken
Werdt eertijdts al ghemaeckt, ſeer wonder aen te mercken
Daer d'overblijfſels noch aff binnen Roomen ſtaen
Die nu by naer al zijn verſleten en vergaen,
Van Piramiden, en van Naelden, Kercken, ſaelen
Van Welfſels en Ruien, van Arcken triumphalen.
Column', Brugh, Laborinth', van Rots, Fonteyn, Pileer
Van Graven en Paleys, en noch veel wercken meer.
Den grooten Obiliſq' (ſeer weert om te vertellen)
Van eenen ſteen ghemaeckt, hoogh hondert twintich ellen
Daer by de Piramid' oft ſcherp Egypſe Naeldt
Die hebben groote Eer de wereldt door behaelt.
Den Coperen Coloſſ' den Dool-hoff en Theater
Den Tempel van DIAEN, de Brugghe over t'water
Op Jſter de Rivier (ſoo SENECA vercondt)
Die met haer boghen op twintich pilaeren ſtont,
Het Capitolium en noch veel ander bouwen
Met arbeydt op-ghemetſt en uyt 't ghefteent ghehouwen
Den gheeſt van NIEVWELANDT ſoo fraey gheſchildert heeft
En op de Plaet gheetſt, al oft het had gheleeft
Sijn Rotſen en Ruien, ſijn ſchoone Water-vallen,
Drijf-wolcken, ſteyl Gheberght, Hoven en oude ſtallen
Bewaſſen en bemoſt, gheſcheurt en afghecalmt
Van oudtheydt ſchier vergaen, daer Echo teghen galmt
Dat wiſt ſijn Cloeck vernuft, ſoo aerdich af te maelen
Dat ſijne Conſt daer in de grootſte eer coſt haelen.
In't Landtſchap heeft hy oock doen blijcken ſijn verſtant
En ſich vermaert ghemaeckt in't heele Nederlandt
Die als PROMOTHEVS het leven ſocht te brenghen
In ſijn begaefde Conſt, en met de verff te menghen
Die t'vier van d'eel Natuer ſoo crachtich heeft ghevleyt
Dat ſy aen NIEVLANTS Conſt noyt leven heeft ontſeyt.

BE-

BETRACHTINGHE.

DE Const van Schilderen spelt soo verscheydentlijck inde verstanden der Menschen gheljck een accoort oft over-een-cominghe der clocken / want den eenen geest sal tot vermaeck ende voldoeninge des Menschen ghesintheyt sich oeffenen met lichtveerdighen aert heel plaisant te schilderen / den anderen seer delicaet en soetelijck met pinceel te handelen met het licht ende verdiepinghe wel vast ende seker op hun plaetsen te stellen tot meerder lof van syn werck / andere doen in't verdonckeren en schaduwen hunnen geest claerlijck blijcken: Sommige hun verwen black aenleggen/ en veele metten eersten treck hun Const tot perfectie brengende / ende alsoo thoont een jegheljck met groote behendicheyt des gheests de cracht van syn verstant. Men sal oock bevinden datter veel seer erbaren / net en wonder eel inde Teecken-const sullen wesen / nochtans bot en sonder cracht in het pinceel / andere wonder geestich in't handelen der verven / en bot in het teecknen. Soo dat segh ick / de verscheyden ghenegenthevdt der naturen bemt in aensien is. Ick hebbe in mijnen tijdt vande studie ghekent veele Studenten/ ende onder andere / sommighe / de welcke inde cleyn latijnsche schole waren uytstekende in Carmina oft Poætelijcke Poæmata te componeren / en nochtans seer slecht ende onerbaren in Oratien, gheljck oock eenige in Oratien uytstekende/ ende plomp in Carmina syn gheweest. Dit en is niet te verwonderen terwijlen de Menschen van verscheyde boesters wozden op-ghequickt ende hunnen aert upt diversche ouders wozdt ghesoghen / maer ghedenckweerdich is te noteren dat Goulartius verhaelt van twee ghebzoeders / die tweelinghen waeren ende die de gheleertheydt seer beminden / nochtans soo verscheyden in hun studie / dat den eenen nergens lust in en hadde dan in Histozien / bzemde discoursen ende in het Musijcke / in tegendeel was den anderen alle het selve grootelijckx verachtende ende bvandt der voozschz. wetenschappen / en hadde alle synen lust ende upterste vermaeck in het ondersoecken der verholentheden vanden natuer / en beminde de eenicheydt soo seer als synen bzoeder het gheselschap.

ABRAHAM IANSSENS.

Figuer Schilder van Antwerpen.

ENde gheljck Guiliam Nieuwelandt grooten arbeydt heeft ghedaen om met neerstighe blijt / de oude vervallen Ruinen / Modernige wercken/ Berghen en Rotsen/ Landtschappen ende veer ghesichten af te belden (het welck hy meest naer het leven was doende:) Soo heeft Abraham Ianssens Schilder van Antwerpen in syn Schilder-studie oock ghedaen / de welcke van Nieuwelants Const seer verscheyden is / want hy heeft uptghesteken in Figuren soo groot als het leven af te malen dat hy niemandt in synen tijdt daer inne gheweken heeft. Al syn wercken syn upt een baste handt ghestelt / seer aerdich in anotomie/ de verven wel

vermenght met groote const aenghelept ende verdzeven/ vol rijckelijcke gratie/ de verdiepingen der vercorzselen en bouwen der dzapperijen wel waer ghenomen/ die sijn verstant inde Figuren soo heeft te werck ghestelt/ ende de Schilder-const dooz sijnen snellen gheest met verscheyde bindinghen soo heeft vermeerdert ende verbetert/ waernemende de ghelijckformichept/ maet/ wesen ende ghesteltenisse sijnder Beelden/ dat sijn Const van Pictura dooz het leven menichmael wozdt aenghesien/ de welcke hy met groote aendachtichept ende goede manier naer het eygen leven heeft weten naer te boetsen/ want het leven den vasten grontsteen van Pictura is/ het leven geeft de upterste natuer ende wesen inde Schildzy/ het leven is sonder blanchetsel van flateringhen verciert/ het leven wijst den wegh van perfectie en gheeft den sin van Godts Mogentheydt. Het leven (dat alleen van Godt voortcompt) leert alle dinghen. Ergo soo moet de Const van Pictura (die naer het leven uptghewerckt is ende het leven afschaduwende) onghelijck meerder cracht hebben als het gene gecopieert wozdt naer den schijn van het leven. De Gifte die my upt de handt van eenen vzindt gheschoncken wozdt/ is aenghenamer ende van meerder aensien als de gene die my vanden selven vzindt dooz eenen derden toegebzocht wozdt. Den Constrijcken Dzuck sal aengenamer ende vzy soeter om lesen sijn als de letter die upt den dzuck met de pen ghescbzeven is/ in tegendeel sal de nieuwicheyt van eenich beschzijf met de penne seldsamer gheweerdeert wozden als het gene (dooz den dzuck ghecopieert sijnde) ghemeyn is. Daerom behoozde de leergirige jeught altijdt te trachten naer het leven te teecken (daer dooz een vaste handt crijgende) om naermaels upt het leven te schilderen/ soo sal de Const met een vermaeckelijck behaegen van alle Natien des volcks altijdt ghesocht wozden. Hoe menich fraey Meester en wozter niet ghevonden/ die soo bisaert ende wel sal copieren eenich ozigineel stuck Schildzy (naer het leven ghedaen zijnde) datmen de Copije daer upt niet en sal connen kennen. En soo wanneer hem wozdt versocht te maecken eenighe ozdonantie upt sijn eygen phantasie dat nopt te vozen ghesien en is/ die sonder het leven niet volcomentlijck en can uptgewerckt wozden/ sal beschaemt staen jae geen middel vinden als hem te behelpen met het gene hem dooz een ander Erbaren Schilder sal wozden voorgheschetst. T'is ghelijck veele vzouwen die sonder patroon geenen werckcant oft vzeynaert/ geen steeckletters/ oft figuren en connen met de naelde af-malen. Daer nochtans allen de cracht der Consten in verbozghen is/ dat is de inventie/ hier af greft Nieuwelant goede ghetupgenis dooz de gestelteniſſe van alle sijn edel wercken die meest in dzuck sijn upt-gegaen en seer dinstich en voozdeelich by de Schilders wozden ghecstimeert ghelijck oock de crachtighe inventien van Abraham Janssens. hoe wel verscheyden van Const ende wesen aen Nieuwelant, den welcken geen Ruinen/ Landtschappen oft verschietende gronden en heeft upt gebelt/ maer was seer erbaren in Figuren en Histozien met pinceel soo upt te dzucken dat sijn Naeckten naturelijck bleecs/ ende de cleederen waerachtich het leven schijnen te wesen. Waerom ick niet en cost dooz-by-gaen sijnen lof dooz dese volgende veersen wat vzeeder te ontdecken.

Hier

Hier compt een hoogh vernuft door onſe Landen rennen
Als eenen Arent met ſijn uytghekeurde pennen
Ghevult met ſacht pinceel, die dienen tot de Conſt
Wanneer ſy op den Doeck van *Ianſſens* wordt begonſt.
Siet ſijn Anatomi in't 's Menſchen naeckte leden
Naer 't leven uyt ghewerckt volgens Natur' en reden,
De rimpels in het vleeſch, de ployen in't habijt
De vouwen inden doeck vol ſoete aerdicheyt:
Daer by den grooten geeſt van't menghen der Coleuren
Waer in men 't minſten geen ontſteltenis can ſpeuren
Soo crachtich ſtaet ſijn Conſt en grondich uytghewerckt
Dat menich geeſtich oogh in Schilder-conſt verſterckt.
Beſiet het langh ghenoegh met opghetoghen ſinnen
Wat diep verholen Conſt dat daer al ſchuylt van binnen.
Ghelijck de beſte vrucht is midden in het veldt
Soo leydt de diepſte Conſt oock in *Picturas* beldt.
Als wel aen *Ianſſens* blijckt, een vande Cloeckſte Gheeſten
Die was ghelijck een vorm om herſſens op te leeſten:
Sijn Conſte op panneel ghelijck een beke vliet
Die hy voor al de jeught de wereldt over giet.
Een jeder ſtaet verbaeſt, want die deſ' Conſt beſichten
Ghevoelen dat ſy licht de ſinnen can verlichten,
Om naer proportie en wel op ſijne maet
Te volghen d'eel *Pictur'* ghelijck den regel gaet:
Als *Ianſſens* werck bethoont, dat ſelfs ontſluyt de monden
Om door 't gheſicht alleen ſijn eere te verconden
Daer niemandt eenichſints af mach verwondert ſtaen
Want 't werck ſijn ſelven prijſt, en wijſt de waerheyt aen.

Wie en ſou dan inde Schilder-conſt geen groote neerſt doen om tot ſoodanighen/ jae hondert-mael grooteren lof te geraecken / tot eenen lof die ontſterffelijck is / want jemandt die uytnemende Conſten can achterlaten (die dickils 300. jae meer jaren in fleur blijven:) daer moet de wijde Faem lanck af ghedencken ende de werelt door verbreyden / wat ſulcken verſtant in ſijnen tijdt heeft connen

uptwercken. Ende al ist dat jemandt van desen tijdt sijn Const ten hoochsten siet verheven / daerom en moet den Schilder der selve Const sijn selven niet verhooverdighen noch trachten naer de eer / maer wel nae een verstandich oordeel / want ist dat hy hem verloopt met sich in te planten eenige laetdunckenthept / soo compt hy nootsaeckelijck tot de hooverdy die den lust benempt vande Const ende de bederffenis vande siele is en in plaets van tot eer / rijckdom ende hoogen naem te comen / raeckt licht tot de grootste armoede ende spot vande wereldt. Daerom behoorden een verstandich Schilder te volghen de leere van Seneca die ick hier in rijm verduytse.

Hy rijck op d'aerde leeft die d'hooverdy veracht
En hy het meeste heeft die naer het minste tracht.

Die den minsten lof soecken verdienen de grootste eer / hoe veel en vintmen hedendaeghs niet die met de sieckte van laetdunckenthept en hooverdy besmet sijn / die hun soo veel toeschrijven dat sy het al meynen te weten (een teecken vande uyterste onwetenthept) dat sy een jeghelijck verachten ende niet en verstaen de spreucke die ghemeyn is / Quantum est quod nescimus, dat ist te segghen; hoe veel ist dat wy niet en weten. Voorwaer daer resteert al veel te weten dat wy meynen te weten ende niet en weten: dit ghebreck is meest te vinden in menschen die door een goede fortuyn wat ghemackelijck aenden cost gheraecken / by menschen die rijck sijn / en meest by menschen die van niet tot jet ghecomen sijn / want ter wijlen dat hun milthepdt voor de pluymstrijckers ende vleyers dan openstaet (die om een lecker broerken van tafel te crijghen) sulcken Dedalische kinderen verheffen) supghen de hooveerdichept ende ydel glorie soo in datse hun laten voorstaen gheleert te sijn al ist dat hun herssens dickwils geen aes swaer en weghen. Leert dan ghy Weet-lievende Schilder-jeught altijdt de hooverdy verachten / de vleyers haten / ende die upt vrindtschap u fouten aenwijst / beminnen. Want soo lanck ghy de vleyers in uwen voorspoet ghehoor geeft / soo lanck sullen sy u by-blijven ghelijck de swaluwen die den somer volghen / maer wilt ghy hun soecken in uwen tegenspoet dan sullen sy den rugh keeren / daerom ghelijckt Plutarchus hun by de luysen die de dooden verlaten om dat sy geen bloedt meer en hebben / soo en comen de vleyers oock niet by arme maer by rijcke menschen die groot van vermoghen zijn. Hoe wel datmen niet en mach segghen / dat al die jemant prijst vleyers sijn / want het prijsen bestaet oock in vrintschap doch eer den noot vereyst vrinden te ghebruycken moetse eerst leeren kennen / want de vrinden veelderley sijn daer Seneca wijt en breedt af verhaelt ende om corthept wille wordt achter-ghelaten

Die vrinden inden noot behoeven
Die moetse als het goudt eerst proeven.

En ghelijck dese lofwaerde Edele Const de vrindinne vande eenichept is en volcomentlijcker inde eenichept veropenbaert wordt als in tegenwoordichept van eenich menschen gheselschap / aenghemerckt dat eenen Schilder de vruchten van sijn verstant niet wel tot rijpe uptbeldinghe can brenghen alser luttel oft veel personen

soonen ontrent sijn / uyt redenen datter altijdt jemant is die daer over sijn vonnis sal willen gheven. Soo dient de jeught aendachtich opsicht te nemen dat sy het gheselschap moet schouwen / eensdeels om dooz flateringhe van een ander niet te comen tot ydel glozie die de moeder van hooverdy is / anderdeels om dooz berispinghe den yver ende lust niet te verliesen / want den lust ende yever hebben het meeste vermoghen om te leeren ende om wat goets in't licht te bzengen / ghedueridh de jonckheydt aenpozrende soo lanck den geest noch onghebonden ende in volle bzijheydt leeft. Ende ist dat oock jemandt in't groenste van sijn leer-jaeren sijn sinnen belast met liefde ende daer dooz bzoegh gaet verbinden aen den houweliick soo blijft sijnen wil ghetoompt / ende de bzuchten vanden houweliick beletten terstont sijn studie / den lust haeckt meer naer de winst om de schouw te doen roocken / als naer meerder wetenschap. De bzouw bindt hem aen den block van de sozgh die de winst boven de eer stelt. En schoon den man het selve meynt te wederstaen en tracht (gheliick in sijn jonckheyt en volle libertyt) te studeren op de verholenthevt der natuer om't selve met smaeck yever en lust uyt te wercken / de liefde (die van meerder cracht is / can hem dat beletten. Want Petrarcha seght seer wel in sijn eerste boeck / geintituleert de remediis vtriusque fortunæ, in dese woozden: Amor est latens ignis, gratum vulnus, sapidum venenum. dulcis amaritudo, delectabilis morbus iucundum supplicium & blanda mors, hoe ist dan mogheliick dat jemant met dese sieckten obergoten synde sijn selven can begheven om de volmaeckthevt van Pictura met rijp verstant inde stille eensaemhevt te onderzoecken / wel is waer dat dese sieckten altemael schuylen in een bedeckt vier der liefde sonder nochtans het liehaem te verbzanden oft te hinderen. Want naer onse duytse tael is de liefde een aenghename wondt een smaeckelijck venijn / een soete bitterhevt een lieffelijcke sieckte / een ghenotheliicke straf ende een plaisante doodt.

Die sijn vrijheydt vroegh wilt toomen
En de min in't hert laet comen
Set terstont sijn wetenschap
Op *Picturas* leeghsten trap
Want veel onghetemde sorghen
Ligghen dan in't hert verborghen
Boven al het Echte bedt
Grooten lust van Const belet.
Laetmen sijne sinnen spelen
Op het swieren der pinceelen
Tot meer loff van d'eel *Pictur*
Daer ontbreckt terstont Natuer,
Die wilt wesen onbedwonghen
Niet gheport oft aengedronghen

Want in haer een leven ſweeft
Dat in volle vrijheydt leeft.
Liefde doet den aert vergeten
Diemen eerſt wiſt af te meten
Inde Conſtighe Schildry
Oft de ſtomme Poëſy.
Daerom die *Pictur'* beminnen
Stelt u hert en teere ſinnen
Op de min niet voor den tijt
Eer dat ghy goet meeſter zijt:
Onderſcheyt eerſt wel u plichten
Eer CVPIDOS minne ſchichten
Dringhen in u jeughdich hert
En u aendoen groote ſmert.

Den hoogh vlieghenden ende gheleerden CATS ſeyt ſeer wel op deſe paſſagie te pas comende:

Vier en liefde trecken ſterck
En beletten menich werck.

DAT IS:

Si quis amore Calet, conſueta negotia ceſſant.

Wat isser stercker als de liefde tot de Vrou / de welcke als eenen Magneetsteen de sinnen vanden Man soo tot haer treckt dat hy selden sijn werck (namentlijck de Schilder-const die studieus is) tot volle perfectie can brenghen.

Darius vraeghden eens aen veel van ſijne vrinden
Wat dat het ſterckſte was hier op deſ' aert te vinden
Gheloofde die 't hem ſeyd' met wel beleyden praet
Dat hy hem gunnen ſou een hoogh en ed'len ſtaet.
Den eerſten heel vernuft begonſt daer uyt te treden
En gaf den Coninck ſtracx deſ' wel ghegronde reden:
Dat niemandt ſtercker was als eenich Potentaet
Waer onder 't heele landt alleen ten dienſte ſtaet,

Den

Den tweeden heeft aldus *Darium* aen gheſproken
En door ſijn reden daer het eerſt relaes ghebroken
En ſprack op s'weteldts boom geen ſtercker dinck te zijn
Als den ghemenghden dranck van eenen ſoeten wijn,
Den wijn heeft menich Vorſt ghevelt en overwonnen
Is *Holofernes* eyndt door wijn niet af-gheſponnen?
Den derden ſeyd' noch wijn, noch Vorſt tot dit en dient
Maer ick ſegh dat een Vrou het ſterckſte overwint.
Een Vrou het ſterckſte is die can Monarchen temmen
Schoon dat hun ſinnen wel in ſtraffe gramſchap ſwemmen.
Siet hoe de groote cracht van *Eſters* lief ghemoet
Aſſuerum heeft ghetemt en ſijnen torn' verſoet.
Wert *Sampſon* niet ghevelt, van *Dalila* beſtreden?
Als ſy hem met de ſcheir het hayr heeft af-gheſneden:
Siet *David* quam tot val om eender Vrouwen ſchoont
Door *Barſabea*, die hem heeft van ruſt ontcroont.
Een Man die wordt beheerſt van eens Vrouwen aenſchouwen
Die can qualijck 't verſtant in ſijn balance houwen.
Dit was het redens eynd', het ſlot en rechte grondt
Waer door dat jeder een de Vrou het ſterckſte vondt.
Het is een cloecken Man die hem van ſond' can mijden
Noch cloecker die de oogh van Vrouwen can beſtrijden,
Die dan verwonnen wordt van een oprechte min
Mint met de ſuyver deught ſoo iſt een goet begin.

Maer iſt dat jemants geeſt in't groenſte banden tijdt ghedzeven wozdt tot eenighe edele Wercken als tot de bzp hanteringhe der Schilder-conſt / die moet ſijn verſtant van alle minne-luſten / en ſonderlingh oock van andere handt-were-lien af-trecken en nieberg naer trachten te ſchieten als naer het wit daer de glozie van ſijn eere in verbozghen leydt/

Want wilt hy meer als een beminnen
Soo wordt hy licht verſtroyt van ſinnen

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

De

De Edele Pictura is vyandin van het gheselschap/ van de sinnelycke liefde tot de Vrouwen ende den cenighen schroom vanden overdaet / maer in tegendeel de voester vande cenicheyt welvaert der Consten ende vrindinne vanden arbeydt. En ter wijlen datter niet sonder arbeydt en can vercreghen worden dat eenige volmaecktheyt voortbrenght (ghelijck het latijns spreeckwoort seyt: Par est fortuna labori: vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt. Salust. Catil. Soo ist datmen geenen arbeydt en mach ontsien om de uyterste verholentheyt der Schilder-const te vatten.

De Art. Poët.

Qui studet optatam cursu contingere metam
Multa tulit, fecitque puer: sudauit & alsit.
Abstinuit venere, & vino qui pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimauitque magistrum.

Adolescens Bachum & Venerem fugiens, recta ad honoris & quietis metam tendit, dum vigilat, currit, & cæli ac fortunæ injurias invicto fert animo.

DAT IS

Die tot de volmaecktheyt vande eer ende glorie soeckt te comen / die moet van jonghs af door hitte ende kou geenen arbeydt ontsien van syn hersens te breken ende abstineren van wellust ende overdaet / labor enim est bonæ gloriæ pater, want den arbeydt is den vader van een goede glorie. Dacrom seyt Ovidius seer wel.

Dum vires annique sinunt, tolerate labores
Nam veniet tacito curua senecta pede.

Verdraeght den arbeyt als het de crachten ende jaeren toelaten / want den crommen ouderdom allensckens aencompt. Oock niemant en is tot ontsterffelijcke Eer ghecomen door luyerdy en sonder den arbeyt lief te hebben.

Sallust. *Nemo vnquam ignauia est factus immortalis.*

Dacrom segh ick noch eens behoort de leergirighe jeught d'occasie van groot gheselschap ende wellust te schouwen. Want d'occasie maeckt over al den dief.

Ghelegentheyt maeckt roof, en die d'occasi mint
Seer licht een open deur van veelē sonden vint.

Laet jemandt in't bloyen van syn leer-jaeren syn sinnen verleyden door occasie vanden minnen-lust / soo verdwijnt syn wetenschap ghelijck den roock / ende blijft een slaeve des werelts. Soo dat somwijl de occasie van eenich quaet de hederffenis der weet-lievende jeught is.

Malitia tantum occasionis indiget.

Le trou appelle le larron.

Een

Een open gat roept self den dief
En wijst den wegh naer sijn gherief.

Daer op spreekt den voorseyden CATS oock seer wel:

Een open deur oft open cuyl
Daer in steckt licht een hont sijn muyl.

Ist dat jemandt sich te vroegh laet verballen op de minne-lust / de occasie brenght hem soo ver dat sijn lusten) tot de Const verkeeren in minne-spel en wordt door de cracht der Vrouwen aenlockſel overmant / die de eenighe oorsaeck is dat het verstant alsdan verdooft wordt van sware sorgh ende achterdencken: die inde lust ontsteken is, die is als een brandende vier ende en hout niet op tot dat hy verbrandt. Sir. 23. 22.

Al die dan trachten wilt naer d'hoochste eer der Const
Hebt lief den arrebeyt en vlucht CVPIDOS jonst
Schouwt de ghelegentheydt van eenich ander werck
Als ghy op d'eel *Pictur* hebt d'uyterste oogh ghemerck.

Hier mede wil ick eens openen ende aenwijsen den costelicken Toets-steen der uyterste Consten die ons den waerachtighen Phœnix van Nederlandt (te weten Anthoni van Dyck) heeft achterghelaten / die te sien is in sijn Edele Schilder-Const tot verwonderinghe van alle menschen.

ANTHONI VAN DYCK

Schilder ende Cavailler vanden Coninck van Engelandt CAROLVS *den* I. *geboren Anno* 1599. *ende gheſtorven binnen Londen Anno* 1641.

HOe wonder wordt den Geeſt der menſchen aengedreven
Om rijpelijck te ſien al watter wordt beſchreven:
Den eenen die bemint den oorloghs handel ſeer
Den and'ren onderſoeckt den Eeldom pracht en Eeer.
Siet hoe 't Romeynſche Volck, Aerts-helden *Mavors* kinders
Die door hun macht alleen ghebleven ſijn verwinders
Van 't heel werelts ghebou, door hun ſcherp blickxems ſweert
Een jeders cloecken moet hebben in crygh verteert.
Ghelijck *Suetonius* ons claerder uyt can legghen
Waer van dat *Curtius* en *Livius* oock ſegghen.
Hun crachten ſijn voor-by, vergaen als eenen ſchijn
Daer geene vruchten van meer op de wereldt ſijn
Hun ingegriften *Mars*, bloetdorſtighe *Bellone*
En Thermodonſchen ſtrijdt wraeckluſtigh' *Amaſone*
En canmen met de pen ſoo wel niet drucken uyt
Ghelijck de Eer vereyſt en hunnen Lof beduyt.
Nochtans ben ick miſnoeght, om daer af veel te praten
Om dat ſy niet een ſier en hebben naer ghelaten,
Als enckelijck een Faem, die van hun daden ſpreckt
Daer ſy ons geene vrucht in't minſte van ontdeckt.
Maer als ick d'edel Conſt der Schilders gaen doorgraven
Die overvloedich is van wonder rijcke gaven,
Soo vind' ick onder al, een man van groot verſtant
Eenen *Van Dyck* ghenoempt vermaert in Engelant,
Die door ſijn ſtoute handt vol cracht van cloecke trecken
Den grondt van d'eel *Pictur'* wiſt aerdich te ontdecken:
Die (ſegh ick in ons Eeuw niemant gheweken heeft
Iae aende Schilders al een nieuwe leeringh geeft,

Wanneer

ANTHOINE VAN DYCK CHEVALLIER DU ROY DANGLETERRE

Est ne a Anvers lan 1599. le 22. du mois de mars, a este le vray Phœnix de nostre siecle. on voit par tout de ses merveilles soit en pourtraicts ou en tableaux, dont il a monstré son esprit divin, c'est dommage que la mort nous a ravij d'un tel miracle de la nature en un si bas age, il mourut a Londres l'an 1641.

Ant. van Dyck pinxit. *Paul. Pontius sculpsit.* *Ie. Meyssens excudit.*

Wanneer dat jemant ſiet ſijn hooch verheven wercken
Waer med' hy heeft verciert, Paleyſen, Huyſen Kercken.
Sijn vruchten ſijn ſoo fraey, ſoo ſeldſaem en ſoo raer
Datmer af ſpreken ſal naer ſeven hondert jaer,
Soo crachtich, mals en ſoet, ſoo los, ſoo cloeck en ſwierich
Soo levendich in Conſt, ſoo hel, verlicht en vierich,
Soo wel geobſerveert en vlijtich aengetaſt
Vleeſachtich in het Naeckt, ſoo fortſich ſterck en vaſt
Datmen 't jugeren ſou te weſen enckel leven
Soo aengenaem en net is ſijn Schildry verheven:
Notoirlijck in pourtret en oock in taeffereel
Daer leeft ſijn cloeck verſtant, daer ſietmen ſijn pinceel
Dit ſal de raſſe Faem noch breeder u verconden
Reyſt maer naer Engelandt in d'edel Stadt van Londen
Daer hy den Coninck ſelf met d'Edel Coningin
Seer wel gheſchildert heeft naer jeders hert en ſin,
Dat hy als Cavailler oock Ridder werdt gheſlaghen
Om dat hy ſijnen geeſt ſoo wel heeft op-ghedraghen.
Hoe menich cloecken Helt en machtich Edel Heer
Heeft hem om ſijne Conſt begaeft met lof en eer?
En ſchoon dat hem de doodt tot Londen quam vercrachten
Den Roem van ſijne Conſt en coſt ſy niet verſmachten.
De vruchten van *Pictur'* en ſijn noch niet vergaen
Die op de wereldt noch ghelijck mirakels ſtaen.
Hoe menich Tafereel ſtaet op Godts dienſt Altaren
Die ſijnen weerden naem en Faem ghenoech verclaren
En ſeggen wat *Van Dyck* was voor een Edel-man
Daer niemant inde Conſt ſoo by gecomen can
Daer compt de Cloeckicheydt alleen van hem te blijcken
Schoon dat ſijn vrome handt daer af heeft moeten wijcken.
De daet van d'edel werck noch inde oogen blijft
Daer menich cloecke pen veel loff en eer af ſchrijft.

Iae dat ick waer begaeft met hondert duyſent tonghen
Die ſijne eer in Conſt van d'eel *Pictura* ſonghen,
Ten waer noch niet een ſier, daer ſou ghebreken ſtof
Om uyt te ſpreken eens ten vollen ſijnen lof.
Men leeſt van al 't gherucht van Trommels en Trompetten
Van Sabels, Lancien, Harnaſſen en Caſketten
Van Peerden heel verwoedt, van Schilden Pijl en boogh
Het ſcheen dat jeder een vier ende vlammen ſpoogh
Waer med' dat quam te veldt het volck van *Macedonen*
Dat ſnorcken ded' 't ghewelt der ſtrijtbaer *Schipionen*,
Hoe dat hun groote Macht de heele wereldt dwongh
Iae door hun ſnelheyt ſchier door muer en veſten drongh,
Nochtans en ſietmen niet verſchijnen van hun vruchten
Waer in den menſch met vreught can ſcheppen ſijn ghenuchten
Daer en is geene ſchets oft overblijſſel af
'Tis altemael vergaen, gheſmolten in het graf.
Maer ſiet de vruchten vande crachtighe Pinceelen
Ghetoetſt met oli-verf op gladde Taefereelen
Alleen van d'edel handt van onſen Geeſt *van Dyck*
Die niemant inde Conſt can vinden ſijns ghelijck.
Die al de Roomſche macht, van wapens doet verdwijnen
Als hy met ſijne cracht van Conſte compt verſchijnen.
Al iſt dat hem eylaes; is 't leven af gheruckt
Daer wordt veel leeringh uyt ſijn eel Schildry ghepluckt.
Die hedenſdaeghs floreert en wordt ſeer hoogh verheven
Om dat ſy door de Conſt compt aldernaeſt by 't leven.
Soo dat hy is gheweeſt den Phœnix van ons Eeuw,
Daer Fama van verhaelt, en roept met luy gheſchreeu
Den ſtouten toets *Van Dyck*, en is niet af te meten
Soo overvloedich is ſijn Conſt van fray ſecreten.
Iſt wonder, aengeſien dat 't ſpreeckwoort ons verclaert
Dat meeſtendeel den Menſch treckt naer ſijn voeſters aert

Het gen' ick claerlijck can hier in *van Dyck* bewijſen
Diemen van jeder hoort in Conſt ten hoochſten prijſen.
Sijn Moeder was begaeft met groote wetentheyt
In't ſteken mette naeld ghelijck de Faem ons ſeyt.
Sy wiſt door teeckeningh te ſtellen heel figuren
En dan met ſoet coleur der ſijden te borduren,
Ghelijck ſy met vermaeck heeft meeſten-deel gedaen
Beſonder als ſy van, *van Dyck* heeft groot gegaen.
Soo heeft ſy mette naeld' ſeer aerdich net gheſteken
Een Schou-cleet wonder fray, en vol van cloecke treken
Seer wel gecoloriert en wonder wel gheſtelt
Dat de Hiſtori van de ſchoon Suſan af belt.
Leeft dan cloeckmoedich Geeſt eeuwich in eeuwicheden
Want uwen Naem die leeft in veel vermaerde ſteden:
Al menich ſtuck van U dat op Godts Paſsi treckt
Veel ſielen tot berou van hunne ſonden weckt:
De deughden die daer door u fijn pinceel quam ſaeyen
Die hop' ick dat u ſiel, op't leſten af quam maeyen
Als ſy gheſcheyden is uyt dit droef tranen dal
Waer door ſy in Godts Rijck eeuwelijck woonen ſal.

Graf-Schrift op de Sepulture van ANTHONI VAN DYCK.

HIER LEYT DEN ROEM VAN D'EEL PICTVR'
EN GROOTSTE CRACHT VANDE NATVR'
DIE DOOR HVN HOOCH VERHEVEN CVNST
DIE TOT HAER TROCKEN JEDERS GVNST
WANNEER SY SWEEFDEN IN VAN DYCK
DIE IS VERGAEN IN STOF EN SLYCK,
DEN HEMEL HEEFT SYN SIEL GHEMAEYT
EN D'AERDE MET SYN CONST VERFRAEYT
DIE HY AEN FAMA ACHTERLAET
WAER IN DEN GEEST GHESCHILDERT STAET.

Galenus. De manieren volghen de ghematicheyt van het lichaem. Welcke ghematicheyt ghebouwt is op het goet voetſel, en ghelijck de humemren gheſtelt zijn, ſoo ſijn oock de manieren.

GILIS

GILIS MOSTAERT.

OP dat dan het vier der aenghename Schilder-Const (voortbrenghende soo menichderley soete effecten) mach volherden / ende haer volcommen vlammen vermeerderen in't huys vanden vlijtighen jever / inde saele vande liefde / ende in't Salet vanden Natuer / die haeren levenden geest aen Pictura mede-deelt / als synde de rechte voester-vrou vande Edel Pinceel. Soo en cost ick niet voorby gaen in't licht te brenghen de wyt-befaemde Const die aen ons is achter ghelaten door Gilis Mostaert Schilder van Hulst in Vlaenderen / soo seer te prijsen door de volmaeckte ghestelteniss soeten aert en wel gecoloriert wesen van plaisantie als oock door de aerdighe en vremde Boetserijen die den selven Mostaert heeft uyt-ghewerckt. Waer in te speuren is dat hy eenen rechten Aep der natueren is gheweest / om dat hy alle natuerelijcke dinghen vlijtich wist naer te aepen. En soo hy was in het leven soo was hy in syn sterven. Qualis vita, finis ita, sulcken leven sulcken eynt / ons Godt ghemeynelijck toeseynt. Syn leven leerden veele onnoselen om sich voor slimme streecken en valse bedrigerijen te hoeden / ende aen de quaetdadighe hun fout te verbeteren. Die alle syn actien ende vremde manieren naer ghelegenthevt van tijde met goet fatsoen sulcken werf wist te gheven / dat al de wereldt door syn gheestige slagen hem moest beminnen. Hoe wel dat hy van opgheblasen en staetgirighe menschen dickwils wert veracht / om dat hy de ydelheydt des wereldts versoende / hy werdt vande vreche girigaerts gheiaet / om dat hy liberael was / vande dobbelhertige Momi vrinden verstooten om dat hy openhertich was : eyndelijck oock vande eersuchtighe ghe-blammeert om dat hy ootmoedich was. Hy trachte meer naer eenen ontsterffelijcken naem als naer verganckelijcken rijckdom. Curtius die sprongh gewapent in den vrandenden put op de Roomse merckt om eenen ontsterffelijcken naem achter te laten en seyde: Pro patria mori dulce est. Als den Coninck Porsena de Stadt Roomen belegert hadde / wilden den Cloecken Scevola met dry hondert Jonghmans de selve Stadt ontsetten / ende den voorsehz. Coninck om hals brenghen / dan Scevola de selve moort meynende uyt te wercken / ende door eenen missiach doodende den Secretaris in plaets van den Coninck / weet ghevanghen ende ghedoemt / syn rechte handt met syn sweert in't vier te laten verbranden / daer hy den Coninck meynde mede te vermoorden : waer op hy met een groote cracht des ghemoets (in't vranden van syn handt) antwoorde : al heeft dese handt ghemist / daer isser noch dry hondert die het connen doen. Waer op Martiales gheleerdelijck spreckt : Si non errasset fecerat ille minus. Had hy niet ghemist hy sou het minst ghedaen hebben. Voorwaer een groote cloeckheyt om eenen ontsterffelijcken Naem achter te laeten. Den stouten Eroftratus naer 't selvryven van verscheyde Schrijvers stack den tempel van Diana (die een vande Miraktelen des werelts was) in vrandt / om als eenen Phœnix uyt de assen vanden selven Tempel op te staen ende ontsterffelijck te leven. Eenen Romeyn (synde op zee inden zee-slach) hiel met syn handt des vyants schip teghen het syn ghedrongen / om dat het volck te wacker soude vechten / en niet tegenstaende synen arm wierdt af-ghekapt / trock met den anderen het schip naer heim / en den selven arm oock verliesende

verliesende viel met synen mondt ende half lichaem op het schip om sijn volck aen te wackeren tot dat hy 't leven verlooz.

Ende Mostaert en heeft sijn leven oock niet overgebzocht met veel sarsen en dzollighe hanteringhen upt te wercken) als alleneliick om eenen onsterffelijcken naem achter te laten / sijn leven is soo wonder gheweest als sijn Const / sijn manieren nochtans waren in de deught ende goedertierenthepdt ghefondeert / hy was met sijn foztuyn te bzeden / ende vyandt van den overbloedighen rijckdom / wel wetende dat den Rijcken altijdt ongherust van gheest is / hy en wilde met Icarus niet te hoogh vlieghen / om gheliick eenen Dedalus te vallen / hy volghde
Socrates. de leere van Socrates die sept: Eenen Menisch die met weynich te vreden is die gaet eenen lieffelijcken wegh die veel ghemack ende luttel moyt heeft. Ende voorwaer allen het selve wel considererende soo moet men bekennen dat de overbloedicheyt den mensch tot groote slavernp bzenght / want den mensch houwt ondertusschen met sijn goeden al qualijck huys en stellet soo aen oft hy eeuwich wilden leven. Sommighe verquisten hun goet met bouwen en timmeren de welcke hun in groote sozgh bzenght en niet en peysen dat sy eens moeten verhupsen / en dat die meest houwt selden synen bouw bewoont / een teecken dat Godt sulcken wercken motten mishaghen. Mathusalem die tot den ouderdom van 969. jaren ghecomen was
Gen. 5. en wilde noyt om soo cleynen tijdt een huys bouwen. Die van het edel gheslacht
cap. van Este hadden in Italien voor sijn huys doen stellen in goude letteren: Nulli certa domus, dat niemant hier op dese wereldt een seecker wooninghe is hebbende. Voorwaer een reden die ghebouwt was op groote wijsheydt. Sommighe verquisten hun goet met processen aen te batten / het welck het alderquaetste leven is / want dat is een leven vol sozgh en onrust. Sommighe ghebzupcken hun goet in overdaet en alle schelm-stucken / de welcke het arghste ende perijckeleuste is ter wijlen sy beulen sijn van hun eyghen lichaem het welck sy door overdaet oncuysheyt / vechtery en honderd ongelucken soo raeybzaecken datse somwijlen in eenen oogenblick upt de wereldt gheruckt ende inden afgrond der duysternissen worden ghewozpen. Mostaert alle dese perijckelen schouwende / was te vreden met sijn nootelijck behoef / wel wetende dat den overvloedighen rijckdom de bederfenis vande siel is. Want selden rijcken oft hy is al beseten met de girichepdt dat eenen ongeregelden appetijt is die de menschen meest quelt om rijcker te worden
Seneca. als sy sijn sonder jemandt van hun goet mede te deylen / pecunia non satiat sed irritat, & idcirco auarus ipse miseriæ suæ est causa: Eenen girigen is selfs de oorsaeck van sijn eyghen miserie. Desiderium diuitiarum viuit in infinitum, de begeerte
Aristot. naer het geldt is oneyndelijck. Mostaert wert lieber van sijn geldt ghedient als het geldt te dienen / en was met synen staet te vreden om dat hy naer een goet ghe-
Seneca. rust en salich eyndt hopte. Nemo alius est Deo dignior, quam qui opes contempsit. Quarum possessionem tibi non interdico sed efficere volo vt illas intrepide possideas. Ingentis animi est qui diuitias circumfusas sibi multum diuque miratus, quod ad se venerint, ridet, suasque audit magis esse quam sentit. Niemandt en is aengenamer aen Godt als die de rijckdommen veracht / nochtans en verbiede ick u niet de selve te besitten / maer wil maecken dat ghy die sonder vrees besit. T'is een cloeckmoedich Man den welcken de rijckdommen (rontom hem aengeblopt) veel en langhen tijdt verwonderende / schier laght datse tot hem sijn ghecomen / en

eerder

reerder van dander hoozt datse hem toebehoozen als dat hy dit selber is ghevoelende. Eenen Kijcken (die qualijck het eyndt van sijn goedt en weet) is dooz de verbloeckte begeerlijckheydt altijdt ongherust om meer en meer in sijnen pot te crijghen. Quo plus sunt potæ plus litiuntur aquæ. Soo is oock een gierich mensch/ hoe satter dat hy is van rijckdom hoe meer hy naer rijckdom dozst heeft. Eyndelijck bevanght dit ghebzeck den mensch soo dat hy sijn selven berooft van sijn eyghen liefde. Sinte Augustinus ghelijckt den girigen by de helle/ om dat sy nimmermeer upt en spouwt en nopt en sept datse ghenoch heeft; en waerlijck seyt den Sophist Bion dat de girichept het hooft-stuck is van alle boosheden. Heeft den girigaert een officie daer hy twee peerden met een Coets can op houden/ hy tracht naer hooghez om vier peerden in sijn Coets te boeren/ altijt trachtende naer beter. Sinte Ieronimus seyt dat den girigen soo behoeftich is van 't gene dat hy heeft als van 't gene dat hy niet en heeft / ende dat de girichept altijdt wast ghelijck het vier onder het dzoogh hout. De stoische Philosopen seggen dat de behoefelijckheyt ende nootsaeckelijckheden van armoede niet en comen / maer vande oberbloedicheydt / want hoe eenen mensch meer heeft hoe behoeftiger hy is. Besluptende dat het goet is luttel te hebben om niet behoeftich te sijn / waer op Iuvenalis wel spzeckt: sommighe winnen ende pzofiteren alleenelijck om het leven te onderhouden / maer ander die leven om te winnen. Altijdt trachtende naer meer en niet en overlegghen dat sy op het lest maer en winnen een handts vol aerde. Weert is te noteren de fabel vanden Esel die t'elckens van Meester veranderde om altijt eenen betteren stal te hebben. Ende sijnde eerst by eenen Hovenier verdzoot hem altijdt den magheren cost te eten ende den sueren arbeyt te doen. By den Potbacker wert hy noe altijt cley en steen te dzaghen. Eyndelijck by den Leertouwer klaeghde hy van altijdt gheladen te gaen met huyden van peerden koepen en sijn naeste maeschap / vzeesende oock op't lest eens sijn huyt te verliesen / somma noopt gherust om altijdt beter en beter te crijghen / ghelijck de girighe menschen die altijdt naer meer en meer trachten tot op het eyndt des levens als sy wel wenschen te sijn den armsten om altijdt te leven. Hoe seker en handelt den mensch dan niet die met eenen cleynen staet te vzeden is met hope van een goet eyndt te hebben / want hy alsdan hem met geen rijckdommen en moet becommeren / daer in tegendeel eenen rijcken in girichept sonder hope leeft / want die met de onbersadelijcke girichept is beseten en heeft geen hope / die hy verliest dooz de becommernis van rijckdom. Als Alexander den grooten vzaeghden aen Diogenes (sittende inde Ton) oft hy wilde mede gaen naer sijn hoff dat hy hem daer sonde gheben al dat hy begeerde/ waer op Diogenes uptviel en seyde: wie van ons beyde heeft meer van noode / ick die niet meer en begeer als ick heb / oft ghy die u niet en bernoeght met u Vaders Kijck / maer u leven in ghevaer stelt om de heele werelt te crijgen: daer-en-boven benempt ghy my dat ghy my niet gheben en condt te weten het licht en schijnsel der Sonnen. Waer op Alexander met een verstelt ghemoet antwoozde/ vtinam non essem Alexander, sed vnus Diogenes, och oft ick waer eenen Diogenes in plaets van Alexander. De reden (beminden Leser) was alleen om dat hy wel wist dat Diogenes gherust van geest was / en dat hy in sijn selven vondt eenen cragenden wozm van onrust. T'is waerachtich ende seker dat eenen armen mensch / die met sijn sober soztuyn te vzeden is / die geen processen en heeft/ oft geen sozgh moet

Auguſt. Bion. Ieronim. Iuvenal. Fabel vanden Esel. Antwoort van Diogenes.

hebben over sijn schatten en rijckdommen als eenen rijcken wreckgirigen mensch die door sijn staetgirichept nopt versaept en is die liever de hellicht van sijn middelen om eenen hoogen staet sou verproederen als te wijcken aen jemandts anders opinie daer ter contrarien eenen armen liever sou gheven sijn rechtveerdich goedt aen eenen ongerusten onrechtveerdighen mensch als daerom te procederen. Nochtans wordt hedendaeghs eenen onrechtveerdighen die rijck is meer gheeert deert / geeert ende verheven / als eenen armen die vol deughden / Consten / ende gheleerthept is. De armoede is hedendaeghs een alghemeyne verachtinghe / een verstootelingh vande vrintschap / een arm mensch staet van achter / hy eet het laetst / het slimste ende het dierste / sijn reden worden voor sot ghehouden / sijn wijsheydt wordt voor ondeught beschuldight / niemandt en beschermt sijn recht / niemandt bewijst hem gunst / niemandt en troost hem in tegenspoet / en al upt reden dat hy berooft is van rijckdom. Ende in teghendeel eenen rijcken al waer hy sot / men acht hem wijs / is hy plomp / men hout hem geestich / is hy overdadich / men segt dat hy liberael is / in sin al had hy al de ghebreken des wereldts inghesogen / soo soumen sijn septen verbeteren ende hem aenhanghen. Met dese sieckten heeft altijdt de wereldt besmet gheweest / waer door datmen can sien hoe bedrieghelijck de vrinden des wereldts zijn. Mundus impostor & fallarius est, omnes siquidem decipit, omne hominum genus excæcat & fascinat vbi fugerit, nihil est, cum videtur mera est vmbra cum sustollit se & effert, fumns & mera vanitas. De wereldt is een bedrieghster ende falsaris / want sy bedrieght een jeghelijck / sy betoovert ende strijckt het menschelijck ghelaet upt / waer sy vlucht oft niet / als sy ghesien wordt / is een waerachtighe schaduwe / als sy haer verheft ende verhoovaerdicht / een rechte ydelheydt ende verganckelijcken roock: Al 't gen' de wereldt is en pijst ons blijtich aen en is maer ydelheydt / en moet als roock vergaen. Die de wereldt veracht en verliest niet / maer wint al veel meer als hem de wereldt can gheven. Al heeft Alexander den Grooten de heel wereldt onder sijn macht gehadt / hy en heeft niet ghewonnen als een cleyn leemen huysken / eenen mieren nest in plaets van het Costelijck Paleys des Hemels daer de rijckdommen (die oneyndich sijn) ende de eeuwighe glorie altijt verschijnen naer het seggen vanden Prophet Psal. 3.

Petrus Bessæas.

Matth. 16.

Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur,
animæ vero suæ detrimentum patiatur.

DAT IS

Wat helpt den mensch de heel wereldt ghewonnen te hebben, ist dat hy sijn siele verliest.

Wonder is te aenmercken dit volghende Rijck-dicht op de doodt vanden voorschreven Alexander den Grooten, het welck naer mijn duncken voor sijn graf-schrift niet qualijck en sou passen.

DIE HEDEN DOOR SYN MACHT D'HEEL WERELT HAD GHEWONNEN
EN PAELDE DAER DE AERT VERLIEST HET LICHT DER SONNEN,
DIE D'AERDE SCHEEN TE CLEYN, EN WAS DAER BY SEER DROEF
DAT HY GEEN WERELT MEER EN VONDT TOT SYN BEHOEF.

DIE

DIE LEYDT HIER IN EEN GRAF BY VUYL EN NAECKTE WORMEN
DIE 'S WERELTS DWINGHER NV TOT IN'T GHEBEENT BESTORMEN
EEN GRAF VAN CLEYN BEGRYP BESLVYT SYN HOOGH GHEMOET
DAER D'AERD' SYN ROEM VERSLYT EN 'T LICHAEM D'AERDE VOET.

Om dan in dese Materie niet te verwerren ende vast te gheraecken/ soo wil ick (om tot ons voorstel te comen) hier by voeghen dat het verachten des werelts op verscheyden sin moet verstaen worden: dat is / verachten de werelt om deught te winnen oft om tot sijn eyghen ghemack de sinnelijckheyt te volghen. Want sommighe versmaden de werelt en haeten den rijckdom / om daer door niet te comen tot hooverdy ende andere wellusten. Andere verfoyen de staetgierichevt / en verstooten de ydel glorie om hun gelt-sucht sonder belet van een ander beter upt te wercken / upt wat reden den Constrycken Gilis Mostaert de werelt als eenen Democritus bespotte ende haer ydel pracht verstiet en staet my niet toe te ondersoecken / doch cannen upt sijn belaggelijcke aventuren en geestighe snaeckerijen wel merckelijck sien dat hy al menichmael den grondt des werelts wanckelbaerheydt heeft doen blycken. Hy was een Man seer uytnemende fraey en versierlijck van belden en historien in't cleyn te schilderen / namentlijck in devotie oft de gheschiedenissen van het oudt en nieuw Testament seer aerdich upt te belden/ met sulcken lossen aert en goede Teeckeningh dat niemandt in ons eeuw den natuer van perfectie soo naer en compt / emmers die hem overtreft. Dat hy seer vermaeckelijck in manieren ende spraeck was / cannen bewijsen upt een vremde actie die hy ghespelt hadde aen seker Edelman die van Mostaert was uytgheschildert seer constich en wel ghedaen dat de spraeck en leven in't Conterfeytsel maer en ontbraken. Dan den Edelman door hooverdy ontsteken synde / was de Const verachtende / en seyde dat hy in t pourtret niet en gheleeck/ dat het te bruyn was/ en soo Mostaert 't selve niet en wilde verbeteren / dreyghde hem 't selve aende handt te laten. Desen Mostaert dit liedeken niet geren hoorende ter wijlen hy ghewoon was naer het werck gelt te ontfangen om de weerdinne den penninck te gunnen/ en cost in het stuck niet vinden als een volle perfectie/en denckende datter veele Menschen waeren die soecken gheflateert eñ gheplumstrijckt te worden / heeft ghelooft de Troni te veranderen/hoe wel hy daer aen met en toetste/maer wist om het hooft een geestighe Sots-cap met water verf te schilderen/ settende alsoo het stuck dagelijcks voor sijn deure: ende alsoo den Edelman inde stadt ghenoech bekent was/ waren alle de passanten seer verwondert siende sulcken treffelijck Man met een Sots-cap/ ende 't selve aen hem ghewaerschouwt zijnde/ is met grammen moede naer het huys vanden Schilder gecomen om oock sijn eygen af-beltsel inde figure van eenen Sot te sien/en 't selve siende wert insulcken colair ontsteken dat (by soo verre Mostaert hadde ouder sijn ooghen gheweest) hy den selven sou't leven ghenomen hebben / ende naer den selven vragende/ wert gheroepen / den welcken terstont sonder eenighe ontstelteniss ende met een ongeplooyt aenschijn (siende den Edelman) wist sonder vraghen wat hy begeerde / ende daer by comende vraeghde den Edelman upt wat reden hy hem ghelijck eenen Sot hadde gheschildert / ende alsoo ghelijck eenen Sot noch voor sijn deur op straet ten thoon stelde / sulcks dat hem alle de werelt kende: heeft Mostaert terstont daer op met een statich wesen

Aerdige antwoort

gheantwoort: verwondert te sijn dat hy sijn selven nu was kennende ter wijlen hy de Sots-cap aen hadde, en dat hy sijn selven niet en kende als hy ghelijck een wijs Man ghefchildert was. Voorwaer een opzecht voorbeldt aen veele Menschen die staetgirich en wellustich van leven sijn / en hun selven niet eer en kennen voor dat de fortuyn hun den rugh keert. Hoe veel sijnder inde wereldt die in voorspoet soo opgheblasen en hoovaerdich sijn datse hun naeste vrienden (die wat minder van staet sijnde / qualijck aenden cost connen gheraken) niet en willen kennen. En comende tot de nederlaegh van armoede / als sy door hun banquetteren / de mode te volghen / en al te hoogh willende vlieghen / ten lesten vande Crediteurs overvallen / en in't opbreken vande merckt worden ghekent / ende tot spot des wereldts gheraecken / dan kentmen eerst sijn selven.

Op eenen anderen tijdt ist ghebeurt dat jemandt van sijn naeste vrinden stont op het houwelijck / ende vreesende datmen hem niet te gast-mael en sou roepen upt dien hy sich vande wereldt seer verbremt ende eenich hiel / meer beminnende een slecht ghefelschap van goede Cnupsen om met de selve in een cleyn pistaverne vrolijck te zijn / als d'opgheblasenheyt van staet / oock om dat hy met naer de mode en pracht in't habijt en was d'welck hem de bier-can meer belette als de Edel Const daer hy den rijckdom hadde door connen winnen. Soo heeft hy nochtans (om de wereldt eens te proeven) een opset ghenomen sijnen tijdt beter waer te nemen ende naer een goede winst sijn selven in een eerlijck habijt te stellen / ghelijck hy heeft ghedaen. Sijn vrinden siende dat Mostaert begost wereldts te worden / dat Mostaert de mode ginck volghen / peysden hy hun selven dat hy door sijn groote Const ende rijcke winst hun eenen schat sou achterghelaten hebben / en die Mostaert te vozen niet en hadden willen besien oft kennis draghen / begosten Mostaert nu te caraseren / en een jeder was jalours om hem het meest te behaghen. Het ghefchiet dat Mostaert met sijn cleeren van pan ghenoot wert / en sittende inde volle Bruyloft van sijn Nichte oft Neve / sach voor hem eenen malschen vetten Capoen op de tafel staen / die daer in't schotel in sijn vet lach met een aenghenaem behaghen van alle de ghenoode. Mostaert desen ghebraden Capoen upt schotel nemende streeck den selven tegen sijn nieuw pannen cleedt / sulcks dat 't selve gans bedorven was / ende d'andere vrinden hem soeckende 't selve te beletten / meynende dat hy dwaes ende sot wert / sprack den selven Mostaert / en seyde: Hola vrinden ick en ben niet dom van sinnen, ick wete seer wel wat ick doen, waert dat ick dit pannen cleedt niet aen en hadde ghehadt, men sou Mostaert niet ghenoot hebben, oversulcks ist reden dat het pannen cleedt mede eet, ter wijlen dat het cleedt maer niet den Meester van het cleedt alhier te Bruyloft gheroepen is: waer mede Mostaert alle de gasten den mont in't slot sloegh / en ginck naermaels sijn oude ganghen. Dit wel gheconsidereert sijnde / sal een jeghelijck moeten bekennen dat hedendaeghs met de menschen noch al veel argher gaet: want men siet daer duysentderley exempelen af / daer het gene voorschr. is een vande minste is. De wereldt is hedendaeghs soo dobbel ende vals / soo prachtich en hoovaerdich / soo dwaes en sot / datse nerghens als by een recht dullhups moet gheleken worden: datse dobbel en vals is blijckt by duysent exempelen die wy daer dagheliicks af sien / hoe den eenen menseh besich is / om den anderen te bedrieghen en upt te strijcken / ende datse prachtich en hoovaerdich is blijckt oock upt de dagheliickse

Cluchtighe antwoort.

expe-

experientie. Eyndelijck datse dwaes en sot is en ontallijcke meer ghebzecken is hebbende/ cannen bewijsen upt de nieuwe moden die inde Cleedinghen der Mans en Vzouwen alle daghen opstaen / jae al waert dat een Sots-cap met bellen te dzaghen de mode waer / het sou ghevolght wozden / hoe wel dat de sotte maeckselen der Cleederen al veel argher als Sots-cappen sijn / want eenen dwasen diemen met een Sots-cap can payen die houdt sijn mode / dat is altijdt een manier van Sots-cap. Al hadden de Cleermakers hedendaeghs (in plaets van vijf) hondert sinnen om alle daghen wat nieuws te practiseren noch en souden sy de hoobeerdighe menschen niet contenteren / welcke hoobeerdigheyt (het ghene het arghste is) by de slechtste menschen ende vande vernedertste qualiteyt / jae by arm handtwerckers die qualijck sout en bzoot en winnen om daeghs te verteren/ meest is te vinden ende in alles den Kijcken in sijn mode willen naerboetsen en geenen cost en sparen om oock te dzagen dat een Edelman dzaeght / en het grootste ghebzeck dat de menschen nu hebben dat is dat sy hun beter en schoonder willen maecken als Godt hun heeft gheschapen / en niet en dencken dat sy naeckt op de wereldt sijn gheeomen en daer naeckt sullen afgaen / sietmen niet dat het hayr ghepoyert/ het aensehijn gheblancket / ende met swerte plaesters beplacht is / jae in plaets van menschen hun selven als monsters maecken/ en schoon dat het Godt mishaeght en qualijck staet en booz de wereldt stinckt / soo moet het ghevolght wozden om dat de mode leert.

De sotte en hoobeerdighe statue van Nabuchodonosor (die in Babilonien op- Dan. 2.
ghereecht was) hadde het hooft van goudt / de armen van silver / het hart van coper / ende de boeten van slijck oft leem / het welck is een waerachtich af-beldt vande sotte wereldt: want het gouden hooft ende silvere armen / dat is het tiersel en blanchetsel van een ghepaleert hooft ende een lichaem naer de mode des wereldts gheclert / maer het coperen hert wilt aenwijsen het boos en quaedt leven dat den mensch daer dooz overbzenght / ende de boeten van slijck oft leem / wijsen aen de ydelheydt en dwase sottichepdt die den mensch dooz sijn modich en hoobeerdich leven aennempt / ende dat allen het selve maer en is ydelheydt en buplicheydt. Als een Pauw op haer boeten siet dan wozt se bedzoeft / meynende de schoonste te sijn / en siende op haer boeten (die de slimste deelen van't Pauwen lichaem sijn) lient haer selven. Och oft de menschen somtijts eens overpeysden wat den mensch is / niet anders als een riet dat in slijckachtig'he en bupl plaetsen op-wast / schijnende schoon inde ooghen / sterck en hert van buyten / en van binnen maer ydel buplicheydt / niet meer als eenen dzoom die bergaet ende bergeten wozdt. Als jemandt in het bed der wellusten leyt en slaept / hy dzoomt dat hy rijck/ gheluckich ende den salichsten des wereldts is / en wacker wozdende bevint dat den dzoom bals is / dat al het gene hy meynden te besitten maer ydel dzoomen en sijn gheweest. Siet dat ghy dwase menschen die ghedurich leeft inde dzoomen van wellust en rijckdom / dat ghy daer in niet en verstickt oft en blijft hanghen / maer keert u hert tot Godt die oneyndich en seker is / ende de rijckdommen berganckelijck en onseker. En dzoomt niet gheljck den Coninck Sisara die Iudic. 4.
van Jahel met eenen naghel wert dooz t'hooft ghesmeten en in sijnen dzoom ghestozben is. Holophernes Prince van den crijgh van Assyzien/zijnde in sijnen dzoom Iudith.
en dzoncken van alle wellust des wereldts / wert van Judith onthalst. Siet dan 13.

dat

dat ghy (in wellust des wereldts verdroncken zijnde / niet en vergeet op te staen en die te verlaten: want sy en connen u niet gheven als een quaet eyndt tot bederfenis vande siel / hebt Godt dan lief en haet de wereldt / de wereldt en can u geen vrintschap thoonen inwendich voor de siel / maer wel uptwendich voor het lichaem. Mostaert die naer den voorseyden treck die hy sijn vrinden hadde ghespelt / wilde thoonen en leeren dat eenen vrindt aenden anderen geen eer en moet bewijsen oft eenighe liefde draghen / ter oorsaecken dat hy daer voordeel ende profijt af sou comen te ghenieten / maer dat hy hem moet beminnen liefhebben ghelyck sijn eyghen selven / dat hy soo seer naer sijn welvaert moet verlanghen als naer sijn eyghen / dat is oprechte vrintschap / want de vrintschap en moet niet uptwendich / maer inwendich toe ghedraghen worden. Daerom sept Lilius Giraldus in sijn Histori der Goden seer wel / dat de Romeynen eertijts de vrindtschap bloots heefts en jongh van ghedaente hebben afghebeldt / ende voorts ghelijck u Poëtis hier sal aenwijsen:

Lilius Giraldus

HOort wat *Giraldus* seyt in sijn beschrijf der Goden
In *Belgica* verbreyt, jae 't blijckt by d'Antipoden.
Hoe vrintschaps eygendom wert eertijdts afghebeldt
En by 't Romeynsche Volck aen jeder voorgheslelt

Voor een Geestrijcke Maeght, blijhertich in haer wesen
Maer armelijck ghecleet, waer op dat stont te lesen
Veer ende By altijdt, op 't hert *leven en doodt*
Een spin-rock inde handt, naeckt voets en cael van hoot

Waer 't dobbel wijs vernuft een weynich op moet spelen
Eer dat de helle tongh hier af den sin can quelen,
Waer van *Pitagoras* een claerder uytlegh heeft
En *Lilius* daer af het redens oordeel gheeft,

Die van dit diep begrijp ontschakelt dese reden
Met wel beleydt verstant vol wijsheydts goede seden
En uytghemunte prael; hy seyt dat t'jongh ghelaet
Beteeckent vrintschaps cracht die nimmer en vergaet.

Als hy in s'menschen sin can vast ghestadich blijven
Soo sal sy't spoockich quaet van haet en nijdt verdrijven
Die boven dien verhaelt en brenght ons in het licht
Dat d'ongheveynsde hert bestaet in het ghesicht.

Door't

Door't ſchrift: *veer ende by* wilt ons oock claer bethooghen
Dat vrintſchap niet alleen moet ſchijnen voor de ooghen
Maer in afweſentheyt oock haere cracht verweckt
En naer den trouwen vrindt ſonder gheveynſtheyt treckt.
Naeckt voets en cael van hooft, vervrempt van dobbel ſinnen
Ontmaskert, onbecleet, onramſtochtich van binnen.
De liefde ſonder feyl, in't leven totter doodt
Bepeylt die even ſterck, en altijdt meer vergroot:
Noch nijdt noch tegenſpoet en connen haer verarghen
Haer rouw habijt weerſtaet het nortſich afgunſts terghen.
Hoe Conſtich dat Natuer haer gaven ons bediet
Nochtans men hedendaeghs die qualijck volghen ſiet
De wereldt is ſeer dom, en can ſeer qualijck ruſten
Voor dat den duyvel wieght en boet haer geyle lnſten,
Haer vals vermomde gunſt die is vol loos beleyt
Gheanckert op bedroch, ghehecht aen dobbelheyt,
Ghelijck den traghen kreft gaet by de oeſter ſlapen
En vleyt haer als een vrindt tot dat hy haer ſiet gapen
Daer hy behendich dan een cleyne key in worpt
En ſonder vrees den vis ſoo in ſijn maeghe ſlorpt,
Het gaet ſoo hedendaeghs in Dorpen en in Steden
By al het wereldts volck, het ſijn hun oude ſeden,
Die vrindtſchap loopt ſoo dweers die by de menſchen is
Dat die ghy liefde thoont, ſoeckt u bederffenis.
De vrindtſchap is beſtroyt met ſuycker als de pillen
Die ſchoon ſijn voor de oogh maer doen den buyck licht ſwillen
De vrindtſchap laght u aen, en ſchijnt in d'ooghen ſoet
Maer 't hert tracht naer n doodt, naer deylingh van u goet.
'T ſchijnt dat de vrindtſchap voor u waghen ſal haer leven
En dickwils in haer hert u vonnis ſtaet gheſchreven.
Dat is des wereldts loop, ſoo datmen ſelden ſiet
Dat jemandt ſlaet ſijn oogh op d'uytlegh en bediet

Het gen' de vrintschap thoont, die ons den wegh can leeren
Hoe datmen op des' aert met vrinden moet verkeeren,
Hoe dat de vrintschap staegh moet wesen ongheveyst
Ghelijck den mont bemint dat soo het herte peyst.
Soo sal *Aragne* noyt u vanghen in haer webben
Die by *Erebi* vliet haer swerte wooningh hebben
En vroeten met den nijdt in't phlegetonse bron
By Cocitum den Stix, ontrent den Acheron.

Soo en was het niet te verwonderen dat Gilis Mostaert (misschien syn ooghmerck slaende op de bedrieghelijckheyt des wereldts) somtijts de vrinden eens proefde om daer door syn speculatien voetsel te gheven / ende meest om eenen onsterffelijcken naem achter te laten. Noch een ghedenckweerdige Comedie heeft hy ghespelt aen eenen Portugies die hem had doen schilderen een Avontmael ghelijck hy oock met goet verstant ende naer de Const had uytgewerckt seer devoot ende bewegelijck om sien. Dan alsoo den Portugies hem 't selve scheen aende handt te laeten midts hy niet om en sagh / was Mostaert seer ghestoort die liever het geldt van syn Const sach in syn borsse als het werck in huys te houden. Heeft oversulcks met lijmverf dit Avontmael overschildert / waer op hy maeckte daer de Apostels samen met de caert spelden / en onder malcanderen vechten / slaende ons Heer ten huysen uyt seer schandeleus en tot spot vande HH. Apostelen / het welck niet en betaemde / ondertusschen den Portugies comende om syn stuck te haelen / en siende sulcken spectaeckel wert seer tooznich / en Mostaert niet vindende (die hem had doen looghenen t'huys te wesen) heeft 't selve stuck van achter met een merckelijck teecken gheteeckent / ende is soo dateliick by den Marckgrave Pastoor vande Parochie ende andere Officieren ghegaen hun biddende met hem te comen ten huyse van Gilis Mostaert om te sien het spectakel dat den selven tot spot ende schandael vande H. Kercke / aldaer had ghe schildert ende hun den inhouden vereiaert hebbende syn mede gegaen / Mostaert door de venster siende den Marckgrave dito Portugies ende Pastoor met meer andere Officiren naer syn huys comen / heeft het stuck (dat hy alreede met eenen natten doeck had uytghewischt) met den rugghe vanden muer ghe set / en is sonder achterdencken en gheruste lijck aen synen Esel ghevallen / om syn ander werck (dat hy by de handt hadde) te verboorderen. De Persoonen gheliick voorschr. is boven comende / en vragende aen Mostaert waer dat alsulcken stuck was als hy voor den Portugies hadde ghe schildert / heeft het aenghewesen / den Portugies seer jeverich siende naer syn ghemaeckt teecken d'welck hy daer op noch vondt / heeft het stuck omghekeert / en daer met anders als een devote Avontmael op vindende / meynde 't selve enckel toovery te wesen / waer door den Portugies beschaempt stont / en Mostaert protesteerde van injurie / soo dat den Portugies het meeste ongheliick ende schaempte was halende die ghenoech te doen hadde om Mostaert te stillen ende volle satisfactie te gheven. Meer vremde boertigheden heeft hy uytghe-

werckt

werckt te lanck om hier te verhalen / hy hadde oock eens gheschildert een Oordeel daer hy sijn selven inde helle bracht / en met sijn Cameraden sat en tick-tackte. In sijn sterven liet hy aen sijn kinders achter de heele wereldt / seggende dat sy daer inne ghenoech souden vinden / maer moesten het sien te winnen. Hy is ghestorven in goeden ouderdom in't jaer 1601. Sijn Wercken sijn by de Const-minnende Gheesten veel te sien / en worden by de Lief-hebbers in groote weerden ghehouden.

PEETER BREUGHEL.

IN't jaer 1552. isser binnen Antwerpen oock gheweest een Constich Fraey Meester inde Schilder-const / hy naem Peeter Breughel soo Carel van Mander beschrijft. Gheboren van een Dorp ghenaempt Breughel, niet wijt van Breda. Welcken Naem hy met hem ghedraghen heeft / ende sijn Naecomelinghen achter ghelaten. Den Natuer heeft wonder wel haren Man ghevonden / ter wijlen hy (onder de Boeren ghebooren synde) een groot Constenaer was in Boeren kerremissen en boertighe actien naer te schilderen / daer ons vry-samich Nederlandt met recht op roemen mach. Hy heeft dese uytnemende ende noot-baysen Const gheleert by eenen Peeter Cock van Aelst, wiens Dochter hy naermaels trouwde / hy hadde veel gheleert uyt de handelinghe van Jeroon vanden Bosch en maeckten oock seer drollighe en vreese spoockerijen / waerom hy van veel wert gheheeten Peeter den Drol. In sijn reysen heeft hy veel ghesichten naer het leven ghedaen / soo dat hy (wesende in d'Alpes, al die berghen en rotsen had ingheslocken) en t'huys comende wist de selve op doecken en panneelen soo aerdich te spouwen dat het ghelijck mirakels sijn op de wereldt door de Const ende soete manier van handelingh die daer in uyt-ghewerckt zijn. Ende om niet buyten de spore van mijn voorghenomen grondt-stuck te loopen / om niet / segh ick / buyten den wegh van onse eeuwe te dwaelen / soo laet ick de eer aenden voorschr. Constrijcken Mander die van desen ouden Breughel wijder en breeder in het Boeck der Neerlandtsche Schilders gheschreven heeft. Maer om den Lof van Peeter ende Jan Breughel (des voorschreven Peeters Sonen) gherucht baer te maecken / daer Mander niet af en spreeckt als dat sy gheweest sijn goede Schilders / dat Peeter Breughel is gheweest een goet Conterfeyter naer het leven / die gheleert heeft by Gilis van Coninckloo en Peeter van Aelst. Soo wil ick daelen op den top der Consten die Ian Breughel (diemen hiet den Flaweelen Breughel) soo heeft ten voorschijn ghebracht / my soo veel materi ghevende / dat ick de penne te swack kenne om sijn verholentheydt van Pictura ten vollen in Rijm te stellen / want hy niet alleen en was erbaren in cleyn Figuren en ghesichten van Lantschap soo uytnemende te maecken daer den Natuer niet voorder en can comen / maer heeft oock uytstekende gheweest in Blom-schilderen / daer hy door edelheydt en soeten aert (die in dese Const verborghen sijn het leven schier afronteerde. Ghelijck aen veele van sijn Wercken compt te blijcken / ende namentlijck aen den Const-barenden Geest van Daniel Zeghers die sijnen Discipel is gheweest / en soo heeft aenghenomen dat sijn blom-

men onweerdeerlijck door hun groote cracht worden gheestimeert.

Een selven tijde heeft oock gheweest eenen Ioos de Momper die seer erbaren en wonder uytstekende was in't Schilderen der Ruinen / Steenrotsen / Watervallen en gronden. Soo dat ick tot sijn meerder eer wel mach singhen dese naervolghende beersen.

SOo haest den mensch besiet de Const van *Mompers* berghen
Den lust sal hem terstont met grooten jever terghen
Om dat sijn edel werck soo geestich is ghestelt
En door het veer verschiet soo fraey in d'ooghen spelt
De Rotsen steyl en hoogh, hier en daer af-ghemortelt
Daer somtijts compt een beeck van water door ghebortelt.
Steen-gronden wonder net, beset met groen gheboomt
Waer by een claer Rivier tusschen de Bruggen stroomt,
Van achter blauw gheberght soo wijt de oogh can draghen
Daer med' wist *Momper* seer de menschen te behaghen,
Iae tegenwoordighlijck sijn Const soo wert bemint
Dat sy vry meerder lof en grooter eer verdient.
Besonderlijck wanneer hy toetsten de panneelen
Uyt eenen cloecken aert met sijne gout pinceelen
En dat sijn Conste was van *Breughel* ghestoffeert
Met kleyne Boetsery oft Ruyterkens te Peert
Met Muylen hier en daer, met Schaepkens inde weyden,
Met Pellegrims beschelpt en huysken tussen beyden
Een blauwlijvighe locht, daer 't Sonnen licht door straelt
Dat uyt een lichte wolck op *Mompers* berghen daelt;
Dat is het uytersten dat ons *Pictur'* can gheven
Soo wonder schijnt des' Const te wesen 't tweede leven.
Wie isser oyt gheweest van over hondert jaer,
Die oock in't cleyn soo net ghelijck als *Breughel* waer
De soetheydt van sijn Const en is niet te waerdeeren,
Soo scherp, soo snel en mals, was hy in't ordonneren.
Gheen Diamant en gloyt in jemandts oogh soo schoon
Als *Breughels* Const die hier verdient een Lauwer Croon.

Daer

Daer by sijn Blommen sijn seer soet en wel ghetrocken
En menich Gheest tot Const en nieuwe lusten locken
Om haere Edelheydt die daer van binnen leyt,
Die den Natuer beschaempt wat dienter meer gheseyt?
Soo maelde *Breughel* af in schijnsel van het leven
Al wat Natuer vermocht in't blom-ghewas te gheven
En maeckt door sijne Const de snelle bie verstelt
Als sy 't gheblompt besiet, en sweeft plat teghen 't belt.

ADRIAEN BROUVVER

Schilder uyt Vlaenderen.

WAt een stadich booznemen met een blijtich bolherden al vermach om te comen tot den uptersten ende hooghsten graedt van den Natuer / is wel ghebleken aen Adriaen Brouwer die in sijnen tijdt ijs gheweest een vande beste over-bliegers der Schilder-const / die alle sijn studie ende vermaeck des gheests hadde in't Schilderen van aerdighe ende seer vzemde boetserijen en boertighe conversatien. Desen Brouwers (ghebozen in Vlaenderen) en heeft niet minder sijn speculatien ghenomen inde vzemde hanteringhen der menschen als den boozseyden Gilis Mostaert: soo dat sijn leven dooz geestighe aventuren (die hy heeft ghehadt) noch langh inde ghedachtenis sal blijven. Sijn verstant was soo groot / dat hy onder den deckmantel van spots-ghewijse / redenen en manieren / de sotte dulheydt des wereldts wist aen jeder te ontdecken. Hy spelden tot Amsterdam eens eenen gauwen treck daer veel leersaem lessen costen upt ghetrocken wozden: als wanneer hy (op Zee gheweest hebbende) vanden vpandt gans berooft was / ende met groot gheluck sijn leven behouden hadde / ende geen middel vindende om by te leven / boven dien naeckt ende bloot / heeft de handt aen het palet ghestelt ende dooz sijn erbaren wetenschap der Schilder-const terstont geldt weten te becomen / en heeft van grof steeht lijnwaet doen maecken een cleet ende mantel naer de mode / d'welck hy daer naer seer geestich wist te witten met lijmberf ende daer op te schilderen seer fraey ende aerdighe blommen dat het kleet sich verthoonde oft het vande beste ende costelijckste stof des wereldts hadde ghemaeckt gheweest daer Brouwers alle dach mede ginck pzoncken: de Damen ende modige Joffvzouwen op dese stof seer jeloers zijnde / trachtende de selve in eenighe winckels van Amstelredam te binden / om hun selven daer mede op te cieren / en luttel peynsden dat Brouwers selver den weber der boozschz. stoffe hadde gheweest / ghelijck daer naer ijs ghebleken. Want Brouwers (zijnde in een Comedie / die inde Academie van Amstelredam werdt ghespelt) spzongh naer het eynde van de selve Comedie op den Theater / hebbende in eleke handt een natte schotel-bodde (en seyde teghen alle

de Omstaenders die daer in groot ghetal vergadert waeren) in dese oft dierghelijcke woorden: vinden vande wereldt / en weest niet verwondert over de seldsame costelijckheydt van mijn Cleedt / daer soo menighe oogh der Amstelredamse Joffvrouwen ende Edele Damen hebben op geloert: jae ghetracht om vande selve stoffe te vinden / ghelijck de selve nievers en is te becomen / uyt dien ick alleen daer van den wever ende inventeur ben / en om te thoonen dat het niet en is als vuyligheyt / bedroch / ende ydelheyt / soo sult ghy vinden en moeten bekennen dat het met de wereldt aldus ghestelt is als met dit Cleet / die bedrieghelijck ende valsch is. Waer mede hy het selve Cleedt af-wiesch / en met de voorseyde twee schotel-vodden de blommen en helle coleurkens soo schoon dede vergaen daimen niet meer en sach als het grof ende slecht lijnwaet. Siet hoe veer de verstanden van perfecte Meesters sijn swierende. Hoe veer dat hunnen gheest de stoffe gaet soecken om de ydelheydt des wereldts aen hoogheerdighe menschen voor ooghen te houden.

Mundus exteriora rerum ostendit, interiora tegit.

Voorwaer de wereldt thoont haer van buyten soo aengenaem en schoon voor d'ooghen / als sy van binnen grouwelijck en schroomlich in aensien is. Al het gene sy weet te bedecken tot op het lest / als wanneer den Mensch soo diep in haer wellusten verdroncken leyt / dat hem onmoghelijck daer is uyt te raecken.

De wereldt is een ydel schijn
Van binnen valscheyt en fenijn.

De woeste Zee thoont haer aenden Schipper somtijts calm en stil / maer hout van onder bedeckt de clippen en steenrotsen die het schip dreyghen / en daer naer ten grondt trecken. De wereldt schenckt den mensch lichtelijck eer / staet / ende wellust / maer houdt bedeckt de perijckelen die daer in gheleghen sijn. Soo heeft de
2. Reg. 19. wereldt ook verthoont aen Absalon den glans der Coninckliycke dignitepten / de ghehoorsaemheydt der ondersaten / de Regeringhe der Provintien / de Coninckliycke Macht over de leghers en al den wensch der wellustigheyt / maer heeft bedeckt de perijckelen die in elck besonder verborghen laghen / sy en heeft hem den boom niet ghethoont daer hy met sijn gout-geele hayr sou aen verwerren / noch de lancie niet laten sien daer hy door Ioab mede sou doorloopen worden. De wereldt heeft de ooghen van Judas verblint door de vermaledijde penninghen die hy inde
Math. 27. Sinagoge had ontfanghen ende daer voor onsen Salighmaecker verkocht / en heeft hem niet ghethoont den boom daer hy hem daer naer aen sou verhanghen. My dunckt dat onsen Constrijcken Brouwers sulckdanighe gheschiedenissen en duysent meer ander die door de bedrieghelijckheyt des wereldts comen te gheschieden / niet qualijck met sijn beschildert lijnwaeten cleedt te pas en brocht. Waerom ick voorder sijnen handel van Kijm-const sal ontdecken.

Den smaeck van *Brouwers* Const, die *Brouwers* heeft ghebrouwen,
Die sal de wereldt noch ghewis al lanck onthouwen,
Die arm van gheeste was, maer inde Const heel rijck,
Seer wreck aen al sijn werck, in't gheven mindelijck.

Hy

Hy menghden sijn vermaeck door Const met wonder voordeel,
Hy trachten naer gheen Eer, maer naer een vlijtich oordeel,
Om dit met claerder sin te dringhen in't ghemoet
Hy heeft altijdt veracht al 's wereldts ydel goet.
Was traegh in't Schilderen, en milt in het verteren
Met 't pijpken inden mont, in slechte pis taveren,
Daer leefden sijne jeught, schoon hy was sonder gelt
Ghelijck hy meestendeel was al den dagh gheselt,
Maer sijne wetenschap, daer hy sijn hop' op bouwde,
Op 't lest sijn voordeel was, daer hy hem op betrouwde.
Hy loegh met 's wereldts pracht en achte meer de Faem
Die hy door Const vercreegh, tot lof van sijnen Naem.
En soo hy was in't werck, soo droegh hy hem in't leven
En heeft tot 's wereldts spot veel aepery bedreven.
En als hy was in noot by eenen stueren weert
Daer hy had eene som van vyftich pont verteert
En had hy cruys noch munt om hem dan te betaelen,
Soo ded' hy wat papier, wat enck, en pennen halen
Om niet tot sijne schandt te spelen broecxken uyt
Die dickwils niet en was weert een ses dobbel duyt.
Daer hy met cloeck verstant een aerdich beldt op stelde,
En soomen hem daer voor gheen hondert daelders telde,
Soo wierp hy sijne Const met haesten in het vier
Schoon datmen twintich pont hem bode voor 't papier.
En woumen hem voor een van sijne teeckeninghen
Gheen hondert pattacons oft hondert croonen bringhen
Geringh liet hy sijn werck versengen inden brandt,
En liever bleef hy cael, jae sitten in veel schandt.
Al sijne snaeckery waeren mismaeckte boetsen
Die hy soo aerdich wist met d'eel pinceel te toetsen
Dat niemandt sijns ghelijck in onse Eeuw en is
Die soo compt over een met sijn gheseltenis.

Hier

Hier ſietmen eenen Boer van ſatticheydt ſtaen ſpouwen,
En 't wijf met eenen ſtock, om ſijne huyt te touwen,
Daer eenen Boots-gheſel met 't pintjen inde vuyſt
Hier eenen Fielen-roth dat met de caerten tuyſt.
Daer ſtopt een vieſe ſnaeck de verſe toeback-pijpen
Hier ſietmen eenen quant naer 't meyſens voorſchoot grijpen.
Daer vechtmen om 't ghelach met pot, ſtoel, ende banck,
Daer ſietmen boers ghevry, daer vreught ghemenght met ſanck
Hier vaeght een wijf haer kindt dat hem heel heeft beſcheten.
Daer ſietmen eenen hondt den heelen huſpot eten;
In ſin al 't gen' men ſiet in ſijne ſchoon Schildry
En is niet als ghewoel van alle apery.
Waer in dat *Brouwers* noyt jemandt en heeft gheweken,
Iae altijdt door ſijn Conſt daer in heeft uyt-ghefteken.
Als *Rubbens*, en *Van Dyck*, en ander Meeſters meer
Beleden dat hy heeft behaelt de grootſte Eer,
Door ſijne Edelheydt en geeſtighe Manieren
Waer med' hy ſijne Conſt ded' in malcand'ren ſwieren,
Diemen noch hedendaeghs voor d'alderraerſte hout
En noch ſeldſamer wordt, hoe datſe meer verout.
Men ſach naer ſijne doodt niemandt om 't goedt crackeelen:
Want hy niet achter liet als eenighe pinceelen,
Met eſel en pallet, maer ſijne Schilder-conſt
Die wordt van jeder een door d'edel Faem bejonſt.

GRAF-

GRAF-SCHRIFT

Op den ontsterffelijcken Gheest van ADRIAEN BROUWER.

SIet desen Sarck beslvyt BROUWERS verteerde Leden
Die met het Cloeck Pinceel meer als Apelles deden.
Een Geest van hoogh verstant, die 's werelts pracht verstiet,
En achten het ghewin en ryckdom min als niet.
Maer naer syn bleecke doodt de Const naer d'eere draefde
Wanneermen syn ghebeent vyt d'eerste graf omtgraefde.
Den Roem van synen Gheest socht de ontsterffelyckheydt
Als 'tLichaem wert met lof in't tweede Graf gheleyt
Niet om syn Edeldom oft cloecke Orloghs slaghen
Wert BROUWERS naer de Kerck van't kerckhof ghedragen:
Maer d'eerste graf dat scheen te wesen niet ghenoegh,
Om dat syn groote Const noch al veel swaerder woegh.

GEERAERT

GEERAERT SEGERS

Conſtich Figuer-Schilder van Antwerpen, gheſtorven Anno 1651. den 18. Meert.

SEGERS die is vermaert in veer en vremde Landen
Om ſijne cloecke Conſt, het puyck van veel verſtanden
Hy was ſeer lieffelijck en mals in al ſijn werck,
Seer krachtich in pinceel, devoot, en wonder ſterck,
Die dickwils 't s'menſchen hert in't aenſien heeft bewoghen,
Jae menich ſnelle oogh voor 't leven heeft bedroghen.
JTALIEN bekent ſijn hooghe weerdigheyt
Die ſijne Schilder-conſt de wereldt door verbreydt:
Waer op Antwerpen roempt daer SEGERS was gheboren
Die was een Conſtich Gheeſt van duyſent uytvercoren.
En ſchoon de bleecke doodt hem nu begraven heeft,
Sijn Conſt vol wijs vernuft noch op de aerde leeft,
En in het hemels Rijck daer leven al ſijn deughden
Die hebben ſijne ſiel van hier ghehaelt met vreughden.
De wereldt erft ſijn Faem met grooten lof en prijs
Sijn deught won voor de ſiel het eeuwich Paradijs.
Sijn Conſt ſal dickwils noch, jae over hondert jaeren,
Aen menich goede ſiel veele devoti baeren:
Midts hy de Paſſi Godts ſoo wel heeft af-ghemaelt
Dat ſy uyt s'menſchen oogh al veele tranen haelt.
Wanneer men ſterck beloert haer ſoet en ſuyver wercken
Wat daer al groote cracht en aert is in te mercken
Waerom den Spaenſchen Vorſt hem thoonden groot faveur;
De la maiſon Royale te weſen Serviteur.
Soo wordt deſ' Conſt bemint, dat al de hoochſte Heeren
Haer met den elſten ſtaet en grootſte pracht vereeren.
Gheen Keyſer is ſoo Eel, ſoo rijck oft hoogh van macht
Die meer den Eeldom als de Schilder-conſte acht,
Soo haeſt den Edelman wordt van Fortuyn verlaten
En dat hy arm (als Job) moet bed'len achter ſtraten,
Soo hy het Edel werck der Schilder-conſt hanteert,
Den Eeldom t'minſte niet daer door en wordt onteert.
Maer gaet hy door den noodt een ander ampt beginnen,
Al werckt hy dach en nacht, om ſijnen coſt te winnen.
Het ſchijnt dat hy daer door den Eeldom doet te cort,
Ghelijck het hedendaeghs dickwils bevonden wort.

LOWIS

GERARD SEGERS

Tres expert peinctre en grand il a faict beaucoup de belles pieces principalement en devotion, a long temps demeure en Italie comme aussi en Espaigne dont le Roy lui a honnore du tiltre de serviteur de la maison roiale, tient sa demeure a present en Anvers ville de sa naissance faisant illec de belles œuvres.

Ger. Segers pinxit. *Pet. de Iode sculpsit.* *Ie. Meyssens excudit.*

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

LOVVIS DE VADDER

Landtschap Schilder van Brussel.

SOo haest als *Cibele* den somer had ontsloten
En dat *Tellurus* schoot met lust was overgoten,
Van *Cloris* ghepalleert, van *Vesta* op-gheciert,
Van *Flora* met gheblompt op't schoonst ghecoloriert.
En dat het vruchtbaer hooft van *Ceres* werdt beschenen
Door *Phœbi* stralen licht, en swinters kouw verdwenen,
En dat den groenen Eyck met bladers was ghelooft
Den grijsen tijdt vergaen en van sijn kracht berooft,
Dat al de *Driades* en Somerse vrindinnen
De schoon *Castalides* en soete bosch Godinnen,
Sijn in haer volle vreught en uyterste ghenucht,
Dan sachmen VADDERS gheest maeyen des Somers vrucht,
Dan ginck hy naer het wout in't dichtste vande boomen
Om hunnen losse aert in't leven by te comen,
Als *Titan* lach en sliep en dat *Auroor* op rees
Die hem in't groene wout veel schoon ghesichten wees,
Ter wijl hy met pinceel de cracht des booms ginck soecken,
En stelden die seer fray op sijn en effen doecken
Van voor sterck uyt-ghediept dat 't leven schier gheleeck,
Soo wonderlijck ghetoetst dat 't leven niet en weeck.
De beecxkens hier en daer met cruyt en lis bewassen
Daermen de boomen oock siet schijnen inde plassen,
De gronden wel verdeylt, 't gheberght soet uyt ghehaelt
Daer 't flickerich ghescheen van't Sonnen licht op-straelt,
Dat wist de VADDERS gheest soo aerdich te verdeelen
Seer crachtich naer de Const met sijne verf pinceelen,
Dat niemandt in ons Eeuw sijn werck soo naer en compt
Besonder in het groot daer sijne Faem op-roempt.

AEN-

AENMERCKINGHE.

Dry dinghen sijnder inde wereldt die den Mensch meest tot de Schilder-const beweghen: dat is / het geldt / de eer / ende de liefde. Maer die beweeght wordt tot de Const ter oorsaecken van het geldt / die wordt op't lest vande giricheydt besoten / daer hy een slave van wordt / en dickwils verliest de volmaecktheyt en diepste wetenschap van Pictura. Ende die ghene aenghelockt wordt tot de Schildery door de eer / die wordt besoten vande ydel glorie / hoe wel hy de uyterste wetenschap der volmaecktheyt hier door niet en verliest / maer wordt licht berooft van sijn wijsheydt. Eyndelijck die tot dese Const wordt ghetrocken alleen door enckel liefde / die en verliest gheen wetenschap / om dat de neerstichevt verduldicheyt ende ghewillighen arbeyt hun ghedurich by blijven en hun leyden tot de verholentste volmaecktheydt der naturen. Dese leste gaeve heeft ghehadt eenen Michiel Mierevelt ghebooren van Delft, wiens Vader was eenen Silversmidt / ende om dat hy was uytstekende fray in't Conterfeyten / werdt van Mauritius Prins van Oranien seer bemint / ende voor sijnen Schilder aenghenomen. Eenen Wenslaus Coebergher die Prefect is gheweest vanden Bergh van Vermherticheydt tot Brussel / ende eertijts menschelijck Figuer-schilder van Aerts-Hertoghe van Brabandt / was seer wonder in ordonneren ende naer het leven te schilderen / dat hy niemandt in sijnen tijdt en heeft gheweken. Eenen Gaspar Ravestijn Conterfeyter en fray ordonnantie Schilder inden Haghe / heeft sijnen naem niet min als de voorgaende door sijn soete handelingh der pinceelen ruchtbaer ghemaeckt / als oock eenen Palamedes Palamedessen Batali-schilder in Hollandt / de welcke soo aenghenaem en fray in ordonnantien sijn gheweest / dat hun Conste by alle Lief-hebbers in groot aensien en vermogen wordt gehouden. En noch meer andere / die ick om corthevdt wille heb goet ghevonden in Rijm te stellen: om de Weet-lievende ende Const-minnende jeught ondertusschen een veranderinghe te gheven / ende door langhe Proza den lust niet te benemen.

Michiel Mierevelt.

Wenslaus Coeberger.

Gaspar Ravestijn.

Pallamedes Palamedessen.

Siet eens den cloecken aert in d'edele Schildrijen
Van *Palamedessen* vol oorloghs vechterijen.
En steenwijckx prospectif, en netten architeckt
Daer d'uyterste der Const wordt wesentlijck ontdeckt.

De Ordonnantien van gheestighe Figuren,
Die *VVolfaert* en *Pepijn* met hulpe der Naturen
Af-maelden op den doeck oft fijn gheschaeft panneel,
Beschamen 't leven schier, soo cloeck was hun pinceel.

De ſoete Conſt daer by van *Henderick van Balen*
Can menich droef gheſicht uyt 's menſchen herte haelen
Wanneer de oogh beſiet ſijn Conſte, heel devoot
En gheeſtich uyt-ghewerckt, ſoo wel in't cleyn als groot

Rombouts heeft oock de Conſt der vry *Pictur'* doen leven
En heeft haer eenen glans door haer pinceel ghegeven
Als van hem 't Crijghs ghetuygh wert aerdich af-ghebelt
Wacht-huyſen daermen tuyſt en met de caerten ſpelt.
Daermen ſtaet ſinternel oft dobbelt op de trommel
En leyt de wachten af met ſchrickelijck ghedommel
Oft daermen in het ront ſiet gheven 't ſtille woort
En daermen ſlaet revel op't ſluyten vande poort.

Niet min en was vermaert *Ian VVildens* inde boomen
En *Rijckaert* in't gheberght, en loſſe water ſtroomen,
Dat al het geen Natuer can ſchencken aenden Menſch
(Beſonder inde Conſt) dat deden ſy naer wenſch.

Van Lier. *Peeter van Avont* was in't Naeckt oock poeſelachtich
In kinders ſonderlingh ſeer ſoet en wonder crachtich,
Seer mals in het pinceel, in't oogh heel aenghenaem
Waer door hy heeft verbreydt ſijn eere ende faem.

Daer by van *Lonius* ſeer vrempt in't ordonneren
In ſijn figuren vaſt, waer uyt de jeught can leeren.
En *Iſack Mijtens* is gheweeſt fray in pourtret
In't Conterfeyten ſoet, plaiſant en wonder net.

Wel hoe can mijne pen ſoo lanck den beck bedwinghen
Om oock den lof van *Franck* hier in het licht te bringhen
Eerſt hoe *Sebaſtiaen* met rijpe aerdicheyt
Te ſchild'ren wiſt 't ghewoel van Oorlogh ende ſtrijt

In

In landtſchap en figuer heeft hy oock uytgheſteken
En heeft in ſijnen tijdt niemandt daer in gheweken,
  En daer by *Gabriel* was ſoo in Conſt volmaeckt
  Dat hy *Picturas* gront in alles heeft gheraeckt.
Den *Ionghen Franck* in't cleyn ſoo geeſtich en manierich
Soo los en abondant, ſoo crachtich, eel en ſwierich,
  't Ghen' ſijnen lichten dach naer Conſt ſoo wel ontfanght
  En met een goet fatſoen in een ſoo geeſtich hanght
Dat ſijn vermaerde Conſt aen niemandt en ſal wijcken
Soo naer compt ſy Natuer, jae 't leven ſchijnt te g'lijcken
  Iſt in Hiſtorien van 't Nieuwe Teſtament
  Oft oudt Romeynſche volck, 't ghewoel is ſonder ent.
Het gen' ſijn eel pinceel daer in wiſt af te malen
En met een loſſen aert ſeer crachtich uyt te halen,
  Waer af de wereldt noch al lanck ghedencken ſal
  Want daer geen ſchimpers tongh op ſpouwen can haer gal.

VVENSLAUS COEBERGER

Van Bruſſel.

SChoon dat de bleecke doodt, *VVenſlaus* herte trof,
Sijn Conſt het leven houdt, en wordt begaeft met lof.
Den *Erts-Hertoch Albert* die heeft oock wel gheweten
Dat ſijn Conſt overliep, van wonder fray ſecreten.
  Daerom namp hy den geeſt, van *Coeberghs* Conſte waer
  Die was in ſijnen tijdt, den grooſten Conſtenaer
Te hand'len met pinceel, beſonder in Figueren
Die ſchier het leven gaf aen alle ſijn Poſtueren.
  Hy is door ſijn verſtant en Conſt begaeft pinceel
  Ghe wo rden 's wereltds eer, en nu des Hemels deel.

GASPAR

GASPAR RAVESTYN

Schilder vanden Haeghe.

HEt huys van *Ravestijn* placht eertijdts te floreren
Door al het groot besoeck van d'Eeel gheboren Heeren,
Die daer met grooten lust, jverich dronghen aen
Om door *Picturas* Const op het panneel te staen.
Die *Ravestijns* pinceel soo levendich af maelde
Dat hy in het pourtret de meeste eer behaelde.
Waer in den Prins van't Landt oock schepte sijn vermaeck,
Midts dat in *Gaspars* werck het leven maer ghebraeck.

PALAMEDES PALAMEDESSEN

Batalie Schilder in Hollandt.

IS Palamedes op-ghekoestert
Van Mars, oft wel de wree Bellon
Oft vande furien ghevoestert
Het schijnt hy is des Crijghs-Godts soõ.
Om dat sijn Cloeck vernuft het leven
Soo heeft door sijn pinceel ontdeckt,
En sulcken cracht aen Const ghegeven
Dat daer maer 't leven in ghebreckt.
Wanneer hy in sijn wonder belden
Heel legher-tochten druckten uyt,
En 't Crijgs-volck in slagh-ordẽ stelden
Daer jeder tracht naer roof en buyt.
'tSchijnt datmẽ hoort de trommel roerẽ
En 't moort-trompet gheblasen wort
Daermen siet de standaerts voeren
En menich herten Coghel snort.
Den rooc door al het grausaem schietẽ
Verdooft de ooghen met torment,
En al het droevich bloet vergieten
Het schijnt te nemen noyt geen endt.
Daermen menich helt siet sterven
Door het spelen der Canons
Door het houwen ende kerven
Daermen breckt heel schadrons.

MIC-

MICHIEL MIEREVELT

Schilder van Delft.

DE Mier, die heele ſomer daeghen
Is beſich in het groene veldt,
En ſchier door aerebeydt verſtelt
Om Coren-graentjens wegh te draeghen.
(Proviſie voor de winters kouw)
Op dat ſy die dan eten ſouw.
Soo ſachmen *Mierevelts* ghedachten
Oock ſwieren op het glad panneel
Door Conſte van ſijn eel pinceel,
Waer med' heel daghen ende nachten
Hy was becommert inden gheeſt
Oft hy een Miere had gheweeſt.

CORNELIS SCHUT

Schilder van Antwerpen.

EN had de Eel Pinceel van *Schut* niet cloeck gheweeſt
(Waer uyt Natura ſoogh het leven vanden Gheeſt)
Den roem van haere Conſt en waer hier niet gheſtelt,
Van Dyck en had oock noyt ſijn weſen af ghebelt.
Midts d'overvloedigheydt van *Nazos* Poeſy
Leeft ordonnantich-rijck in alle ſijn Schildry.
Het werck bethoont de daet, wat dient het meer gheſeyt?
De Druck-pers wijſt oock aen ſijn Conſt vol aerdigheyt.

IOAN-

IOANNES SNELLINCKX

Schilder van Antwerpen.

DEn Snellen gheeft in *Snellinckx* wercken
Compt ons *Pictura* oock verſtercken,
Die door haer cracht der Conſt bedroogh
Al menich ſcherp' en ſnelle oogh.
Wanneer men ſach het tweede leven
In ſijn Tapecery gheweven,
Waer in met ſnel en ſtouten aert
De ploeyen cloeck ſijn uyt-gheſpaert.

CORNELIS DE VOS

Schilder van Hulſt.

HOe can mijn penne ſtille ſtaen
En haren jever doch vergaen
Ter wijl' de Gheeſten ſoo vermeeren
En door hun Conſt dit boeck vereeren,
Ghelyck de wercken vande *Vos*
Seer aerdich, ſwirich, ſterck en los,
Die my ſoo veel materi ſchencken
Om hunne cracht te doen ghedencken,
Dat ick daer af niet veel en ſegh,
Midts Faem al langh hun eer heeft wegh.

HORATIO GENTILESCO

Italiaenſchen Schilder.

HOe geeſtich en gentiel, hoe fray in't ordonneren
Was *Gentileſco* niet in doecken te ſtofferen,
Te ſchild'ren naer de Conſt, naer reden en Natuer
Beſonder in het groot, in Landtſchap en Figuer.
Soo fray en aenghenaem, ſoo mals en ſoet verdreven
Dat hy het leven ſchier aen ſtof en aſch coſt gheven,
Daer ons de raſſe Faem ghenoegh van openbaert
Die ſijn eel Schilder-conſt de wereldt door vermaert.
De vrinden van *Pictur* beminnen ſijn Pinceelen
Om hun gentiligheyt, die ſy ons mede deelen
En ſchencken aende oogh van die de Conſt bemint
Daermen jentilen aert (als inden Naem) in vindt.

ANDRIES VAN ARTVELT.

Zee Schilder van Antwerpen.

HEt ſwalpen vande Zee, en 'truyſchen vande baren
Waer op men ſiet ſoo veel bepeckte Schepen varen,
Daer geene weghen ſijn, die jemandt ſpeuren can
En waer in dat verſuypt, ſoo menich oorloghs man.
Die ſomwijl calm en ſtil, en ſomtijts wel ſoo wonder
Door 't heete blixems vier, den wint en hollen donder
Door onweer en Tempeeſt haer ſoo grammoedich thoont
Dat ſelver, die het diep van haren ſchoot bewoont.
Wordt bangh door kille vrees, en al ſijn leden beven
Het gen' *Artvelt* ſoo fray gheſchildert heeft naer 't leven,
En ſelfs ghejnventeert, ſoo crachtich en ſoo ſoet
Oft hy van jonghs af aen waer op de Zee ghevoet.

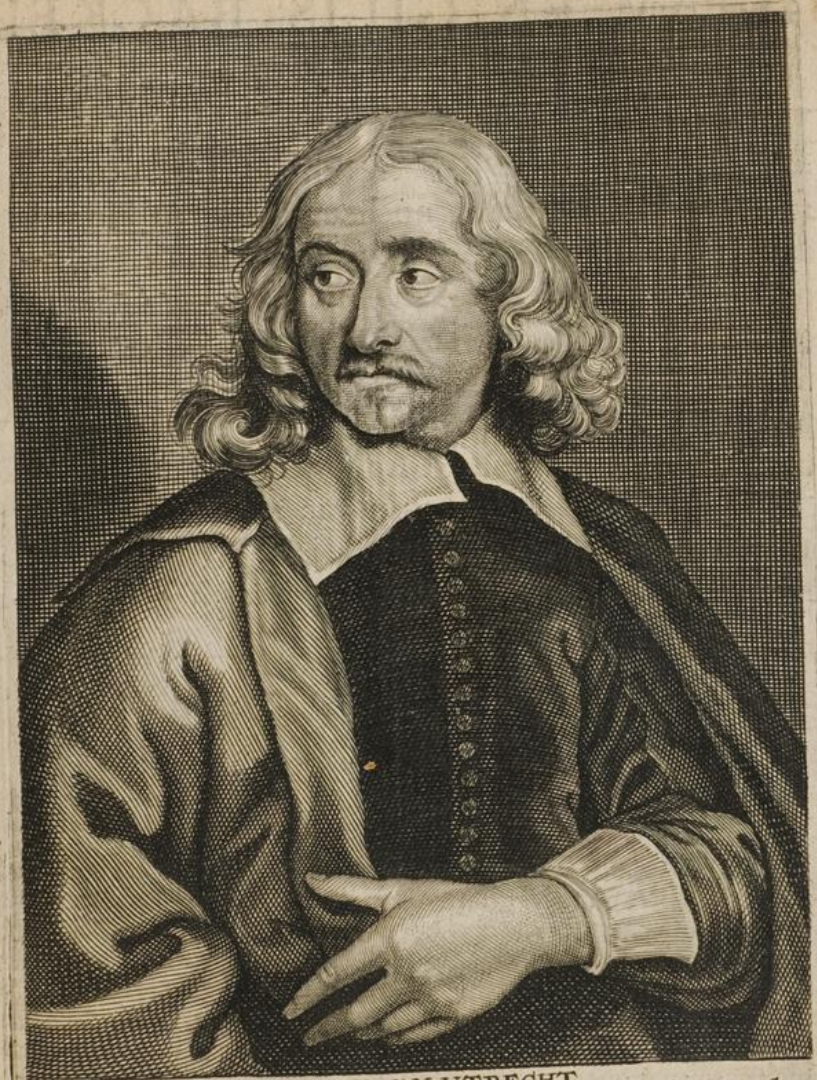
ARIAEN VAN UYTRECHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1599.
Ende gheſtorven Anno 1651.

OM dat Adriaen van Uytrecht was een Schilder ſeer vermaert door de natuerlijcke Conſt die hy wiſt upt te wercken in vruchten / ſoo levende als doode Beesten/ ende beſonder: Indiaenſe Vogels en ander Pluymghediert. Soo heeft de faem hem ock willen ghenoegh hebben onder het ghetal der onſterffelijcke Geesten / want ſijn wercken meeſt te ſien ſijn by de grootſte Monarchen vande wereldt. Upt dien dat hy Vranckrijck/ Pruyſſen/ Italien/ Duydtſlandt / ende meer ander deelen des wereldts gheſien en door-reyſt heeft daer hy al menighe vruchten van ſijn pinceel tot een eenwighe ghedachtenis / ende tot roem van ſijnen Naem heeft achter-ghelaten / waer in te ſien is / hoe goedertierentlijck den natuer hem moet gehandtreyckt hebben / die door de lichaemelijcke ſchoonheyt/ ende uytterſte-bevallijckheyt in ſijn Conſt af te belden in groot aenſien/ ende weerde by den groote Vorſten gheweeſt is. Waerom werdt den grooten Schilder Apelles anders op-ghetrocken by Alexander den Grooten als om deſe Conſt / waerom werdt den Thebeſchen Arriſtides in weerden ghehouden / ende van Miraſon Coninck van Elatea bemindt als om deſe Conſt. Waerom werdt Ian van Eyck vanden Graef Philips van Charlois verheven als om deſe Conſt. Waerom heeft Carolus Quintus Albert Duret de grootſte eer bewesen als om deſe Conſt. Hans Holbeen heeft om ſijn Conſt het uyterſte weldaet ontfanghen van Henrick den Achtſte Coninck van Engelandt, eenen uytghemunten Schilder by Naeme Geeraert Dou placht Jaerelijckx te trecken vanden Agent van Sweden duyſent-guldens/ om maer alleen te hebben het eerſte ghesicht van ſijn Conſte die hy met de Edele vry Pinceel ten voorſchijn bracht / ende meer vremde weldaden hebben verſcheyde Conſt-minnende Schilders van veel Monarchen des werelts ontfanghen. Gheliick ock onſen Voorſchreven Adriaen van Uytrecht groot gheluck heeft ghevonden by den Coninck van Spanien en ander Heeren alleen om ſijn cloecke handelinghe inde eel Pinceel.

Hy heeft door ſijne Conſt in beeſten en in vrucht
Beweſen ſijnen aert tot menich gheests ghenucht,
Want waer dat al ſijn werck by jemandt heeft ghebleken
Is by de handelingh van *Snyers* vergheleken:
In Duydtſlandt vintmen veel van ſijn Conſt-rijcke handt
Van groote cracht en prijs, gheſchildert met verſtant.

GUI-

ADRIAN VAN UTRECHT

Ne en Anvers, lan 1599 le 12.me de Ianuier, il est un paintre fort renōmé partout, son exercice est en fruicts, animaulx mortes, et vifs, admirabilement, principalement les egulees, cocqs d'Indes, et autres oiſeauz. on voit de ſes œuvres aupres l'Empereur, le Roy de Spaigne, et pluſieurs autres grandes princes, et au pays d'Hollande. il at eté en France, Provēce, Italie, et en Almaigne, et il ſe teint en la Ville d'Anvers. Ioan. Meyſſens pinxit et excud. Conr. Wouwane ſculp.

GUILIAM EN GILIS BACKEREEL

Schilders van Antwerpen.

HOe wonder heeft Natuer twee geesten op ghekoestert
Twee Sonen van *Pictur'* en aen een borst ghevoestert,
Die voerden eenen Naem, nochtans geen een Pinceel
Verscheyden inde Const, en beyd' ghenoempt *Backreel.*
Den Eenen wist den gheest in Landtschap te ontdecken,
Den And'ren de Natuer der Menschen te voltrecken.
Den Eenen hiel den sot met 's wereldts domme pracht
Den And'ren heeft al meer den staet en d'eer gheacht.
Den Eenen stierf te Room, t'Andtwerpen stierf den And'ren
En sijn ghewis al veer begraven van malcand'ren.
Nochtans hun beyder Const noch inde wereldt leeft
Die aende jonghe jeught al groote leeringh gheeft.

IAN DE VVAEL

Schilder van Antwerpen sterft Anno 1633.
oudt sijnde 75. jaeren.

VOorwaer men behoeft gheen sonderlinge pvoebe om te bethoonen dat Pictura ijs verciert met veel gaben die sy door de soete en stille Oeffeninghe schenckt aende Constenaers / ende doet de jonghe jeught op haer schoonheyt verlieben / de welcke gheen mopt oft arbeydt en sal sparen om de volmaeckthepdt van haer achtbare Const soo veer te verlepen dat sy op het leste de selve eens compt te winnen / haer gheduerich met een soet vermaeckelijck behaghen aenstende / om tot de hoochste eer der glozie te gheraecken / dit can ghetupgen het leven van Ian de Wael die sijnen tijdt inde handtteringhe van Pinceel soo wel heeft waer ghenomen by den Ouden Franchois Francquen van Herentals (waer by hy gheleert heeft) dat hy sijn selven op eozten tijdt bequaem vondt met sekeren Ian de Mayer te repsen naer Parijs, welcken Ian de Mayer oock een goet Schilder is gheweest alwaer hy (niet door de fortuyn van gheluck) maer door sijn Const alleen / rijckelijck werdt begaeft met veel eer / lof / ende groot vermoghen. Want hy heeft in sijnen tijdt veel frap en nette dinghen ghemaeckt en hadde een gratie van seer plaisant / ende lieffelijck te schilderen naer reden ende natuer.

IOOS

IOOS VAN CRAESBEECK.

MEt het selve gheluck is oock ten hoochsten vereert gheweest sekeren Ioos van Craesbeeck den welcken van sijnen stijl was eenen Backer ghebozen tot Brussel, ende gheljck Quinten Mathijs dooz de cracht der liefde (die eerst eenen Smidt was) quam tot de oeffeninghe der vzy Schilder-const gheljck sijn grafschzift tot een eeuwighe memozie binnen Antwerpen ghetupght / ende sept aldus: Conubialis Amor ex Mulcibre fecit Apellem. Dat is: naer onse Tael op desen sin te verstaen: dat de houweljckse liefde van eenen Mulciber (oft smet) eenen Apelles heeft ghemaeckt. Soo is desen Ioos Craesbeeck niet dooz de cracht van sijn pael maer dooz den dzinck-pot ghecomen tot den vollen smaeck van Picturas soethepdt/ want ondertussen met dien grooten Meester Abraham Brouwers cliebende een stoopken en stoppende een toeback-pijpken / heeft hy allenskens de Schilder-const aenghenomen ende den oven verlaten/ siende segh ick ondertussen Brouwers dese Const handtteren / die hy met een wonderlijcke opmarckinghe soo wel wist naer te volghen datmen hem vooz den tweeden Brouwers heeft ghehouden / ende gheljckmen sept vooz een spzeeckwoozdt: soo d'oude songhen / soo pypen de jonghen / soo is de handelingh van Craesbeeck inde ghesteltenis des gheests ende Ozdonantien met Brouwers Const ober een ghecomen. Niet alleen in wercken / maer oock in manieren met boertighe aperijen te schilderen / en kluchtighen handel van leben te bedzijven / en gheljck hy eenen gauwen snaeck en dzollighen grol was / soo heeft hy eens aenden esel sittende) een viese inbeldinghe ghecreghen / latende hem voozstaen dat sijn vzauw liever een ander sach als haeren man / en om eens te pzoeven oft 't selve oock waer was / soo heeft hy sijn wambas van vooz ontenopt ende op sijn bloote bozst gheschildert een seer afgrijselijcke wonde met roode verf haer verthoonende soo natuereljck ofter een waerachtighe wonde in sijn lichaem hadde gheweest / en sijn temper-mes oock met roode verf beschilderende / gonck plat op de camer uptghestreckt ligghen en schzeeuwende seer grouweljck om hulp al oft hy de doodt op de lippen hadde / sijn vzouwe comende met verbaestheydt boven gheloopen / en siende haren man daer ligghen (die haer wijs maeckte dat hy by ongheluck in't mes gheballen hadde) begost te lamenteren ende de wonde te cussen. Waer op Craesbeeck in dese oft dierghelijcke woozden antwoozde: Nau ghy sottin houdt u backhuys ick sien wel dat ghy my lief hebt ick en ben noch niet doodt. Sulcken ende meer ander cluchtighe trecken heeft desen Craesbeeck in sijn leven uptgheweckt / en om datmen naer sijn doodt sou sien upt de af-beldinghe van sijn wesen wat leben hy heeft ghelept / emmers van wat conditie oft natuer hy is gheweest en heeft hy met geen beschzijf vande pen / maer met de pinceelen ghethoont in sijn poertret / daer hy sijn selven niet en flateert met schoonheydt/ maer meer mismaeckt schilderde als hy in sijn selven was / sijnde somwijl gheschildert gapende / andermael spouwende oft maeckende eenighe grillen en trecktinghen in't aensicht dooz het tongh-bijten vanden annijs / op eenen anderen tijt met een placster op de een ooghe / en voozts ontallijcke schijters / spouwers/ tupsers/

tuyſers / dronckaerts / bordeelders / luyſers / ſlapers / ſangers / en andere dolligheden heeft hy gheſchildert met groote neerſtigheyt ende ſtudie die by de Conſtkenders ſeer worden gheprezen : waer op wel paſt dit volghende veers :

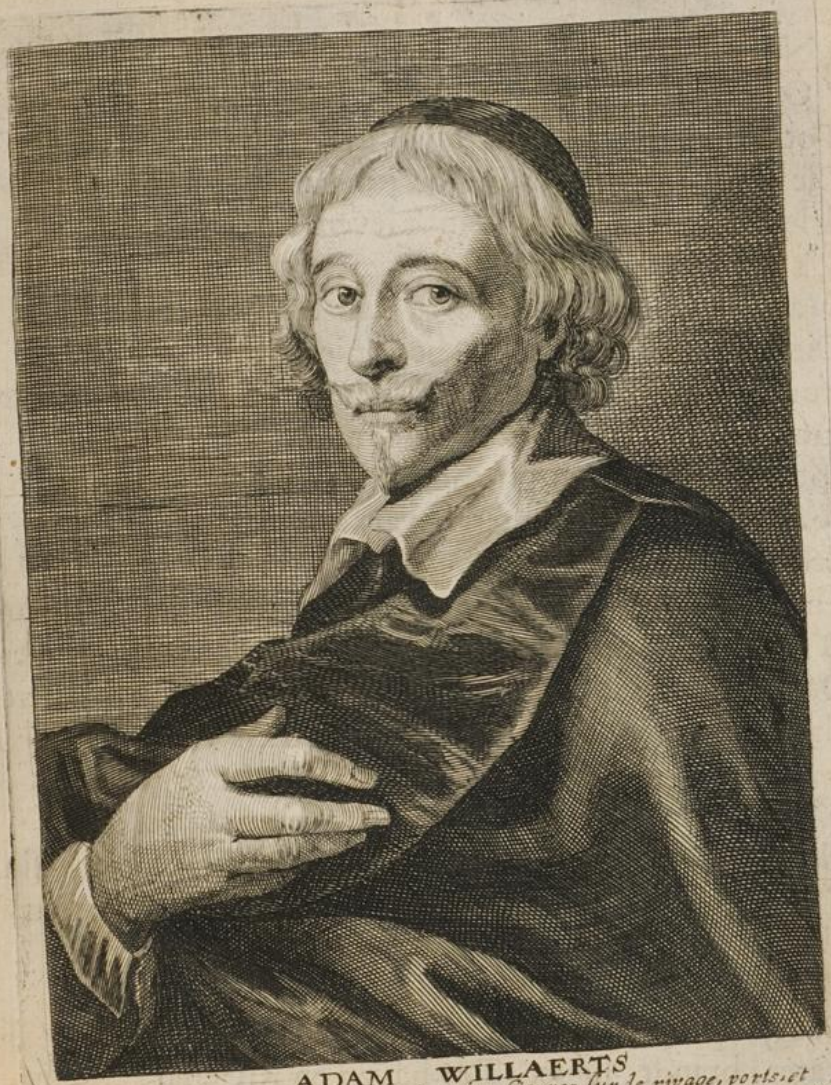
Al 't gen' werdt af-ghemaelt door Conſt-pinceel van *Brouwer*
Was eenen ſatterick, n'en ſchijter ofte ſpouwer,
En ſoo den Meeſter was ſoo was oock ſijnen Knecht
Want *Craesbeeck* Schilderden oock tuyſers oft ghevecht.

ABRAHAM MATHYS

Van Antwerpen.

TEn is niet te verwonderen dat in voorleden tijden in onſe Nederlanden de Edel vry Schilder-conſt werdt ghoeffent ſonder gheleerthevdt oft ſtudie/ die de Italianen uyt de Antieque Belden hebben beſpeurt. Soo is nochtans te verwonderen vanden welſtandighen aert en crachtigh weſen die ſy ſoo vroegh lieten ſien in hun belden ſoo fray gheſtelt ende wel gheculoriert als oft ſy het uyt den Natuer gheleert hadden / ghelijck ghemercht can worden aende Wercken van dien grooten Gheeſt van Abraham Matthijs / die met ſijn weerdighe pinceelſtreecken en loſſen aert tot de volmaecktheydt van Pictura is ghecomen als ghenoech aen al ſijn wercken binnen de ſtadt Antwerpen ende meer andere plaetſen te ſien is.

ADAM

ADAM WILLAERTS

Gentil paintre de mers, bateaux et de petites figures, sur le rivage, ports et dans les petites bareques. il est né en Anvers en l'an 1577. et il a pris sa demeure dans la ville d'Utrecht.

Ad Willaerts delin. *fr. vande steen sculpsit.* *I. Meyssens excudit.*

ADAM VVILLARTS

Van Antwerpen, ende gheſtorven tot Vytrecht.

ONtwaeckt mijn ſlap vernuft, wilt uwe Conſten drijven
Om uyt een goede jonſt een geeſtjch rijm te ſchrijven
Tot lof en meerder eer van *VVillarts* cloeck verſtant
Die door ſijn eel pinceel de jeught heeft ingheplant
Veel leerſaem onderwijs, van 't leven 't achterhaelen
Om 't leven met pinceel in verven af te maelen.
Want *VVillarts* Schilder was daer by oock goet Poeët
Die wiſt *Picturas* cracht, die eenich Schilder weet.
Daerom wanneer den gheeſt wordt tot deſ' Conſt ghedreven
En tracht door ſijn verſtant te comen by het leven.
Soo dient hem een ghemoet vol rijpe raetſaemheyt
Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt,
In deſe Conſt daer is een wetenſchap verborghen
Die menichmael 't ghedacht perſt met veel diepe ſorghen,
'T ghepeys dwaelt hier en daer en ſtaet gheheel beroert
Om dat ſomwijl den luſt een ſtrenghen oorlogh voert
Teghen den ſwacken gheeſt, wanneermen vroegh wilt weten
Picturas diepe cracht, en ſoeckt haer deught te weten
Want haer verholen deught heeft ſeker al veel in
Haer Conſt die wordt verſtaen op veel verſcheyden ſin.
Deſ' Conſt vol rijpe deught wiſt *VVillarts* wel te vatten
Als blijckt aen d'eel Schildry vol rijckelijcke ſchatten
Die hy ons achter laet ſoo fray en wel ghedaen
Dat ſy op't plat panneel ghelijck het leven ſtaen.
In water, brandt, figuer, Zee-haven en Rivieren
Daer med' wiſt hy ſeer net ſijn handelingh te cieren
Beſonder in het cleyn, t'gen' *Vytrecht* tuyghen can.
Die ſijne ſelſaem Conſt maeckt kenbaer alle Man.

IEAN

IEAN GUILLAUME BAUUR

Natif de Strasburg, il faisoit merveille en la miniature, il a demeuré à Rome chez le duc de Brassignano. l'an 1637. il estoit a Venise, et de la il est venu vers l'Empereur d'Almaigne Ferdinand, à Vienne estant son paintre, mourut l'an 1640.

Io. Guillelmus Bauur pinxit. *I. Meyssens fecit et excudit.*

IEAN GUILIAM BOUVVER

Conſtigh Schilder van Straesborgh, ſterft Anno 1640.

OM te thoonen wat de edele Schilder-conſt oock in waterverf oft verlichterije vermach / can gheſpeurt worden upt de uptnemende Wercken van Jean Guiliam Bouwer, die mirakels vande Natuer ſchijnen te weſen / welcken Bouwer door ſijn Conſt Schilder is gheweeſt vanden Keyſer Ferdinandus den III. ende den Hertogh van Braſſiano tot Roomen. Welcke Conſt den ſelven Bouwer heeft willen ontſterffelijck maecken; want de nettighept / ſuyverheyt / edelheyt / ſnelligheyt ende ghewoel van cleyn Figuerkens ſoo verr' als de ooghen connen draeghen / en ſoo cleyn als ſy connen ſien / en is met de pen qualijck te beſchrijven / en ſoo ſeer niet upt te drucken als de eer van ſijn werck wel verdient. By d'edelſte Princen des Landts en de jeverichſte Conſt-beminders zijn ſijn wercken in groot aenſien / ghelijck Anthonio van Leyen Mecenas van dit Boeck oock doet ghetuyghen door twee edel en ſuyver Ordonnantien in water-verf verlicht / af-beldende den Legher van David, daer Abſalon aenden boom hanghende wordt van Ioab doorloopen / ende noch een ander vande ſelve grootte / de welcke ſchier alle Conſten des werelats beſchamen door de edelheydt en ſuyuer nettichept die daer in te beſpeuren is. Waerom den ſelven Willem Bouwer noch al meer lof verdient / en behoorden toeghewijt te worden als ick hier met mijn cleyn vermoghende pen voorts brenghe; waerom niet qualijck en wordt ghevueght by ſijne Conſt dit dus luydende ghedicht.

Can *Bouwers* cloeck Pinceel ſoo ed'le wercken bouwen
Op een ſoo cleyn begrijp van weynich parckement,
Waer op heel Leghers ſtaen, die vechten, kerven, houwen;
Iae ſchier ontelbaer zijn en woelen ſonder endt;
Soo moet de raſſe Faem van *Bouwer* eeuwich roemen
En blaſen met 't trompet tot een ghedachtenis,
Dat jeder *Bouwer* moet den overvliegher noemen,
Daer niemandt ſchier ſoo by in Conſt ghecomen is.

NICO-

NICOLAS KNVPFER.

Peintre artificieux en figures. Il fit son apprentissaige a Lipsic, chez Emmanuel Nÿssen, l'an 1603. et du depuis a Magdembourg. Il vint l'an 1630. tenir sa residence en Vtrecht, chez Abraham Blommart, ou il at mis au iour quantité de pieces admirables tant pour le Roy de Dannemarc, comme pour autres grands Princes et personnes curieuses.

Nicolas Knupfer pinxit. *P. de Iode sculpsit.* *Ioannes Meÿssens excudit.*

NICOLAES KNUPFER.

NIcolaes Knupfer is gheboren van Lipsic Anno 1603. van Eerlijcke Ouders/ die dese treffelijcke Schilder-const van jonghs af is aengheboren upt de Natuer; want sijn Vader hem ter studie gheselt hebbende/ was meer gheneghen om manneliens op papier te maecken als te schrijven den Thema die hem vanden Meester gheghéven was / en al was sijn Meester hem somwijl daer over berispende / ende dat hy niet min vanden Vader gheeastijdt en wierdt / ende menighe slatighe roede creegh/ om dat hy de boecken van binnen en buyten beladde met Figuren / Peerdekens / en alderhande Beestjens soo hem de Natuer aenwees/ soo en waren de muren van sijn huys daer oock niet vry af. Onder al hadde hy op de muer van sijn camer seer gheestich af-ghebeldt de Historie van Ulysses, daer Homerus af schrijft/ daer den selven Ulysses naeckt is comende by Nausica, waerom hy oock vande Meydt leelijck afghetrocken werdt / midts de muer (naer haer oordeel) met de swerte col' bedorven was / tot dat den Vader (siende hem meer gheneghen tot de Schilder-const als de studie) hem alle de Ambachten die hy bedencken cost / gheschreven hadde op het papier/ en sijnen Sone voor hiel om daer upt een te kiesen die hem behaeghde: die niet anders en verkoos als dese vry Schilder-const die hem aengheboren was / en eerst besteedt zijnde by eenen Schilder ghenaempt Emanuel Nijsen, daer hy twee Jaren by woonde/ werdt meest ghebruyckt voor eenen Knecht om den deghen achter hem te dragen; dan t'selve Ampt moe zijnde/ quam tot Maeghdenhorgh/ daer hy sijnen cost won met Pinceelen te binden: daer naer by eenen Cladder gheraekende nam hy daer in corten tijdt soo aen/dat hy daer by ghebleven is tot sijn 26. jaren/en comende in't jaer 1630 wederom tot Uytrecht, en siende hier en daer seer fray en aenghename dinghen van Pictura, werdt tot de Const soo ghepricktelt/ dat hy sijnen lever ende lust te liennen gaf aen Abraham Blommaert, den welcken hem in sijnen winckel een plaets verleende / alwaer hy eerst door neerstighe oeffeninghe ende goede onderwijsinghe is gheraeckt op den trap van Picturas volmaecktheyt ende is soo verre ghecomen/ dat hy voor den Coninck van Denemarcken ghemaeckt heeft dry constighe Stucken af-beldende sijn Gheslacht en andere Velt-slaghen/ daer sijn Voor-ouders in gheweest en de victorie behouden hadden. Voorts heeft hy noch seer veel seldsame Schilderijen ghemaeckt die tot Amsterdam / Uytrecht / ende meer vermaerde plaetsen te sien zijn.

Homerus.

Hoe can *Picturas* schoole dan oyt eens gaen verloren,
Ghemerckt noch daghelijcks des' Conste wordt herboren?
Soo daer maer eenich gheest door ouderdom vergaet,
Soo sietmen dat al weer een nieuw verstandt op staet.

IEAN

IEAN BYLERT

Paintre fort adroict en ſon art, il faict bien ſes ordonances, ſes figures ſont mediocrement grandes, et extrement douces. il eſt fils d'un viturier, natif de la ville d'Utrecht.

Io. Bylert pinxit. Petr. Balteu ſculp. Io. Meyſſens excudit.

IEAN BYLERT

Schilder van Vytrecht.

HEt jnnich vanden luſt en is niet t'overweghen,
Soo haeſt hy inden Menſch tot Conſten is gheneghen:
Als 't pandteier van ſijn Deught beſchanſt wordt in't ghemoet,
Van liefd' en jever, dan wordt d'edel Conſt ghevoet.
Dit leert ons d'oude Faem van over langhe jaren,
En compt met goet fatſoen ons claerlijck openbaren,
Hoe altijdt inden Menſch erft eenen loſſen luſt,
Die in het goedt oft quaedt ſoeckt ſijn volcomen ruſt.
Maer ſoo hy buyten ſpor' van neerſticheydt wilt ſpringhen,
Soo ſchijnt het traegh ghemoet den jever om te bringhen.
Voorwaer die eens de cracht van dit verwert gheſchil
Met rijpheyt overleyt wat dat ick ſegghen wil,
Sal vinden metter daet hoe dat den roep des Heeren
Sich anckert inden Menſch, om tot de deught te keeren
Van eenich edel werck, oft tot Godts eyghen dienſt,
Waer in dat ſamen ſteckt een over-groote winſt.
Dit ſien ick wel te recht in BYLERTS ſoete dinghen,
Die hy met ſijn pinceel wiſt geeſtich voorts te bringhen,
Dat hy van joncks af is tot Conſten aen-gheport,
Midts ſijn ſeldſame Conſt voor goedt ghehouden wort.
Dat ſijnen jever-luſt den tijdt heeft waer ghenomen,
En is door neerſticheydt in grooten naem ghecomen;
Tot eenen naem die is by ons onſterffelijck,
N'en naem die is bekent in menich Coninckrijck.
Die daer van jeder wordt ten hooghſten op-ghetoghen,
Midts dat ſijn weerde Conſt is van veel crachts vermoghen
Die noyt vergaen en ſal uyt 's wereldts ghedachtenis;
'T gen' UYTRECHT beſt ghetuyght, daer hy gheboren is.
Sijn dinghen zijn ſoo ſoet en lieffelijck ghedommelt,
Soo wel ghecoloreert, verdreven en gheſchommelt,
Dat de Natuer daer voor is menichmael verſtelt,
Wanneer ſy als Copy ſtaet neven BYLERTS belt.

IOAN-

IOHANNES VAN BALEN

Bon Painctre en petit et en grand il a este quelque temps en Italie, a pris son Commencement aupres son Pere Henderic van Balen, Il fut ne en Anuers l'an 1611, ou il ce tient mentinant,

Iohannes van Balen pinxit — *W. Hollar fecit* — *I. Meyssens excudit*

IOANNES VAN BALEN

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1611.

VAn *Balen* (die in Conſt oock ſeer ervaren was,
En brocht het leven ſchier (door Conſt) in doode aſch,
'T gen' hy met d'eel pinceel ſeer geeſtich maelden af)
Is door de bleecke doodt ghetrocken naer het graf.
En ſchoon hy deſe Conſt had vanden Vaer gheerft
Die op def' wereldt blijft, en nimmermeer en ſterft:
De handt is doodt en vrot, die wel gheſchildert heeft,
Maer ſiet van *Balens* gheeſt in hare Conſt noch leeft.
Sijn Conſt leeft door den gheeſt, den gheeſt verweckt de Faem,
Om door de Conſt te doen verrijſen ſijnen Naem.

Aenghеſien de wy Pictura oft Schilder-conſt van ſoodanighe cracht is/ dat ſy naer hondert en meer jaren den Schilder (in manier van ſpreken) can doen verrijſen/ dat is de wereldt door verwreven den Naem van ſoo grooten Conſtenaer/ die nochtans alsdan inde werelt noyt gheſien oft in Perſoon bekent en is; want buyten alle twijfel ſoo verandert de wereldt alle hondert jaren/ en naer hondert jaren can den Naem van eenen Schilder door Conſt noch leven ende bekent zijn/ gheliјck de ſeldſaeme Schilderijen/ ende gheſneden Beelden tot Roomen ende meer andere plaetſen de namen van ſoo veel Conſt-hanteerders (die nu wy hondert en meer jaren overleden zijn) tot op den dach van heden noch doen leven/ daer ſoo menich gheleert Man van ſchrijft ende hunnen lof tot verſterckinghe der Schilder-conſt verheft. Want hunne wercken de heele wereldt bewoonen om van hen te ſpreken; en hoe wonder van conſt en cloeck van geeſt ſy gheweeſt zijn/ ende hoe langh ſy gheleeft hebben/ het eynde is gheweeſt de doodt. Dien grooten Meeſter Giotto, die door ſijn wzemde ordonnantien ende uytmuntende Conſt vanden Coninck van Napels ſoo werdt in weerden gheſhouden dat hy hem verſaeh met honderdt gouden Croonen jaerlijcks uyt de incomſt vande Stadt/ boven t'gene hy met de Pinceel noch verdiende; heeft nochtans door de doodt alle deſe gaven moeten verlaeten ende ghewonnen eenen onſterffelijcken Naem. Eenen Leonardo Davinci heeft door ſijn treffelijcke Conſt het hert vanden Hertoch van Milanen ſoo bevoor ende tot hem ghetrocken/ dat hy van hem voor een teeckeninghe creegh ontallijcke giften; en op d'eynde van ſijn leven ſtaen worzende is inde armen vanden Coninck van Vranckrijck gheſtorven; ſoo veel vermocht de edelheyt van ſijn Pinceel dat ſoo grooten Monarch des werelts ſijn armen niet en heeft gheſpaert om te laten dienen in plaets van het doodtbed van eenen Schilder. Anthonio Corregio, Raphael Zanſio van Urbijn, Polidor,

Polidor, Michiel Angel, Iulio Romain, Pierijn del Vaga, Baccio Bandinelli, Bassan, Tinturet, ende meer ander hebben door hun mirakeleuse Werrken ende wonder Consten / Pausen / Keysers / Coninghen / Hertoghen / en Princen tot hun ghetrocken / ende de Const soo doen verheffen / dat sy onweerderelijck wordt ghehouden by de gene die de selve door dieren prijs heeft connen coopen. De Edelheydt en vaste ghesteltenis der Consten die oock eenen Carats, Francisco Primatrice, Georgio Mantuaen, Francisco Salviati, Julio Bonassoni, Andreas de Monteigne, Petro Testa, Guido Rhenus, Paulo Verroneus, Dominiquin, Iean Benedetti, en menighe andere hebben upt-ghewerckt en is met geen goudt te betaelen door de aerdigheyt en wonder cracht die daer in te sien is / waerom dit cleyn en cort weers tot hunnen Lof niet qualijck en past / het welck ick in wijder Materie en overvloedigheren sin sou uptghebelt hebben / dan aenmerckende dat ick qualijck het eyndt van hunnen Lof soude connen vinden / en hebbe t'selve niet noodigh ghevonden / upt redenen oock dat hen wercken ghenoch bekent ende door haer schrijven van verscheyde ghleerde Italianen onsterffelijck ghemaeckt sijn.

Italien dat roempt op 't puyck van haer Schildrijen,
Die menich Neerlandts gheest gaet als een Vrijster vrijen,
En soeckt daer in sijn lust te spijsen naer den eys,
Gheen sandt oft hooch gheberght beswaren sijne reys.
Om dat hy winnen sou de Roomse Schilder-jonsten
Alwaer den Tiber laeft *Picturas* diepste Consten,
Ghelijck aen d'eel Pinceel van *Raphael Vrbien*
En *Michiel Angelo* ooghschijnlijck is te sien.
En noch veel gheesten meer tot Room op t'hoochst verheven
Daer sy door hunne Const onsterflijck sullen leven,
Om dat gheen leven in hun edel Const ontbreckt
Waer aen heel Nederlant haer cloeck Verstant ontsteckt.

Frustra fit per plura quod per pauciora fieri potest.

Tis te vergeefs met veel gheseyt, t'gen' worden can in't cort verbreyt.

Aenmerckinghe op de doodt

Die het eynde is van alle dinghen.

Nil aliud ac vmbra, atque flatus est homo. Sophoc.

Ecce sumus puluis, sumus ecce miserrima tellus
Et nostri fugiunt (vt levis aura) dies.
Solvimur vt nebulæ, surgens & in aëra fumus
Lamp. *Et veluti solui sola pruina solet.*
Carpimur vt stipulæ rapido carpuntur ab igne,
Nil nisi viuendo somnus & vmbra sumus.
Vnde igitur fastus venit, vnde superbia nobis?
Quos fatum, præter tot mala, triste rapit.

Quand au cercueil la Mort le Corps faict deualler,
Helas qu' est ce de Nous? si non vne fumée,
Vn ombre, ou vn fantosme esuanouy en l'air,
La vie humaine est courte & de peu de durée.

Lib. 1. Od. 4. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum*
Tabernas regumque turres.

Als ick met rijp verstant eens neerstich gaen bemercken
Het leven vanden Mensch en al sijn ydel wercken,
Soo vinde ick anders niet als slechts een handt vol stof
T'geen met den wint vergaet, als blommen vanden hof.
Ist Paus oft Cardinael, sijn't Bisschops oft Prelaten,
Sijn't Keysers, Coninghen, Princen en Potentaten,
Hertogh, Graef oft Baron, sijn't Oversten in strijt,
Ist edel oft onedel, de doot hen niet en mijt.
De doodt de schrale doodt compt voor Paleysen cloppen
En brenght de Princen om, sy mijdt geen edel coppen:
Sy viert geen Constenaers, hoe rijck oft hoogh gheleert,
Al wat eens leven creegh, wort vande doodt verteert.

Het

Het leven gaet voorby ghelijck de water ſtroomen,
Al wat het leven is, ghelijck ick by de droomen,
[a]Oft by een gulde handt die op den wijſer ſtaet
En wijſt ons aen 't getal van elcke ur' die ſlaet.
[b]Soo gaet den tijdt voorby, den tijdt cant al vernielen;
Den tijt verſlijtet al, de doodt cant al ontſielen:
Het gene dat beſtaet int lichaems eygendom,
Is brooſer als een glas en weecker als een blom.
[c]Een ſchaduw' eenen damp, ſegh ick, iſt s'menſen leven,
Dat (als den dicken roock) is inde locht verheven,
En als een bobbel ſchoon in jemants ooghen ſchijnt
Die op een oogenblick vergaet en weer verdwijnt.
Hoe jeughdich, ſterck en vroom, de doodt cant al verraſſen,
Sy brenget al tot ſtof, tot wormen aes, en aſſen.
Ons erfdeel is de doodt, die niemant niet en ſpaert:
Ons eynde is wat ſtroy, een planck, een ſchupken aert.
Gaet jemant maer voorby daer menſchen beenen leggen,
Ick vraegh' hem oft hy wel aen my ſou connen ſegghen,
Wie daer van gheeſtelijck oft weerlijck is gheweeſt,
Was arm oft rijck van ſtaet, was plomp oft cloeck van geeſt.
Daer jeders ooghen ſijn van wormen uytgheſoghen
Die nu ſijn ſonder ziel en ſonder nachts vermoghen;
Daer leyt den Bedelaer by Coninck ende Prins,
Daer ſietmen dat den menſch maer is een blaes vol wints.
Wat heeft het lichaem doch naer t'leven al ghewonnen,
Als haren webben draet van t'leven is volſponnen?
Niet als een duffe graf, en 't gen' de ziele wint,
Is vreught ofte groote pijn daermen geen eyndt en vint.
Waer dwaelt mijn los ghepeys met al deſ' buyten-ſprongen
Hier dient een ander liedt met droeuer ſtem gheſonghen,
Wanneermen overleyt hoe menich Conſtenaer
De doodt op corten tijt ghetrocken heeft tot haer.

a *Vt Cuſpis ſic vita fluit dum ſtare videtur.*

b *Tempus edax rerum tuque inuidioſa vetuſtas.*

c Ons leven is als een ſchaduwe op der aerden. *Pſalm.* 102.

Hoe menich cloeck verſtant, maer-ſedert vyftich jaren.
En brocht de doodt niet om, t'gen' was in conſt eruaren
Eruaren in pinceel, int ſchilderen ſeer cloeck
De Conſt mirakel ſcheen die t'maelden op den doeck.
Van Oort die is vergaen en vande doodt doorſchoten
De ooghen van *Octaef* en *Blommaert* ſijn gheſloten,
Elshamer en *Verhaeght*, *Rubbens*, *Snijers*, *van Dyck*
Ianſens en *Nieuwelant* verkeert in ſtof en ſlijck.
Adam de Keuſter, die fray ſchilder was van nachten,
VVolfart, *Steenwijck*, *Delmont*, die quam de doodt vercrachten:
Is *Peeters* oock niet doodt! en *Gaſpar Raveſteyn?*
Van Avont, *Rombouts*, en *Van Balen*, en *Pepyn.*
Iae noch veel ander meer te veel om hier te tellen
Het is te grooten hoop om hier in rijm te ſtellen
Hun wercken leven noch die ons ſtets wijſen aen
Hoe menich cloeck vernuft is met den tijt vergaen.
Hoe menich wijs verſtant als *Moſtaert* ende *Brouwer*
VVouters en *VVilleborts*, *Honthorſt*, en *VVillem Bouwer*,
De VVael, *Craesbeeck van Hoeck*, *VVildens*, *Cornelis Schut*
Cnupfer, en *Artvelt*, ſijn gheſmolten inden put.
VVaerop ſal ſich den menſch dan moghen vaſt betrouwen
VVaerop ſal hy dan oock ſijn hope moghen bouwen,
Als op den goeden Heer die t'al gheſchapen heeft
Die al de wetenſchap der Conſten aen ons gheeft.
Leert dan ghedurichlijck al levende te ſteruen
Op dat ghy naer de doodt het leven eens mooght erven
En ſien cont daer u hert ſoo menichmael om peyſt
Sterft dan op dat ghy leeft als uwe ziel verrijſt.

ROELANT SAVERY

A été un paintre extraordinaire des animaux, et autres oyseaux; et les paijsages les quelles il faict, sont bien estimées de les amateurs de la painture il est natif de Flandres, il a esté peintre du l'Empereur Rudolphe second.

Adam Willaerts delin. Io. Meyssens fecit et excudit.

ROELANDT SAVERY

Schilder uyt Vlaenderen.

HOe wonder heeft den Heer door sijn almogentheden
Den Mensch begaeft met Const, verstant en diepe reden,
Ghelijckmen daghelijcks stets over al bespeurt
En siet wat groote Eer den Schilder al ghebeurt.
'T verstant dat valt seer vremt in veel verscheyde Gheesten
Ghelijck aen SAVERY fray Schilder inde beesten,
Den welcken het ghediert soo wel gheschildert heeft
Al oft het op panneel had in natuer gheleeft.
Waerom al menich gheest moet voor sijn Conste buyghen
Ghelijck den grooten Vorst RVDOLPHVS sal ghetuyghen,
Die, als hy Keyser was, van Duytslandt wijt vermaert
Heeft vele soete Const van SAVERY vergaert.

IOANNES PARCELIS

Zee-Schilder van Hollandt.

HOe ongheslachdich dat den windt de Zee doet raesen,
Hoe luy de Tritons oock hun holle horens blasen,
Daer GLAVCVS met vermaeck cust sijne stroom Goddin,
En is in't koude nat ontsteken vande min;
PARCELIS wist door Const haer soet-ghecrulde baren
Met sijn pinceel op doeck soo geestich t'openbaren,
Dat, die de lossicheydt van sijne baren siet,
Moet lijden dat sijn Const en wijckt voor 't leven niet.

IOANNES VVILDENS

Landtschap Schilder van Antwerpen.

HEt groen ghelooft ghebloomt' en schoon bewassen velden
Wist WILDENS naer de Const seer geestigh af te belden,
En soo door d'eel Pinceel (ter eeren van PICTVER)
Sijn sinnen heeft ghescherpt op't voorbeldt van Natuer,
Dat sy de groote cracht van RVBBENS niet cost hind'ren
Oft oock den lossen Aert in sijn Schild'ry vermind'ren,
Als WILDENS had den grondt by RVBBENS Const gheselt,
En gaf het leven schier aen RVBBENS edel beldt.

HEN-

HENRY VAN DER BORCHT,

De Brüſſelles ou il naquit l'an 1583. d'où il fut emmene en Allemaigne par les troubles l'an 1586. et apres il at appris la Peinture Chez Gilles de Valckenborgh Eſtant retourne d'Italie il a demeure a Franckendael uſques en l'an 1627 quil eſt venu demeurer a Francfort au Palatinat eſtant auſſi un amateur admirable de toute ſorte de riaretez et antiquitez auiſy que le Conte d'Arondell le Cheriſchoit pour les rares pieces et Curioſitez quil auoit en de luy, tant en Medalles que Peintures et autre ſortes d'Antiquitez.

Henricus van der Borcht iunior pinxit. W. Hollar fecit 1650. Ioannes Meyſſens excudit.

HENRICK VANDER BORGHT D'OUDE

Schilder van Brussel.

HEnrick vander Borght is ghebozen tot Bzussel in't jaer 1583. van waer dat hy is gheuoert naer Duytslandt dooz de troubelen die in't jaer 1586. hier te Lande waren / ende heeft daer naer de Schilder-const gheleert by Gillis Valckenbourgh. is oock gheweest in Italien / hy heeft tot Franckendael gheWoondt tot het jaer 1627. ende daer naer tot Franckfozt / hy was een wonder beminder van alle raritepten ende antieque dinghen / soo dat den Hertogh van Arondel syn raritepten soo van Schilderijen als curieuse Madaillen en ander soozten van fraeyheyt in groote weerden is houdende.

Ten is niet te verwonderen dat de grootste geesten / Personagien des werelts de seldsaeme Consten (die eenighe sonderlinghe gheest) upt-wercken / grooteliyckx beminnen ende in weerden houden / aenghesien een jegheliyck met sulck gheluck niet begaeft en is om dooz syn verstant eenighen Monarck te behaghen daerom en hebben de Coninghen geen meerder milthepdt ghetoont als aen uptgheleSen Meesters die dooz eenighe vzemde wercken / hun mildthepdt gheneyn maeckten. Alexander den Grooten gaf aen Aristoteles boven alle noodighe middelen acht hondert talenten / dat is de weerde van vier hondert tachentigh dusent Croonen / om dat hy de natuer der dieren soude beschzyben. Men leest dat den GheneeS-meester Teombratus ontfingh sestich dusent Croonen om dat hy den Coninck Antiochus van seker sieckte gheneSen hadde: sekeren Tadeus die Doctooz te Flozencien was creegh sulckenen Naem om syn Const ende gheleerdthepdt dat hy alle daeghen eens upt de stadt gaende / om syn Const te pleghen / won bystich Croonen soo dat den rijckdom / eeldom / oft schoonheyt (daer den Mensch mede begaeft is) van soo grooten cracht niet en syn als alleen de wetenschap van Const oft gheleerthepdt / hoe menich arm Jongman die van een cleyn nederich gheslacht ghebozen is / wozdt om synen geest ende besondere gratie in eenighe wetenschap te pleghen / by Coninghen en Pzincen niet op-ghetrocken ende bemint gheliyck Hendrick vander Borght oock vanden Hertogh Azondel om syn eruaren wetenschap ontalliycke weldaden heeft ontfanghen die van goeden ouderdom gheStozben is doch het jaer aen my onbekent.

IACOB

IACOP BACKER

Est un excellent paintre en grand, fort inventif, et bon couloreur qui s'entend tres bien pour faire un bon nud: et il est fort adroiet pour faire un portraict, il est natif de la ville de Haerlinge, en l'an 1608 et il se tient à Amstelredam.

Iac. Backer delin. *Pet. Balliu sculp.* *Io. Meijssens excud.*

IACOB DE BACKER

Schilder van Haerlinghen Obijt Anno 1638.

O Bleecke wree fatael, ô afghecnaeghde doodt;
Die menich fray verſtant brenght inden leſten noodt:
Hoe menich conſtich Gheeſt moet voor u ſtrafheyt beven
Als ghy in haren fleur ontruckt het jeughdich leven.
O ſchrick van t'rijcke volck, ô lanck verſochten wenſch
Voor die hier op de aerdt is een catijvich menſch.
Want uwen booſen nijdt die heeft u oock verwonnen
Als ghy de *Backers* eyndt ſoo haeſt hebt af-gheſponnen.
De Backers weerden naem voor eeuwich dueren ſal
Schoon ghy hem door u kracht brocht al te haeſt tot val,
Soo ghy hem niet en had ſoo haeſt ſijn jeught benomen
Hy had noch op't Toneel der hoochſte eer ghecomen.
Soo levent is ſijn Conſt in't naeckt en drappery
Dat t'leven maer ontbreckt in *Backers* eel Schildry
In Spanien ſchreeuwt de Faem ghenoch van *Backers* wercken
Die daer al ſijn te ſien in Huys, Paleys, en Kercken.
Was dertich jaren oudt als hy liet t'leven af
Als hem de bleecke doodt quam trecken in het graf.
Daer leyt den cloecken gheeſt berooft van alle krachten
Om niet meer door ſijn Conſt naer hoogher eer te trachten.
Om niet meer door ſijn Conſt Natuer te belden uyt
Die nochtans in ſchildry de grootſte kracht beſluyt:
Die aenden Schilder gheeft den vaſten levens ſeghel
En wijſt hem efter aen *Picturas* rechten reghel.
Die ſoo wel op haer maet de *Backer* volghden naer
Dat ſijn *Pictura* leeft oft van *Appelles* waer.
En had de doodt ſoo vroegh ſijn kracht niet doen verſwacken
Hy had al meerder kracht in deſe Conſt ghebacken.
Die ſoo wel had gheſmaeckt en aenghenaem gheweeſt
Midts daer in was te ſien *Van Dijck* oft *Rubbens* gheeſt.

PAU-

PAULUS MOREELSE

Schilder, Raedt ende Schepen van Vytrecht
gheboren Anno 1571. en gheſtorven Anno 1638.

EEn der Schilders luyſter bloemen
Was MOREELSE door ſijn Cunſt
Daer mijn penn' wel op mach roemen
En hem ſchencken lof en gunſt.
K'hoor de Faem al hooger ſchreeuwen
Met een ſterck en hel gheluydt
Om ſijn eer noch langhe eeuwen
Over al te roepen uyt.
Midts ſijn Conſt ghelijckt het leven
Door de krachten van Natuer
Daer den gheeſt ſtaet in ghedreven
Tot verheffingh van PICTVER.
D'oordeel laet ick aende ooghen
Als ſy ſien ſijn eel Schildry
Voor die d'eer niet wilt ghedooghen
Uyt een booſe jeloſy.
Schijn ick wat te hoogh te vlieghen
Voor die ſijnen roem behaedt
Oft Poëtelijck te lieghen
Voor die d'edel Conſt verſmaet.
En wilt hare deught vertreden
Die en moet gheen kender ſijn
Van PICTVRAS edel-heden
Die uyt Conſten ſuyght fenijn.

Ad Eundem.

PIctorum laudes ſonitu dum Muſa refundis,
Quos tenuere altos ſæcula noſtra viros;
Corpora ſunt quorum meſto tumulata ſepulcro,
Splendidior quorum ſydere lucet honos:
Sume Chelijn, *cantare juuat præconia* Pauli;
Quem canit aſtrei turba novena Chori.
Hunc Vltraiectum *vidit grauitate* Catonem,
Atque Senatorem, deliciumque ſuum.
Obſtupuêre omnes, huius dum ſigna notabant
Artis: nam viſa eſt picta tabella loqui.
Parrhaſio *maior, ſumpſit* Timantis *honores,*
Et cum præclaro Zeuxide *compar erat.*
Hinc tremulo volitans ſuper Æthera Fama volatu,
Diſperſum Pauli *nomen ubique tulit.*

Cuncta quis effari poterit? quis viuida mentis
Munera diffuso promet ab ore sono?
Quis plausus memoret, suum quibus incola ciuem
Vltraiectinus *semper honore colit?*
Plurima restabat tibi gloria Paule, *ferenda:*
Pallida sed nimium mors inimica fuit.

HENRICK VERBRUGGHEN

Schilder van Vytrecht gheſtorven Anno 1629.

DEſen Verbrugghen is gheweeſt een vande vermaerſte ende gheruchtbaerſte Schilders van ſijnen tijdt / ſeer fraey in Hiſtorien ende naer 't leven te Schilderen / die veel vremde Landen door-reyſt ende beſien heeft / was oock ſeer ervaren in het Conterfepten ende alles ſoo nature'lijck uyt te belden dat ſy gheen ſtucken in Conſten en moeten wijcken daer de Stadt Uytrecht ghenoch ghetuyghenis af gheven can / alwaer veel van ſijn ſeldſame Pinceel-vruchten te ſien ſijn / ghelijck op meer andere plaetſen / die met goedt verſtandt ſijn uytgewerckt / daer de ghemeyne Faem onder de Conſt-kenders meer van ſpreckt tot ſijnen grooten Lof ende Eer als ick hier can ſchrijven / hy was twee-en-viertich jaren Oudt ten daghe van zijn overlijden.

De Conſt wijckt voor de doodt, hoe wijs, ſterck, eel, oft groot
T'moet al eens onderſtaen den doodts-pijl, vande doodt
Schoon dat het overſchot des menſchen Conſt noyt ſterft
Den menſch verdwijnt in ſtof, de Conſt ſijn Faem beerft
De Conſte noyt vergaet al wijckt ſy haeren Man
Sy draeght nae hondert jaer noch haeren roem daer van.

DEODA-

DEODATE DEL MONT

Noble domestiq, du Duc de Nieuborg, son peintre et architecte generale, pour quelques annees, par l'aduoy des Sereniss.mes Archiducs Alberte et Isabelle, des quelles il fut entretenu sa vie durante, mourut en Anvers l'an 1643.

Deodatus del Mont pinxit. *C. Waumans sculp.*

DEODATUS DEL MONT

Edel Schilder van S. Truyen gheboren Anno 1581.

ende binnen Antwerpen gheſtorven den 25. Novemb. 1634.

VEel gheleerde Mannen en bethoonen niet alleen dat Pictura is een byp Conſt maer bewijſen opentlijck dat het is de Alder-edelſte Conſt die by den menſch gheoeffent can worden: gheljck de ſelve niet alleen van ghemeyn volck maer van Coninghen en Princen is ghehanteert gheweeſt ſonder nochtans hunnen Edeldom daer door te hinderen. Ende alſoo den Edeldom naer d'opinie van verſcheyde Schrift-gheleerde ſchijnt te beſtaen in diverſche qualitepten ſoo cannen bethoonen dat de Schilder-conſt met eenighe der ſelve qualitepten begaeft is / ergo ſoo en can niet ſaelgeren oft miſſen dat ſy moet weſen de Alder-edelſte Conſt.

Ende aenghеſien dat Pictura begrepen wordt in jeder een van deſe voorſchr. qualitepten / oft edelheden ſoo moetſe wel verbyempt zijn van alle grof handtwerck dat de Latijnen noemen Ars Mechanica. Daerom ſoo ſegghen de Rechtſ-geleerde aldus van Pictura. Eſt qualitas illata per principatum tenentem qua quis vltra honeſtos plebeios oſtenditur: dat is: het is een jnghebrochte qualitept vande gene die heerſchappije heeft / met de welcke jemandt ſich verthoont ofte uptſteckt boven het eerlijck ghemeyn volck. Waerdoor men moet verſtaen dat door dat woort (principatum tenentem, heerſchappy hebbende) worden begrepen Keyſers Coninghen en Princen. Wiens ampt is den Edeldom voor te ſtaen: te volmaecken ende te bevrijden: Cæſaris eſt nobilitatem conſervare & efficere. Dat ſy oock behoorden de ghemeyn opinie der menſchen een weynich in te volghen ter wijlen den Edeldom meeſt beſtaet inde opinien gheljck de Latiniſten ſegghen. Nobilitatem ipſam opinionibus conſiſtere & Famam publicam conſtituere aliquem quaſi in poſſeſſione jngenuitatis. Soo beſtaet den Edeldom oock inde opinie ende al ghemeyne Faem. Waermede ick can bewijſen dat de Schilder-conſt (hebbende van over langhe veroude tijden) ende alſnu ſoo danighen reputatie / mach politicqueljck edel ghenoempt worden. Welcken naem ſy heeft vereregen door verſcheyde Princen / jae Philippus Maredo ende Alexander den Grooten zijnen Sone hebben de Schilder-conſt ſoo verheven dat ſy de ſelve hebben edel gemaeckt/die den Schilder ſoo grooteljcks eerden (geen opſicht nemende op zijn hooghe macht ende ſinneljcken appetijdt) gaf aen Appelles zijn Alder-ſchoonſte Vrindinne Campaſpe, want als hy de ſelve ten verſoecke van Alexander ſoude uytſchilderen werdt om haer ſchoonheydt eñ volmaeckt weſen ſoo berocrt dat hy de Pinceel uyt de handt liet vallen/ hem latende voorſtaē dat haer ſoedt weſen vriendeljcke ghedaente / ende overgroote ſchoonheydt de heel wereldt wel ſoude hebben in vrandt ghеſteken. Soo veel heeft de Conſt vermogen by de oude Romeynen ende Monarchen des wereldts / dat ſy geen dinghen ſoo lief en in weerden en hielen oft hebben t'ſelve wel aende Schilders vereerdt ende hun daer mede begift. Plinius ſchrijft dat in heel Griecken-landt de ſelve Conſt werdt edel ghenoempt / ende Plutarchus ſeydt dat de ſelve Conſt de vermaerſte/ ſchoonſte / ende volmaeckſte was / ende Plinius alſoo by een voeghende d'een reputatie by d'ander ſeydt noch meer Arte quondam nobili cum expeteretur Regibus popu-

Bart. in d. l. 1 & 10. plaibi col. 2. c. de dignit.

Plin. in Panegyrico.

Tiraque de nobil. cap. 10. num. 6.

Plutar. de fort. Alex. lib. 8. cap. 10. Plin. lib. 35 c. 11.

Plin. lib. 35. c. 1.

populisque &c. dat de Const edel is als sy vande Coninghen ende Prinçen soo gheseght wordt: datse natuereliyck is nidts de selve vau Philosophen ende de gheleerste Mannen uyt den Natuer is voordts ghebracht ende ghroeffent. Eyndeliyck dat sy gheestelyckt is / midts dat sy oock van verscheyde Heyligbe ende gheestelyckte Mannen is in't licht ghebroeht gheweest niet anders als geestelyckte dinghen af-beldende tot groote devotie van veel menschen ende wel behagen van Godt. Gheliyck ick in't volghende tweede deel noch naeder sal bewijsen ende met verscheyde waerachtighe exempelen betoonen. En gheliyck veele Schilders van desen tijdt door hun erbaeren Const zijn Ridders gheslaghen ende edel ghemaeckt soo is den voorsz. Deodatus del Mont om zijn groot verstandt inde edel Const van Schilderen/ Geometrie Astrologie / en ander wetenschappen oock genobiliteert vanden Hertoghe van Nieuwenborgh volghens de Patenten daer van zijnde. Daer hy langhen tijdt by heeft ghewoondt. Sijn groote wetentheydt in verscheyde natuereliyckte ende heereliyckte Consten was van sulcken vermoghen dat hy in zijn jonckheydt ten dienst van den Coninck van Spaignen is gheweest Inseigneur / waer over hy alle zijn vryidommen heeft ghenoten nochtans sonder eenighe obligatie van dienst / ende als den selven vryidom hem oock ontnomen was ten tijde dat veele plaetsen waeren ghebooreerdt soo heeft zijn voornoemde Majestevdt van Spaignien aen sijnen Broeder Ferdinandus den Prince Cardinael by expresse missive bevolen datmen de plaets vanden voorsz. Del Mont soude goet houden ende hem laten volghen de mercede oft vryidommen ende anderssints die hy door zijn ghetrouwe dienslen meriteerde / in sulck aensien was den selven Deodatus del Mont by zijn voorsz. Majestevdt om zijn groodt verstandt dat hy in verscheyde Consten hadde doen blijcken. Hy is gheweest Discipel / ende den besten vriendt van Petrus Paulus Rubbens, waer mede hy ghereyst ende alle de plaetsen van Italien met groodt vermaerck doorsien heeft/ volgens de loffeliyckte ende heereliyckte ghetuyghenis die dito Rubbens aen hem tot meerder vastichevdt van zijn groote wetenschap ende neerstich onderzoeck der verholentheden van Pictura, heeft verleendt ende met eedt de selve bevestieht. Waer van ick de Copije naer de Autentieque Copije geschreven ende gecollationeert hier hebbe ghevoeght luydende aldus.

In Dei Nomine Amen,

NOuerint vniuersi præsens publicum instrumentum visuri, inspecturi, vel legi audituri quod Anno a Christo nato Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octavo, indictione vndecima Die vero Decima Nona Mensis Augusti, in mei Petri de Breuseghem *Notary ac Tabellionis Publici Regio Consilio, in Ducatu Brabantiæ ordinato admissi & approbati, testiumq; infrascriptorum præsentia personaliter comparuit, Illustris Dominus* Petrus Paulus Rubbens, *Nobilis Domesticus Serenissimæ Infantis harum Regionum fælicis Gubernatricis, vniuerso fere terrarum orbe celeberrimus, Pictorumque huius sæculi omnium facile Princeps, qui condescendens honestæ petitioni, Nobilis Domini* Deodati vander Mont, *nempe vt testimonium veritatis daret juramento solemni in manibus mei Notary tamquam personæ authenticæ ac publicæ præstito dixit, affirmavit, ac testatus est verum esse. Quod ipse, eundem Dominum* Deodatum, *quoad vitam, mores religionem, nomen ac famam omnino novit.*

Has

Hac de causa, quod scilicet multis abhinc Annis eum in domum suam & victum recepit, vt apud ipsum Dominum comparentem artem pictoriam disceret, quam quidem dictus Dominus Deodatus *ab ipsis fundamentis ita amplexus est, vt brevi tempore mirum in eadem arte progressum fecerit ipso Domino comparente varias interim Regiones, præsertim Italiam aliasq; mundi partes, ac loca perlustrante, quo ipse Dominus* Deodatus *eum semper secutus ac per itinera vbiq; comitatus est, nec non semper ac vbiq; locorum ita obtemperantem integrum, veracem solertem, suæ aliorumq; bonarum artium, studiosum, probum, honestum, ac denique humanum, & precipue veræ orthodoxæque catholicæ romanæ religionis amatorem, atque sequacem se præbuit vt non tantum dicto Domino comparente Domino suo Magisto charus omnino satis fecerit, sed etiam omnibus eum cognoscentibus gratus & acceptus fuerit. Constituto demum tempore elapso, dictus Dominus* Deodatus *convocatis Parentibus eius cum honore amicitia ac summa laude ab ipso Domino Comparente discessit denique Matrimonio junctus ita recte, honorifice ac laudabiliter in hac vrbe se gessit, vt omnium cum eo tractantium sibi amorem ac benevolentiam paraverit, præcipue dicti Domini comparentis cum que indies fere versatur de quibus omnibus consentijt dictus Dominus Comparens, & petijt præfatus Dominus* Deodatus *publicum sive publica vnum vel plura, optima forma sibi confici jnstrumentum vel jnstrumenta, quæ acta vel gesta sunt Antverpiæ in domo dicti Domini Comparentis præsentibus ibidem* Justo Egmont & Guilielmo Paneels *testibus ad præmissa vocatis habitis atque rogatis. Et signavit Dictus Dominus Comparens suo nomine notam huius in Registro mei Notary jn quorum fidem præsens jnstrumentum signavi, rogatus & requisitus. Et erat subsignatum* P. de Breuseghem *Not. Publicus.*

Paulo inferius scriptum erat, Nos jnfræscripti testamur fidemque facimus Petrum de Breuseghem *(qui præcedens instrumentum scripsit ac signavit) esse Notarium Publicum in hac Civitate Antverpiæ residentem, boni nominis ac famæ scripturisque per eum ita signatis omnino fuisse adhibitum, & adhuc adhiberi plenam fidem in judicio & extra illud. Datum Antverpiæ Die Vigesima Sextæ Augusti Anno Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octavo subsignauerunt* J. Waerbeque: *Notarius.* L. de Halle *Notarius*; Mr. van Couwenberghe *Notarius.*

IEmandt die curieus ende nieulustich is om de Const van dien uptnemende Schilder ende Const-beminder te sien / ende te aenschouwen de vyome ende vaste handelinghe die hy inde pinceel ghehadt heeft / die en moet maer zijn ooghen slaen op een wel ghecollozeert vast ghestelt ende kloeck gheozdoneerdt stuck soo groot als het leven binnen Antwerpen in't Klooster ghenaemt de Facons staende op den hooghen Altaer aldaer wesende een offerhande vande dzy Koninghen. Ende noch een ander in Onse Lieve Vzouwe Kercke afbeldende de trans-Figuratie Chzisti. Boven dien almeh inde Sodalitept vande PP. vande Jesuiten eenen Cruys-dzagher ende dzy Koninghen / mitsgaders in vele andere Kercken / soo in Vlaenderen / Henegouw / Artoys / ende meer andere die van zijn handt soo in Italien ende veel vermaerde deelen des werelts te vinden zijn. Hy is ghestozven Anno 1634. in't selve jaer dat hy dooz zijn ervaeren Const van Astrologie dickwils voozseydt hadde / ghenoempt by de Gheleerde Annus Climatericus, dat is het 7. mael neghenste oft neghen-mael sevenste jaer van zijnen ouderdom. Waerom ick niet en heb connen verbozghen houden dit volghende tot zijn meerder eer in't licht te bzenghen.

Wie

Wie leefter naer ſijn doodt in't vry ghedacht der menſchen
Als die den naem door Conſt ontſterffelijcken wenſchen,
Als die de vruchten van hun onverlempt verſtant
Soo vaſt in het ghemoedt van *Fama* ſien gheplant.
Dat hunnen hooghen Naem door 't ſwerte ſpor' der pennen
Gheperſt wort op papier om naer de doodt te kennen,
Die altijdt door de Conſt hier op del' wereldt blijft
Daer tot ghedachtenis al menich gheeſt af ſchrijft.
Als wel in *Deodaet* kompt claerelijck te blijcken
Daer *Fama* van verhaeldt in vele Koninckrijcken,
Die hy met jever heeft ſeer vlijtichlijck beſocht
En groote wetenſchap der Conſt van daer ghebrocht.
Een wetenſchap die can ſijn heel gheſlacht vercieren
Een wetenſchap die nu ſoeckt 't leven in lauriren,
T'geen heeft de Conſt verdient van *Deodaet Del Mont*
Waerin men al de kracht van t'weede leven vondt.
T'ſcheen 't puyck der wijsheyt was van *Pallas* hem gheſchoncken
En had van jonckx af-aen uyt *Hijpocreen* ghedroncken,
Om dat ſijn Schilder-conſt gans op het leven treckt
Die al de kracht; en deught van d'eel Natuer ontdeckt.
Om dat oock ſijn vernuft had ſulcken hooch vermoghen
In't kennen van t'gheſtarnt en marber reghenboghen,
Den loop van Son en Maen in't op en onder gaen,
Iae de Planeten die verdeylt in d'hemels ſtaen.
Wiſt door d'Aſtrology ſeer conſtich uyt te legghen
En 't jaer van ſijne doodt oock waerlijck te voorſegghen,
En ſoo hy had gheſeyt iſt oock alſoo gheſchiet:
De doodt heeft hem vercracht, maer ſijne Conſt noch niet.
Die blijft ontſterffelijck en ſal al langher leven
Midts dat ſijn weerde Conſt ſtaet op 't trompet geſchreven,
Van d'alghemeyne Faem, die onvergancklijck is
En hout altijt de Conſt in haer ghedachtenis.

Anders.

CElsa stupet Montis *quicumque cacumina cernit*
Dum nullis meritis astra ferire videt.
Ast ne mireris dum nostra Poæmata voluis
Dumque Deodati *culmina celsa notas.*
Fama hunc euexit licet jnuida, Montis *acumen*
Est, habeat dignus, quod videatur, ait.
Hiccine mons tantum conclamat Pallas Olimpho?
Altius extollas, sit Pharus alta micans.
Intonuit tandem Regis vox summa Philippi:
Sit par cum reliquis Nobilitate viris.
Talia quis meruit? minimum num forte putatis
Esse Pharum, montem, nobilibusque parem?
Maxima sunt (fateor) meruit sed maxima cuius
Nomen pingendi nobilitavit opus.
Dira sed (heu) morsu parcæ mors stamina mordens
Illi tam celsum non sinit esse locum.
Bis sex cum medio vitæ vix lustra tenebat,
Quin (vt prædixit) mors subeunda foret.
Vt dictum, est actum: subijt nam fata suprema
Pictor & Astrologus nobilitate vigens.
Sijdera qui novit, nomen protendat ad illa,
Atque Deodatus *sit datus ipse Deo.*

PEETER VANDE PLAS

Schilder van Hollandt.

Hy verdient in de Schilder-const een loffelijcke Eer / en af gheschepden te wesen van alle Const-hatende Berispers die in veele deelen van Pictura andere overtreft / ende te boven gaet / waerom de reden vereyst om hier te ghedencken de treffelijcke ordonnantien die Peeter vande Plas heeft in zijnen tijdt voorts ghebroocht met het Penceel van zijn verstant / tot verwonderinghe van alle Lief-hebbers / midts daer in te speuren is dat den Nature hem mildelijck heeft beconst met de gaven van de uyterste volmaeckthept die in't leven can ghesien worden ghelijck tot Brussel en meer andere uytlantsche steden te vinden zijn / soo dat zijn wercken ghetuyghen dat hy sonder beroeminghe niemant in ons eeuw in grooter volmaeckthept naer reden proportie ende epsel van eenighe Schilder-const en heeft moeten wijcken / den welcken binnen Brussel ghestorven is.

IACOB BLANCHAR.

Ock isser gheweest binnen Parijs over eenighe jaren eenen uytnemenden gheest by naeme Iacob Blanchar seer uytstekende fray in het handelen der Penceelen soo in Figueren als Landt-schappen / waerdoor hy in het Frans Hof onder den Edeldom in groot aensien was om de lossicheydt / liefelijcken aert / ende nette ghestelteniſſe die hy tot wel behaeghen van een jeders oogh inde Edel Schilder-const wist uyt te wercken. Synen sterf-dach ende plaets van overlijden is my onbekent.

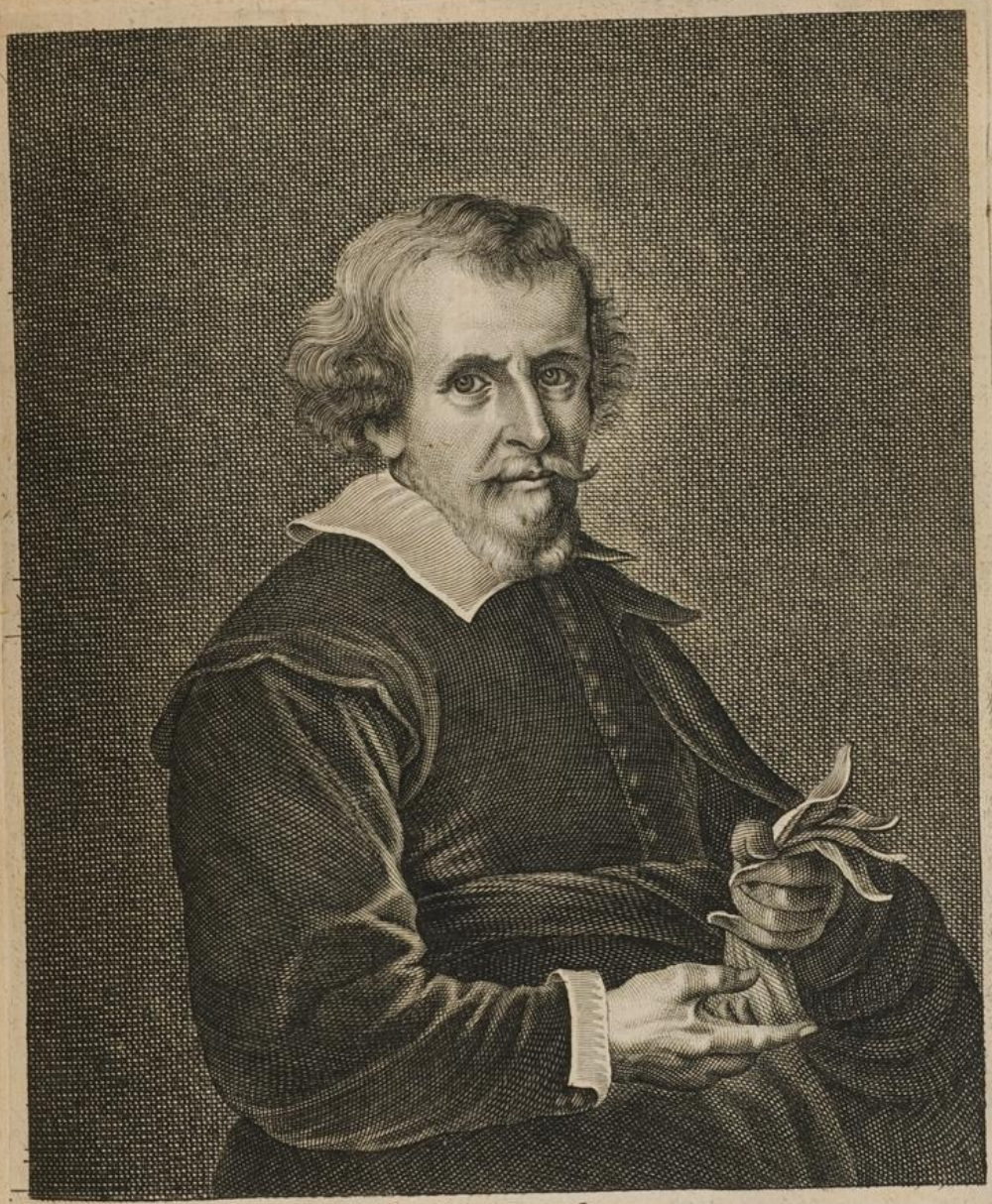
DAVID TENIERS DEN OUDEN.

Schilder van Antwerpen, geboren Anno 1582.
Ende gheſtorven Anno 1649.

DEſen David Teniers is Diſcipel gheweeſt vanden Edelen ende Conſtrijcken Petrus Paulus Rubbens, ende daer naer in Italien komende heeft thien jaren ghewoont by Adam van Franckfort ghenoempt Elſenhamer, hy was een treffelijck Schilder in't groot ende in't kleyn op de manier ende met ſoo grooten aert als den voorſz. Elſhamer zijn t'weede Meeſter / ſeer aenghenaem ende plaiſant / gheſtich over al en ſonderlingh by de Conſt-beminders ende groote Heeren des Landts te ſien zijn / d'welck ſoo ſeer niet te verwonderen als te prijſen en is. Nademael hem een groot voordeel is gheweeſt als zijn natuer ende luſt het gheluck hebben ghenoten van te hebben ſulcken vermaerden ende befaemde Meeſters als voorſz. is / die zijn handt-leyders ende wegh-wijſers waren om de volcomenheyt van Pictura te onderwinden / om uyt te werecken zijn aenlockende voor-beelden / zijnde verghеſelſchapt met goet / vaſt ſeker ende verſtandich onderwijs / welck onderwijs ende vermuftighe leeringhen hy oock heeft achterghelaten aen David Teniers zijnen Sone oock een kloeck ende uytnemende Schilder daer in't tweede deel noch naerder af voor ghetracteert. Sulckx datmen wel mach ſegghen aldus.

Die ſtets daer ſtappen heen' naer Room en ander landen
Om daer tot ſpor der Conſt te wetten hun verſtanden
Te raecken op den trap van d'Eel *Picturas* throon
En ſoecken inde Conſt eeuwich een Eeren kroon.
Iſt dat u op den wegh den luſt ontvalt in't reyſen
Wilt vrijlijck wederom te rugh naer Neerlandt deyſen
Daer vintmen ſoo veel kracht in d'Eel Conſt van *Teniers*
Als daer ghevonden wort by al de Room Scholiers.
Elck een vindt hier ſijn les der Conſt verholentheden
Die ons diep-geeſtich wijſt den reghel vande reden,
Elſhamers vaſte handt en *Rubbens* los pinceel
Die vintmen overal in eenich taefereel.
Gheſchildert van *Teniers*, ſoo groot ghelijck het leven
Seer wel gheordonneert, gheſtelt en net verdreven
Soo dat ſijn eel Pinceel van Conſt noot is ontmaeght
Door al het gen' *Pictur'* in haeren boeſem draeght.

En

DAVID TENIERS SENIOR.

Nasquit a Anvers l'an 1582. ou ayant appris l'art de peinture soubs PP. Rubens, et Adam Elsh etc. devint Maistre tres excelent et renommé en toutes sortes de grandes, et petites figures, et païsages, et mourut l'an 1649.

P. v. Mol pinxit *P. v. Leysebetten sculp*

En in haer Cabinet verborghen wort ghevonden
Dat wort door ſijn Pinceel voor jeders oogh ontbonden:
Daer ſietmen al het gen' Natuer ons geven can
Daer ſietmen wat *Teniers* was voor een geeſtich man.
Soo dat ſijn wetenſchap vry haren roem mocht dragen
Want niet en can in't oogh der menſchen ſoo behagen
Als t'gen' door het Pinceel wort conſtich voor gheſtelt
Waer in het leven van den menſch wort uyt-ghebelt.

DAVID DE HAEN

Schilder van Rotterdam.

WEl wilt de Faem noch lanck
Mijn jnnighe ghepeynſen
Door haer trompets gheclanck
PICTVRAS Conſt doen veynſen.
Om door dit rijm ghedicht
Te brenghen voor den dach
Tot voetſel van t'gheſicht
Al t'gen' de Conſt vermach.
Schoon dat de Faem al raeſt
Met noyt vermoeyde tonghen
En t'Schilders lof uyt blaeſt
Ghelijck veel Rijmers ſonghen.
Die nimmermeer en ſal
Verſlijten oft vergaen,
Men hoort noch boven al
Het kraeyen vanden HAEN.
Die uyt het Hollants-landt
Naer Roomen was ghevloghen
Alwaer ſijn groot verſtant
Wert jevrich op-ghetoghen.
Door al de wonder kracht
Die hy met d'eel Pinceel
Naer Conſt ten voorſchijn bracht
Op doeck en plat panneel.
Waer voor NATVRA wijckt
En ſtaet ghelijck verſlaghen
Die t'leven ſoo ghelijckt
Tot jeders wel behaeghen.
Dat wie ſijn conſt beooght
Moet lijden dat ſy is
Daer t'leven ſchier voor booght
Door haer gheſteltenis.

VIN-

VINCENT MALO.

Pictura sou met reden haer moghen beclaghen ende seer grootelijckx jelours zijn dat de Faem hier niet en vermelden ende den lof upt en riep van dien grooten Meester Vincent Malò seer fray ende upt-nemende in't groot en cleyn en sonderlinghe in het naeckt dat zijn Const vooz gheen Meesters in dese Eeuw en hoeft te wijcken soo aenghenaem / en crachtich is alles daerin upt gewerckt. Hy heeft eenighen tijdt tot Genoa ghewoont by Cornelis de Wael ende by hem gheschildert / sulckx dat zijn Const niet te verbeteren en is en wel staen mach op het toneel van Picturas upterste wetenschap / upt dien geen Const daer in en ontbreckt maer gaus op't leven treckt.

FRANCISCUS PERREER.

MEde was Franciscus Perreer een konstich Schilder die ghebozen is tot Parijs alwaer hy Gheetst heeft hondert al oude statuen oft antieguen die seer fray ende aenghenaem om sien zijn / daer alle de deelen ende verholentheden van het leven ende natuer seer constich in upt ghewerckt staen. Hy is tot Parijs ghestozben / maer in wat jaer oft van wat ouderdom is my onbekent.

IAN VAN HOECK

Schilder van Antwerpen, ghestorven Anno 1650.

OP dat de eerlijcke Stadt Antwerpen in onse Edel Schilder-const mach behouden een dobbel verciering dooz de menichvuldighe geesten / die sy voortbzengt / als schijnende te wesen de bzuchtbaerste Doctor van alle wetenschappen / soo dient hier in't licht ghebzocht den gheestrijcken Ian van Hoeck die niet minder als Petrus Paulus Rubbens synen Meester / by Keysers Coninghen en Prinsen om zijn diepe wetenschap in aensien en ghewardeert is gheweest / den welcken in zijnen tydt meer Crediet hadde binnen Roomen by den Paus ende Cardinalen als alle de andere Schilders ende constighe verstanden die daer woonden. Want ghelijck de Schilder-const soo eel is / dat sy veel meer als eenighe andere juweelen wozdt in weerden ghehouden / ende by Keysers en Coninghen vooz het hoochste ciraet des Rijckdoms is ghecozdeelt ende op den opperste trap ghestelt gheweest: tanquam ars super omnia excellens, ghelijck een Const die boven alle Consten upt steckt: jae die de selve met woozden niet en costen pzijsen / die hebbense met verwonderinghe aensien. Soo ist oock ghebeurt met desen van Hoeck dat hy by de Cardinalen tot Roomen in sulcken reputatie was om syn uptnemende verstandt / dat sy egeen seldsaeme juweel-stucken van

Pictura

Pictura in hun secrete Cabinetten verbozghen en hielen / oft lieten de selve aen van Hoeck besien ende van hem copieren / schoon dat niemandt anders inde wereldt het vermoghen en hadde om sulck-danighe Karitepten te moghen aenschouwen / als alleeneliick dienende tot hun eyghen ghesicht.

Artificum quæ facta manu, si rara, Monarchæ
Illa solent valuis clausa tenere suis:
Sed licet occludant, nulli sint peruia luci,
Attamen aspiciens, dulcis amicus erit.

Ofte wel:

Niet worter by den Mensch soo lief oft weert gheacht
Om sijn seldsaeme Const, en diep verholen cracht
Oft 't wordt aen eenen vrindt noch somtijdts uyt-ghereyckt
Ghelijck aen *Ian van Hoeck* hier voor ghenoeghsaem blijckt.

Het licht van sijn wetenschap heeft in Italien ende Duydts-landt sulcken luyster ende schijnsel ghegheven dat sy al menich oogh der nieulustighe Const-beminders verlicht tot voetsel vande jonghe Schilder-jeught tot verwonderingh van veele gheleerde Mannen / ende tot vzenght der Edele Heeren. Het Paleys vanden Keyser ende meer andere edel huysen van Keurvozsten in Duyts-landt gheven op den dach van heden ghenoeghsaem ghetuyghenis van sijn wercken / daer de selve mede verciert syn. Hy is met sijne Keyserlijcke Hoocheydt den Arts Hertogh Leopoldus in Nederlandt ghecomen / daer hy Domestieq ende Schilder van het Pzinceliick Hof langhe jaeren is gheweest / dooz de vaste handelingh / cloecke manier / ende vloyende Ozdonnantien die hy ghehadt heeft / als ober al aen sijn weert-befaemde Schildzijen ghenoech te speuren is.

Soo wie ontluycken doet sijn tintel bruyne ooghen
En laetse spelen op den weerschijn van Natuer
Die ons *van Hoeckx* pinceel soo gheestich can vertooghen
In de ghesteltenis oft wesen van *Pictuer*,
Moet lijden dat sijn Const door vast ghestelde trecken
(Vol levens nutticheydt, vol sins beteeckenis)
In schijn van 't leven schijnt het leven te ontdecken
Door al den levens Aert die in sijn Conste is.
Wie isser doch verrijckt met wijsheydt oft met reden
Die niet op 't eerlijck fray van sijn *Pictuer* en vlampt

Midts

Midts sy van *Zoilus* noyt worden can bestreden
Oft van een Schilders oogh in eenich deel beschampt:
Den roem van sijne Const en Hoorens weerde Maeren
Die m'over al van hem siet melden door de Faem
D'onsterflijckheyt van d'Eer ghenochsaem openbaeren
Die sijn Pinceel verdient tot lof van sijnen Naem.

AUgustijn Brun, ende Hans Holsman fraey Schilders van Ceulen. Midtsgaders Frederick Brentel ende Jacob vander Heyden vermaerde Schilders van Straesborgh. Hebben door hun groot verstant ende diepsinnighe wetenschap menighen Prins ende Hertogh beweeght door den liefelijcken Aert die sy tot hun wel-behagen inde Schilder-const uytwerckten/ sulckx datmen wel mach segghen: Augustijn Brun. Hans Holsman Frederic Brentel. Iacob vander Heyden. Hesselié van Amsterdam.

HAns *Holsman* ende *Brun*, *Brentel* en *vander Heyden*
Die costen menich Vorst door hunne Const verleyden
En *Hesselien* daer by oft *Crabbeken* ghenoempt
Op Landtschap en Figuer en sijn Ruinen roempt.
Die wonder cloeck en los gheschildert staen naer 't leven
Waer door Natura schijnt (door cracht van Const) te beven.
Die 't Landtschap siet daer by van *Peeter Meulenaer*
Sou segghen dat sijn Const oock in het leven waer
Soo geestich uyt-ghewerckt besonder in Batali
Oft daermen voorraet haelt, provisi oft victali,
De Ruyterkens te peert d'Infanteri te voet
Oft Crijghs-volckx pestery, 't staet altemael soo soet
Soo mals en wel ghestelt, soo meesterlijck ghemalen
Uyt t'verf coleurich asch dat Faem daer op mach pralen
Als oock van *Raphael Coxi* Soon van *Michiel*,
Die door des Vaders geest soo op de Const verviel.
Dat hy seer wonderlijck in Const heeft uyt-ghesteken
Daer geenen levens aert in't minst en schijnt t'ontbreken.
Daer by oock *Spaniolet* die wonder heeft gheschetst
In't grauw met sijn pinceel en net op plaet gheetst.

Peeter Meulenaer van Antwerpen.

Raphael Coxi van Mechelé

Ioseph Ribera alias Spaniolet.

Gilis Peeters van Antwerpen.

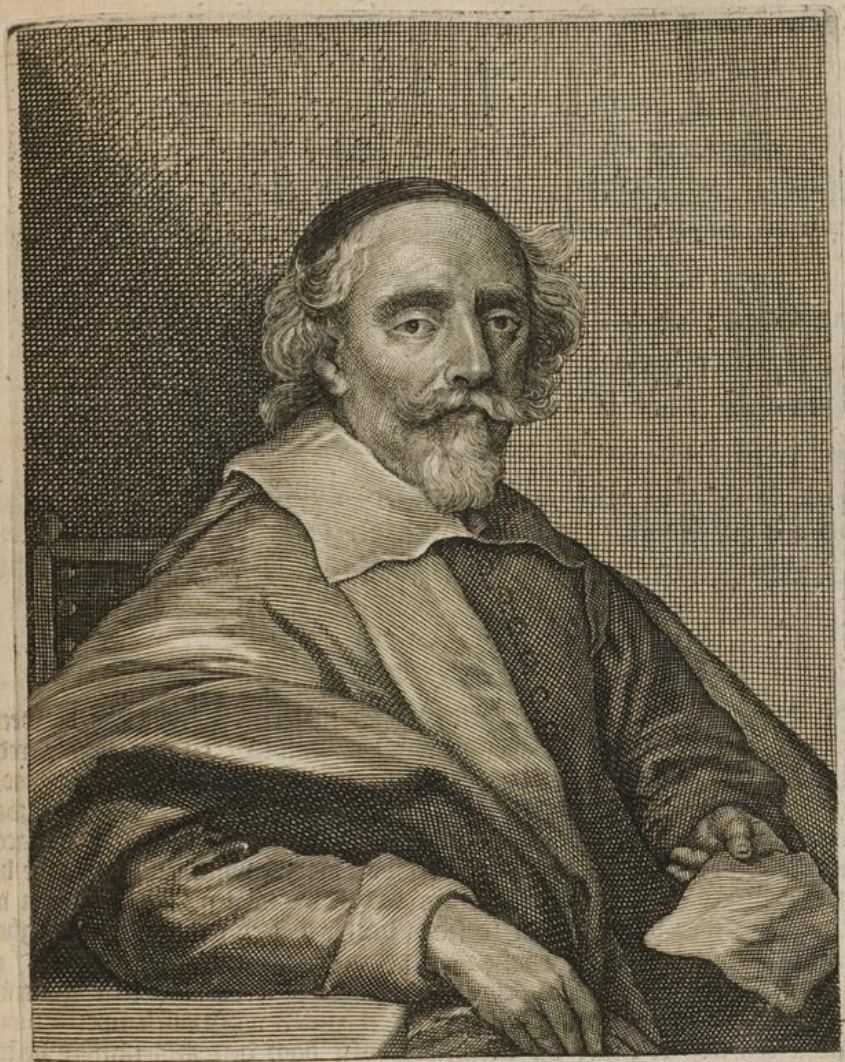
En *Gilis Peeters* in't Gheboompt en groen Landouwen
Seer eel in het verschiet, soo veer d'oogh can aenschouwen
En lantschaps achter-werck, het leven gans ghelijckt
Soo dat sijn soet pinceel geen Landtschap-Schilders wijckt.

ADRIAEN NIEULANDT

Schilder van Antwerpen.

Die dickwils sich begeeft om buytens landt te reysen
Moet altijt onvermoijt gaen baden in ghepeysen
Midts dat in't reysen steckt veel swaer becommernis
Waer van *Voorsichticheyt* den besten Leydtsman is.
Want die sich buytens landt op t'sop van d'eer wilt brengen
Moet sijnen handel met ghetrouwe deughden mengen
En al het gen' hy doet moet eerst wel sijn bedacht
Ghelijck een kieckxken drinckt dat elcken teugh wat wacht.
Dit heeft bedencken in voor die *Picturer* hanteren
Wanneer sy gaen een beldt naer t'leven ordonneren
Wanneer sy met de col' gaen swieren op panneel
Om eenich edel werck t'ontdecken door Pinceel.
Dat alles op sijn maet ghestelt sy naer de reden
Op dat de Const door fout noyt worden mach bestreden
Soo in ghesteltenis als t'menghen van t'coleur
Want sulcken fouten gaen met d'eelheyts luyster deur.
Soo salmen met vermaeck daer in veel kloeckheyt vinden
Veel gaeven van verstant by d'eel *Picturas* vrinden
Soo sal de Conste zijn ghegrontvest op de eer
Die sonder weergae is en groyt noch meer en meer.
Dit heeft oock *Nieuwelant* al langen tijt gheweten
Eer hy noch op den trap der Consten was gheseten
Dat in *Picturs* Pinceel steckt groote wetentheyt
Die met verstant en sin moet worden overleyt.

Moet

ADRIAN VAN NIEULANT

Tres bon paintre en petites figures, et païssages, il a faict beaucoup des histoires du vieulx testament, il est natif d'Anvers son commencement á esté a Amstelredam, chez Pierre Isacx, et aupres Francois Badens, a Goy, et maintenant se tient á Amstelredam, agé de 59 ans. Cor. Janssens pinxit. C. Waumans sculpsit. I. Meyssens excudit.

Moet worden wel bedacht om niet uyt t'loot te wijcken
Van een gheſteltenis die t'leven doet ghelijcken.
T'gen' *Nieuwelant* ſeer fray met reden en fatſoen
Vyt eenen loſſen aert ſoo geeſtich wiſt te doen.
Dat hy door al de Conſt van zijn Pinceele treken
Geen Conſtenaers en heeft in deſe eeuw gheweken,
Beſonder in het kleyn dat grooten welſtant heeft
Waer in geen Conſt ontbreckt maer ſchijnt dat alles leeft.
Soo in hiſtorien als groen gheloofde boomen
Is ſijne Conſt bekent tot binnen Stadt van Roomen
Die hy met jever heeft, gheleert tot Amſteldam
Alwaer hy inde ſchool der Edel Schilders quam.
Om ſoo het fondament van deſ' vry Conſt te leeren
En altijt met vermaeck haer weerde deught te eeren
Soo als hy heeft ghedaen met een ſeer kloeck verſtandt
Tot dat ſijn ziel vertrock naer t'hemels *Nieuwe-Landt*.

Aenmerckinghe.

De wijſe der Griecken ſegghen datter niet en is dat tegen de weerderinghe van Pictura can op ghehanghen worden / en niet ſonder reden ter wijlen datter niet nutter / plaiſanter / en eerlijcker by den Edelman voor oefeninghe en can ghevonden worden als de voor verhaelde teecken oft Schilderconſt. Want sy is de oprechte moeder van alle vercieringhe / de oorſaecke is / dat alle Conſtighe wercken door haer de upterſte volmaecktheyt ende hoochſte ſchoonheyt komen te ghenieten / om dit te bewoeven / ſoo moet een verſtandich Oordeelder bekennen en toeſtaen datter niet en can ghebouwt / ghesmeedt ghegoten / ghehouwen / ghesteken / ghetimmert / gheweven / ghenapt / ghebordeert oft anderſints ghewrocht worden oft de grootſte nerſtichheyt ende beſte ſchoonheyt diemen daer in sien kan heeft zijnen oorſpronck upt Pictura. Heeft jemant een kopere plaet die beſchildert ofte door den Plaetſnijder beſteken is met eenich konſtich werck / ghewis ſal de ſelve Conſt veel meer gheweerdeert worden als de valeur van het koper / ſoo dat de materie daer alle konſtighe hantwercken van worden ghemaeckt / van ſoo grooten aenſien niet en is als wel de Conſt diemen daer in ſien can. Weert is te noteren het leven van Albert Durer uytnemenden Schilder / Plaetſnijder / ende Bouw meeſter van Norenborgh / den welcken zijnde in't werck voor den Keyſer Maximiliaen die Grootvader was van den Keyſer Carolus Quintus ende voor den ſelven teekenende

kenende jet groots op eenen muer ende soo hooch niet en kost repeken als zijn intentie tot de Const vereyste / soo heeft den Keyser beuolen aen een van zijn Edelmannen die daer teghenwoordich was dat hy de schabel sou vasthouden daer Albert Durer ginck op staen / op dat hy niet en sou vallen / waerover den Edelman zijn excues oft ontschuldingh doende aenden Keyser als willende seggen dat hy sijnen Edeldom sou verclepnen met te dienen eenen Schilder inde manier om onder desselfs voeten te moeten knielen om de schabel te houden. Soo ist gheheurt dat den Keyser (seggende dat hy meer estimeerde sulckenen Constenaer als een Edelman) aen Alberto Durer voor hem ende zijn naecomelinghen / gaf een wapen / om hy hem ende alle Schilders gheuoert te worden te weten dry silvere oft witte Schilden in een blauw velt. Welcke wapen hy alle Schilders tot hen loffelijcke ghedachtenis ende Edel-teecken op den dach van heden gheuoert wordt / sulcke ende dierghelijcke andere weldaden (die de Schilders hy de grootste Monarchen des werelts ghenoten hebben) sou konnen hy brenghen doch te lanck zijnde om te verhaelen sullen ons ghenoeghen met t'gene voorsz. is / in dit teghenwoordich deel tot inde volghende deelen daer den Leser seer fray ende ghedenckweerdighe verhalen sal vinden / ende om niet te vergeten de treffelijcke Const van Remigius van Rheni ghebozen tot Brussel die met grooten jever zijnen tijt waerghenomen heeft om te vatten al het gene de grootste kracht van Pictura can uytwercken / sulcks dat hy een uytnemende Schilder is gheweest in fray ordonnantien blijckende aen zijn stucken die van hem gheschildert zijn voor den Grave van Wolfegh in Duytslandt / waerby hy in't jaer 1600. ghewoont heeft ende voor den selven seer veel seldsame ordonnantien vol diepe wetenschap ende Consten / ghedaen heeft / als oock voor meer andere Hoochduytsche Heeren / waer van oock in Nederlandt eenighe te sien zijn / hy is eyndelijck in Duytslant ghestorben naer dat het Casteel vanden voorsz. Grave van Wolfegh (by naeme Henricus) met alle de Const door de Swetsche ganss verbrandt ende gheruineert was.

Remigius van Rheni van Brussel.

PEETER VAN LOON.

OOck isser gheweest in onse Eew eenen seer uytstekenden geest by naeme Peeter van Loon die een ander handelinghe hadde als de voor verhaelde / want hy was uyter maten cloeck ende vernuftich in ordonneren ende te Schilderen Perspectiven / Architecten ende sulckdanighe loffelijcke wercken die seer net sijn en in groote achtinghe ghehouden worden om de suyverheydt ende accordicheydt die daer in te sien sijn. Hy is ghestorben tot Antwerpen daer hy oock ghebozen is gheweest.

FRAN-

FRANCHOIS PADOANINO

Italiaenſchen Schilder van Padoa.

NU de reden my gaet leyden
Teghen ſtroom van mijn gedacht
Om de waerde te verbreyden
Vande Italiaenſche kracht.
Buyten ſpor der Neerlants gheeſten
Als hier voor meeſt is ghethoont
Midts PICTVR in die gheweſten
Noch al treffelijcker woont.
Soo dient hier met jnck beſchreven
D'eel werck van PADOANIEN
Daer Natuer en t'weede leven
Door de Conſt in zijn te ſien.
Hooch verheven ſoet ghedommelt
Wel verdreven, en gheſtelt
Vaſt gheteeckent ſacht gheſchommelt
Niet ghebreckter in zijn beldt.
Sonderlijck in groote ſtucken
T'ſy Hiſtory oft Pourtret
Wiſt hy t'leven uyt te drucken
Wat hy ded' t'ſtaet even net.
Leeft dan naer dit tijd'lijck leven
In het eeuwich hemel-rijck
Die u had deſ' Conſt ghegeven
Om te leven eeuwich-lijck
By de menſchen die beminnen
D'edel Conſt van u PICTVER
Daer den gheeſt van uwe ſinnen
Noch in ſpelt als in Natuer.
Daer den gheeſt van u ghedachten
Sal in ſweven langhen tijt
Daermen ſiet de Faem naer trachten
Om te ſegghen wie ghy zijt.

LUCAS

FRANCISCO PADOANINO

Natif de Padoa, paintre admirable de grandes figures, il est superflux aux inventions, bon portraicteur se qu'il at monstre per les pōtraicts du Conte d'Arondel, et de sa femme, il se tient ordinairement à Rome, et maintenant il tient sa demeuré a Padoa.

F Padoanino delin. *I Meyssēn fecit et excud.*

LUCAS ENDE PEETER FRANCHOIS

Schilders van Mechelen.

DE Philosophen leeren ons dat de wetenschap (al ist dat sy / van verscheyde conditien ende naturen is) maer en can wesen eenderley / dat is soo wanneer jemant het een gheleert heeft terstont het ander sal begrijpen. Alsoo leert ons de vry Schilder-const den aert van groote en kleyn dinghen te verstaen / de Teecken-const leert Pictura ende Pictura de Teecken-const / die de wetenschap heeft van belthouwen moet noodsaeckelijck verstaen op zijn maet ende naer den reghel te teeckenen: upt reden dat d'een upt het ander is spruytende. De ghenees Const oft medecijne die in haer selven maer een Const en schijnt te wesen handelt nochtans beyde van ghesonthevt en sieckte van matichevt en overdaet / van ghetemperthevt ende onghetemperthevt / ghelijck oock Pictura soo vande verdeylinghe der verven als vande Teecken-const is handelende met dese Const / is oock ten hoochsten begaeft gheweest Lucas Franchois ghebozen tot Mechelen in't jaer 1574. op den 25. January / die van jonckx af aen zijn verstant soo blijtich ende met groote neerstichevt heeft ghecoeffent om de verholen wetenschap ende kracht der Schilder-const te ondersoecken / dat de Faem my oock heeft aenghelockt zijnen ontsterffelijcken Naem gheruchtbaer te maecken / Spanien en Vranckrijck (daer hy sesse jaren dese edele Const gheoeffent heeft) gheven ghetuygenis ghenoch wat lof zijn Pinceel ende diepsinnich verstant verdient heeft / welcke Koninckrijcken / Nederlant ende meer andere plaetsen met zijn prijsbaere ende Constrijcke Schildrijen genoch verciert syn tot verwonderinghe van alle Lief-hebbers. Syn studie bzocht groote volmaeckthevt / nerstichevt / suyverhevt ende levende ghesteltenis boozts in't groot als in het kleyn was seer uptnemende in ozdonneren van conterfepten gelijck inde boozghemelde plaetsen en sonderlijck binnen Mechelen / soo in Kercken gulde Kamers ende andere Huysen ghenoch te sien zijn / by wie dat hy heeft gheleert en is my niet seker bekent / hy is ghestozven binnen Mechelen den 16. September in't jaer 1643. achterlaetende twee Sonen den eenen by naeme Peeter ende den anderen Lucas Franchois, desen Peeter is ghebozen tot Mechelen in't jaer 1606. den 20. October ende ghestozven den 11. Augusti 1654. gheleert hebbende de boozsz. Schilder-const by zijnen boozseyden Vader / ende daer naer by Gerart Segers binnen Antwerpen. Synen geest was uptstekende in het cleyn te schilderen / Lantschap te stofferen en andere seer aenghename ozdonnantien tot groote voldoeninghe ende contentement van alle Const-beminders / upt te wercken / oock seer fray in konterfepten / daer veel Edel ende Hooch-vermoghende Personagien van konnen ghetuyghen die hy naer het leven heeft ghekonterfept met sulcken kloeckhevt nette en suyver manier dat dooz de kracht zijnder Pinceelen daer in het leven maer en ontbreeckt. Hy heeft booz Syne Hoochevt den Arts Hertogh Leopoldus oock ghe schildert en booz andere Edele

France

PIERRE FRANCHOYS.

Il estoit fort bon peintre natif de Malines, et mourut le 11. d'Aoust l'an 1654.

Lucas Franchoys pinxit *C. Waumans sculp.*

France Heeren binnen Parijs daer hy oock eenighen tijdt sijn woonplaets heeft ghehouden / de wetenschap die hy hadde van wonder te Copieren ende crachtigh te Teeckenen wordt daghelijckx vande alghemeyne Faem by de Lief-hebbers inde memorie ghebracht ende ten uytersten verheven / hy en is noyt ghehouwt gheweest / en spelde hy naer op alle instrumenten plaisant ende vermaeckelijck in't gheselschap / soo dat de verscheydenthevdt der Consten (als Musica ende Pictura, die hy naer alle Consten te boven gaen) in hem te vinden waeren / ende werden met een wonder volmaeckthevdt uyt-ghewerckt / waerom dat ick wel segghen mach :

De waerheydt moet van 't werck sijn eyghen vonnis uyten
De proef moet oock de daet van jemants werck besluyten,
Soo als hier Vaer en Soon bethoonen met pinceel
In hun loflijcke Const op doeck oft plat panneel.
De handelingh van Vaer en wilt den Soon niet wijcken
Den Soon doet sijne Const, oock met den Vaer ghelijcken,
In Ordonnantien soo wel als in't Pourtret
Al watmen van hun siet het staet al even net.

PEETER SOUTEMANS

Schilder van Haerlem.

TEn is niet te verwonderen dat uyt den Const-rijcken Winckel oft Schilder-school van Petrus Paulus Rubbens sijn voorts comen soo veel constighe Meesters / die als jeverighe Leerlinghen soo cloecken ende verstandighe voorsten van de uytersten volmaeckthevdt hebben ghesoghen als waeren de lessen ende gheestighe onderwijsinghen van dien Edelen ende weert befaemden Petrus Rubbens, daer onder menichte van meer andere desen Peeter Soutemans eenen Discipel van is gheweest / waer by hy soo heeft aengenomen ende sijnen lust verwoordert datter geen secrete verholentheden in Pictura te vinden sijn (comende naest by het leven) oft de selve connen in sijn velden ghevonden worden / was seer fraey in't Conterfeyten ende excellent goedt Meester in groote Ordonnantien / sulckx dat hy langhe jaeren is Schilder gheweest vanden Coninck van Polen / wiens Hof ende meer andere Coninckrijcken met sijn erbaren Schildry verciert sijn. Hy is ghestorven tot Haerlem.

PEETER

PEETER NEEFS

Schilder van Antwerpen.

VVAt Pauselijck portael, perspect oft galderijen
Wat Tempels, Kercken oft verheven metselrijen
Ons Room aenwijsen wilt van Net Architectuer
Dat thoont de *Neeff* ons hier in sijne Eel *Pictur.*
Sijn welf-sels in't vercort, balusters en grottissen
Uytspronckscls net verdeelt, pileeren en cornissen,
Met boghen fray om sien seer net in het verschiet
Waer in men 't minste geen vergaderingh en siet.
Soo veel als 't leven can in eenich deel ons gheven
Dat sietmen van de *Neeff* door sijn pinceel ghedreven:
Het suyver basiment, en netten Capiteel
Ovael en parckiment, thoont *Neef* met sijn pinceel;
Sijn weert befaemde Const is vrempt om aen te mercken
Soo jemandt maer en siet naer 't leven al sijn Kercken
Waer in niet eene Choor oft Ommegangh verschijnt
Tot de Hooch-saelen toe, staen in sijn Const verclijnt.
'T plaveysel van beneën, het welf-sel, en pilaeren
De deuren en portaels, jae tot de sy Altaeren
Men siet in sijn Schildry soo 't leven uyt-ghebelt
Al oftmen in persoon waer inde Kerck gheselt.

THEODOR BABUER

Van Hollandt.

DE Const van *Theodor* die thoont de Schilder-jeught
En al die Const bemint, hier een gheleerde vreught
In sijn Const-Tafereel seer wel gheordonneerr
En op sijn maet gheselt, die meerder lof begeert
Als ick hier schrijven can, om dat daer niet ontbreckt
VVant 't schijnt in sijn Schildry het eyghen leven steckt.

IAN BOTH

Schilder van Vytrecht.

MEt wat een lauwer loof, oft groen olijve ſpruyten
Dient nu het geeſtich Breyn van onſen *Both* ghehult,
Met wat Poëſij pen wil ick ſijn roem beſluyten;
Die ſoo den lof en d'eer van ſijne Conſt vetvult.
T'herdencken gans beroert al mijne vry ghepeynſen
Soo ick mijn ooghen ſlaen op ſijn verheven werck
En mijnen luſt ontwaeckt jae doet gheheel ontveynſen
Midts ick daer in niet als Naturas cracht bemerck,
Waer uyt te ſpeuren is het leven van ons leven,
Waer op ons leven ſteunt, en t'levens hope baert
Dat is het ſoet ghewas t'gen' daegh'lijckx wordt ghegheven
Door Godes zeghen uyt de groen en vruchtbaer aert.
Dit wiſt *Both* met t'pinceel ſoo wonder af te maelen
Dat al ſijn maelery door haere geeſticheyt
Den menſch (die Conſt bemindt) met jever can beſtraelen
En menichmael het hert tot haere deught verleyt:
De dreven des warandts veer uyt t'gheſicht gheleghen,
Het blader-rijck gheboompt, valley, en hoogh gheberght,
Het ſtraelen vande Son langhs onbevolckte weghen
En noch meer lieflijckheydt t'gen' jeders gheeſten terght
Dit alles ſaem ghevoeght door cracht van *Boths* Pinceelen
Wel op ſijn maet gheſtelt en fraey gheordonneert
Op eenen effen doeck oft fijn gheſchaeft panneelen
Wijſt aen het uyterſte dat ons *Pictura* leert.
T'waer herſeloos ghebroet vol haetighe ghebreken
Dat ſonder oordeel is van *Midas* overſchot
Soo wie uyt bot verſtant de Conſt wou teghen ſpreken
Die ons ten thoone ſtelt den gheeſt van *Ian de Both.*

Een

IEAN BOTH

Bon painctre en paÿſages bien ordõnées, a la veue bien douces, les devants fortset bien coulerées garnies des figures, et animaux bien entendües. ſe tient miantenant a Vtrecht ville de ſa naiſſance.

Abr. Willars pinxit. *C. Waumans ſculpſit.* *I. Meyſſens excudit.*

Een Conſt die niet en ſoeckt van jemandt eenich voordeel
Om die te prijſen oft te blamen teghen reën,
Maer midts de ooghen ſijn voorloopers van het oordeel
Soo dunckt my dat dees Conſt noyt worden can vertreën:
Schoon dat mijn pen te vroech laet haeren beck beſnoeren
Om meerder (naer verdienſt) den weert befaemden lof
Van *Both*, om ſijn vernuſt hier claerder uyt te voeren
Ter wijl my overſchiet noch veel bequaeme ſtof,
Waer-in gheleghen is t'wit, om van hem te roemen
Daer ons de daet hier gheeft ghetuyghenisſe van
Sulckx datmen hem hier mach wel een groot Meeſter noemen
Midts t'ſelf' ons daeghelijckx ſijn werck bethoonen can.

PETRUS TESTA

Van Roomen.

ALs het oudt vermaert Roomen langhen tijdt berooft had gheweeſt van Schilder-conſt / midts den jever der Schilders dooz Martis wapen-roem gangs verdozt en van luſt ontbloot was. Soo is even wel daer naer dooz verſcheyde Cloecke verſtanden en Roomſche Geeſten het ſelve wederom in ſieur ende welſtant ghebzocht / als van Peeter Cavallini Giotto, ende meer Andere / gheliick Petrus Teſta haeren roem dooz ſijn nptnemende Conſt oock vermeerdert ende aen doen groepen heeft / die ſeer frap is gheweeſt in ozdonnantien naer t'leven / ende met cloecken Aert upt te belden / gheliick ober al in Jtalien en hier te Landt oock veel te ſien ſijn / beſonder aen ſijn Pzinten die hy ſelfs met ſulcken wonder gheeſtichepdt Gheeſt heeft / dat ſy booz ſeer ſelſaem ende onghemeyn by de Lieſhebbers wozden ghehouden. Jck laet den Leſer oozdeelen hoe veel te meer ſijn Schildzy in weerden wozdt ghehouden daer de Faem in Nederlandt noch al lanck af ſal ghedencken / aengeſien dat upt geeſte Pzinten en andere Dzucken (die maer als ſchaduwen van Pictura en ſijn) by eenen Conſt-kender ooghſchijnelijck can gheoozdeelt wozden / met wat diepſinnighe wetenſchap den pzincipalen Meeſter moet begaeft ſijn / gheliick den voozſz. Teſta altijdt is gheweeſt / hy is tot Roomen overleden / doch in wat jaer is my onbekent.

CHRI-

CHRISTOFFEL IACOB VANDER LAENEN

Conversatie-Schilder van Antwerpen.

DE handelinghen der Schilders sijn veelderley en bzempt / als wanneer den Schilder dooz den Natuer daer toe ghetrocken wozdt / ende niet dooz een bedwonghen onderwijsinghe de selve heeft ghecleert. Dit blijckt in Christoffel vander Laenen, die seer verballen is gheweest op de Conversatien van bzijagien / balletten / en andere ghenuchelijcke tijdt-verdzijven van malle Jonckiers ende Jonfbzouwen seer aerdich upt te belden die seer aenghenaem en lieffelijck gheschildert staen / en meestendeel niet anders en heeft gheschildert als de ghene:

Die met mallen en met rallen
Brenghen over hunnen tijdt
In balletten en bancketten
Daermen geenen cost en mijdt.
Hier met dansen daer met schransen
En veel ander sotterny
Hier met loncken en met proncken
Tussen beyden vrijery
Siet de Speellie voor de Eellie
Toetsen bassen, en viool
Daer s'op singhen dansen springhen
t'Schijnt het is een dansers school
Schrossen brossen, schincken drincken
Sonder reghel sonder maet
Nijghen stuypen, droncken suypen
Soo't al inde wereldt gaet
Hier Monseuren, daer Monkeuren
Hier wat praten vande min
Hier wat pruylen daer wat muylen
Jeder naer den tijdt en sin.
Hier wat vrijen daer wat lijen
Om te winnen Joffers hert
Hier wat slaghen daer wat claghen
Vande liefd' en minne smert
Hier wat wand'len daer wat hand'len
Van het rijcke Coopmans goet
Hier wat spelen singhen quelen
Tot troost van een swaer ghemoet,
Hier wat clappen, daer eens tappen
Van het beste kermis vat
Hier wat doppen daer wat soppen
Tot datmen is vol en sat.
Van te smeren en te teren
Van te clincken op den pot
Van te cannen en te pannen
Van te maecken heel den sot.
Van te tuysen en te ruysen
Schoon dat Godt den Heer mishaegt
Van te boeven en te troeven
Daermen naer geen geldt en vraegt.
Van te koken en te smoken
Van te swemmen in veel quaet
Van te slaepen en te gaepen
Van te leven boven staet:
Wist soo loslijck en soo hoflijck
Soo bisaert, soo cloeck en eel
Vander LAENEN uyt te maenen
Met sijn liefelijck pinceel,
Heel manierich, los en swierich
Daer Natuer maer in ontbreckt
Soet verdreven, t'schijnt dat t'leven
In sijn eel Schildrijen steckt.

DAVID

DAVID BECK

Schilder van Delft.

SOo veel vermach PICTVR' door onghemeyne trecken
Die sy met d'eel pinceel weet claerelijck t'ontdecken,
Dat sy al menichmael een man'lijck hert beroert
Wanneer sijn oogh maer eens op haere Const en loert,
Wanneer de Aerdicheyt van wel ghestelde leden
In wesen en ghedaent vol ghemanierde seden
(Besonder in een vrouw) bethoont wordt op Schildry
Daer dickwils neven staet het leven als Copy:
Soo schijnt dat jemandt voelt Cupidos minne straelen
Soo diep doet u t'ghesicht den lust in't herte daelen
Ghelijck als DAVID BECK heeft met pinceel ghedaen
Waer van den Roem noyt sal verslijten oft vergaen.
Daer sietmen een Pourtret vol Meesterlijcke douwen
'T geen wel een Keysers oogh mach om sijn Const aenschouwen
'T geen wel mach sijn ghesien door al den cloecken aert
Die ons den gheest van BECK daer in veropenbaert.
Een wesen heel volmaeckt, ghemarbert met twee blooscn
Jae op-ghepronckt ghelijck ghefermilioende rooscn,
Daer op de borstjens naeckt soo menich croltjen swiert
En daer t'heel lichaem is op t'schoonsten op gheciert,
Vol bagghen oft ghesteent en d'alderfijnste perels
Ghelijck een VENVS oft een Afgoddin des werels
Daer t'leven maer ontbreckt soo gheestich weet t'pinceel
Van BECK, naturas cracht te brenghen op't tonneel.
Dit wist CHRISTINA wel, de Coningin van Sweden
Die soo wert in't ghemoet van DAVIDTS Const bestreden
Dat sy hem in haer Hof heeft minnelijck versocht
En hem tot groote eer en hooghen naem ghebrocht.
Om dat sijn rijp verstant des' Const wist uyt te vueren
Soo dat sijn weerde Faem sal eeuwichlijcken dueren
En nimmermeer vergaen schoon t'lijf in d'aerde leyt
Sijn werck verbonden blijft aen de onsterfflijckheyt.

NICO-

DAVIT BECK

Peintre, et Valet de Chambre de la Serenissime Reÿne de Sweede, enuoié de Sa Ma: pour peindre les personnes Illustres de la Chrestienté. natif de Delft en Hollande.

Davit Beck pinxit *Ant. Cogetsculpsit* *Ioan. Meyssens exc.*

W

NICOLAES VANDER HORST

Schilder van Antwerpen.

WAs een seer excelent Schilder soo in Oordonnantien als Conterfeyten / die gheleert heeft by Rubbens, ende daer naer ghereyst naer veel Coninckrijcken / Landen en Steden / daer sijn handelingh in groote weerde wordt ghehouden. Ende wederom keerende heeft hem langhen tijdt tot Bussel ghehouden / alwaer hy veel fraey ende nette Teeckeninghen ghemaeckt heeft soo van Tytels als anderssints die in print uytgaen ende ghesneden zijn van Cornelis Galle den Ouden / als oock van meer andere. Hy is Hartsier gheweest vanden Arts-Hertogh Albertus ende d'Infante Isabella Clara Eugenia saligher ghedachtenis. Voor wien hy veel seldsaeme ende cloecke Teeckeninghen ghemaeckt heeft / seer aerdich ende diepsinnich ghehandelt. Is ghestorven tot Bussel Anno 1646.

MATHIAS KAGER

Schilder van Ausbourgh.

DE Printen die Ian ende Raphael Saedeler seer uytnemende Net ende Cloeck ghesneden hebben naer de vermaerde Teeckeninghen Schilders ende Schetsen vanden ghenuchtbaeren ende Roemweerdighen Mathias Kager gheven meer ghetuyghen wat Meester ende edelen geest hy gheweest is als mijn pen hier can beschrijven waerin te sien is dat hy de uyterste volmaecktheyt ende diepste wetenschap van Pictura in alle haer deelen heeft verstaen / soo in't groot als in't kleyn / soo in't oordonneren als kopieren / in't vercorten als anderssints / waerom dat hy is gheweest Schilder vanden Hertoch van Beyeren die grooten lust ende behaghen was scheppende inde eelheyt van zijn Pinceel / ende niet sonder reden uyt dien hy alle de Landen ende plaetsen des werelts (besonder daer de Const in weerden ghehouden wordt) meest ghesien heeft met groote studie ende vermaeckt / den welcken tot Ausbourgh ghestorven is.

De doodt die scheen jalours te weesen op sijn Const
Waer door dat *Kager* wirdt van jeder een bejonst,
Want had sy hem soo vroegh van t'leven niet berooft
Misschien had sijne Const Naturas roem verdooft.

THEO-

THEODOR ROMBOUTS

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1597.
Ende gheſtorven Anno 1637.

GElijck voortijts de ſchoone Stadt van Florentien in Italien placht te weſen een Moeder der Conſtenaeren / ſoo is in Nederlant de Rijcke Stadt van Antwerpen een oprechte voeſter vande voornaemſte: (emmers ten deel) der meeſt vermaerſte ende Conſt-oefenaers die in Pictura wonder ghedaenten van leven hebben aenghewent / ghelijck deſen uytnemenden Theodor Rombouts oock een van haer beſte ſcholieren ende voeſterlinghen is gheweeſt / door zijn groot verſtant ende neerſtighe onderſoeckinghe der Natueren / die hy in groote Figuren boven het leven wiſt uyt te werecken / ſoo ende ghelijck aen veel van ſijn ſtucken hier te Landt te ſien zijn. Hy heeft Italien en meer ander Landen door reyſt ende tot het eynde des levens de Conſt met grooten jeuer waergenomen / zijnde gheſtorven binnen Antwerpen in het jaer ghelijck voorſeyt is.

HENRICK DE CLERCK.

NJet min en is begaeft gheweeſt met groote wetenſchap der Schilder-conſt Henrick de Clerck Schilder van Bruſſel die gheleert heeft by Marten de Vos, ende was ſeer aerdich ende fraey ſoo in't groot als in't kleyn af te belden alle poëtery ende oock devotie ghelijck in veel en verſcheyde Taefereelen van hem tot Bruſſel in verſcheyde Kercken te ſien is / die ſeer Ordonnanti-rijck ende met neerſtich opſicht gheinventeert ende uyt ghewerckt zijn. Hy is gheſtorven tot Bruſſel.

ANTHONI SALART

Schilder van Bruſſel.

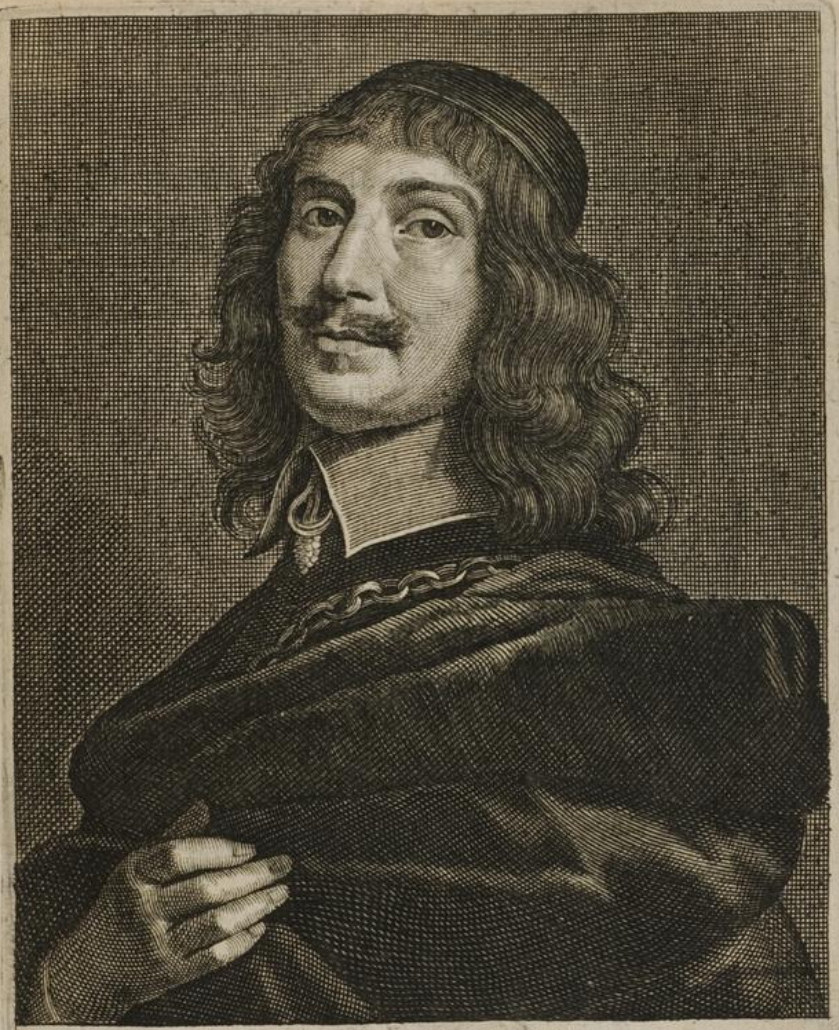
HY is gheweeſt ſeer overvloedich in Ordonnantien / ſulckx dat in het leven niet te vinden en was / oft hy koſt het ſelve door zijn erbarenthey t met Pinceel door zijn treffelijcke Conſt uytwerckten / die noch teghenwoordich in groote achtinghe / ende voor ſeldſaem ghehouden wordt: want d aenlockende begeerlijckheyt des ſoeten ghewins ende den ſmeeckenden lof (diemen door Conſt vercrijght met natuerelijcke liefde tot eenen onſterffelijcken naem) brochten hem door een blijtighe oeffeninghe tot ſulcken volmaeckthey t dat hy in zijn leven Niemant in ordonneren / kolorieren / vaſte ſtellinghen ende malſcheyt des Pinceels en moeſt wijcken. Hy is tot Bruſſel gheſtorven daer zijn Conſt in't leven is ghebleven ende ſal noch langh inde memorie des menſchen onſterffelijck ende bekent blijven.

GEERAERD HONTHORST

Schilder van Vytrecht.

O Edel Enghels Hoff verciert met seldsaemheyt
Van d'Edele Pinceel vol vrome gheesticheyt
Door *Honthorst* afghemaelt, waerin hy naer het leven
Aen Coninckx ooghen heeft seer groot vermaeck ghegeven.
Want al sijn werck dat was seer aenghenaem en net
Als hy den mensch alleen mocht schild'ren in't Portret:
Waerin hy jeder een soo aerdich wist te vatten
Dat niemant wie het siet de weerde can gheschatten,
Soo gheestich is sijn Const ghediept en uyt ghehooght
Vleesachtich sterck en soet daer veele Const voor booght
Soo als Italien en ander Coninck-rijcken
Hem by *Appelles* gheest om sijne Const ghelijcken.
Daer hy heeft langhen tijt in't *Pausen* Hoff verkeert
En in Italien de meeste Const gheleert.
Italien de school van veele wetenschappen
Heft menich fray verstant op d'Eel *Picturas* trappen:
Ick segh Italien, midts sy ons can doen sien
Een wonder vrempt Natuer, van Rotsen en Ruien.
Haer Berghen die schier niet, als vier en vlam en spouwen
Soo menich schoon Paleys, en kostelijcke bouwen,
Die trecken menich geest en uytghekeurt verstandt
(Om al t'seldsaeme werck) naer haer vruchtbarich landt
Naer *Roomen*, die de school is van veel vrije Consten
Want die *Room* noyt en sach, kreegh noot *Picturas* jonsten.
De groote stadt van *Room*, omringht van t'Tybers vocht
Die heeft al menich geest tot hooghen staet ghebrocht
Soo als aen *Honthorst* blijckt, die om sijn trotse wercken
In't Hoff van *Enghelant*, en oock van *Denemercken*
Werdt hooghelijck gheacht, en rijckelijck bejonst
Om sijn verstant alleen, en weerde Schilder-const.

THO-

GERARD HONTHORST

Est ne a Vtrecht lán 1592. tres bon peinctre en ordonnances et pourtraicts, a esté long temps en Italie y faisant pour plusieurs Cardinaulx des choses exquises, comme aussi il a faict en Angleterre des œuvres tres belles pour le Roy, lan voit encores en la cour du Roy de Denemarcque beaucoup de ses tableaux. il se tient a present a la Haye au service de son Altesse le Prince d'Orange. son maistre estoit Abraham Blommaert.

Ger. Honthorst pinxit. Pet. de Iode sculp. Ie. Meyssens excudit.

THOMAS VVILLEBORTS BOSSAERT

Schilder van Berghen op Zoom.

VVAt aengenaem Pinceel, heeft *VVilleborts* ghehandelt
En daer med' tot sijn eer al menich Rijck doorwandelt:
Al wat hy heeft ghemaeckt was los en cloeck van aert
Vol wijs en diep verstant, dat *Berghen* heeft ghebaert.
Sijn Const wordt groot gheacht in Duytslandt en in Spanien
Tot Roomen, Enghelant, by Princen van Oraignien
Daer hy soo menich stuck naer t'leven heeft ghemaeckt
En is daer door alleen in grooten naem gheraeckt.
Was wonder in Pourtret, Historien naer t'leven
In't groot te belden uyt en goeden aert te geven,
Henricus Frederic Prins *Guiliam* en noch meer
Om sijne wetenschap hem thoonden groote Eer.
Al wat hy heeft ghedaen is wonder aen te mercken
Waer med' dat sijn verciert Paleysen en veel Kercken,
De stadt *Berghen* op Zoom, roempt tot ghedenckenis
Op sijn seer Edel Const daer hy gheboren is.

THOMAS WILLEBORTS BOSSAERT

Peinctre tresrenommé, travaill admirablement bien en grandes figures, estimé pour pouvoir faire un pourtraict exactement bien, son Altesse le Prince d'orange Henry Frederic luy a faict faire beaucoup de pieces, comme aussi son filz le Prince Guillaume, aussi pour d'autres Monarques, son maistre estoit Gerard Segers, est ne de Bergue sur le Zoom lan 1613, et demeur a present a Anvers.

Tho. willeborts pinxit. *Coenr. Woumans sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

DANIEL VAN ALSLOOT.

DE ervarenthept van Daniel van Alsloot (besonder in het kleyn met Pinceel eenighe Lantschappen en ghesichten uyt te wercken) en is met geen pen te beschrijven als wel de daet daer van verdient uyt reden dat het leven inde aerdichept van zijn Const maer alleen en onbreckt. Hy heeft veel schoon wercken ghemaeckt voor den Arts-hertoch Albertus een sonderlingh Beminder van Pictura oock veel andere seldsame stucken en proeven heeft hy gedaen voor meer andere Monarchen des werelts die hun gheneghenthept vande Const qualijck ghenoch en kosten versaden om de selve te sien en voor dieren prijs te cooper.

Een Landtschap daer m' in siet een groot vermaeck voor d'ooghen
Kost ons *Van Alsloot* naer natuer en leven thooghen
Seer net in het gheboompt en licht op sijnen dach
Soo dat sijn Const bewijst al wat den aert vermach.

IACQUES FOCQUIER

Lantschap Schilder tot Parijs.

DE edel Schilder-const (voor soo veel raeckt de wetenschap van Lantschap naer t'leven te schilderen / hadde haer wel te belgen soo ick niet ten voorschijn en brocht de krachtighe handelingh van Iacques Focquier die Niemant in ons Eeu oft voorgaende Eeuwen (aengaende den malsen en krachtigen toets van bladeren verschieten / berghen en roetsen) en moet wijcken / soo aengenaem en aerdich staen alle zijn Schildrijen / die in groote weerde ende voor seldsaem by de Const-kenders ghehouden worden om de suyverheyt en grooten aert van nettichept die daer in te speuren zijn.

Al wat de Eel Pinceel brocht van *Focquier* in't licht
Staet krachtich uyt ghewerckt en soet in het ghesicht,
De gronden wel verdeylt, het loof heel aenghenaem
En geestich in't verschiet tot lof van sijne Faem.

GUILIAM MAHUE.

VOorders soo isser tot Brussel oock ghewees eenen seer konstighen Conterfepter by naeme Guiliam Mahue die inde selve handelingh van Pinceel seer excelent was ende uptnemende wel het leven in zijn Conterfepten dede gelijcken daer veel en menichvuldighe stucken noch ghetuyghenis van geben alwaer hy ooch ghestorven is.

PEETER

PEETER VAN LAER
Ghenaemt van Boets,
Schilder van Vytrecht.

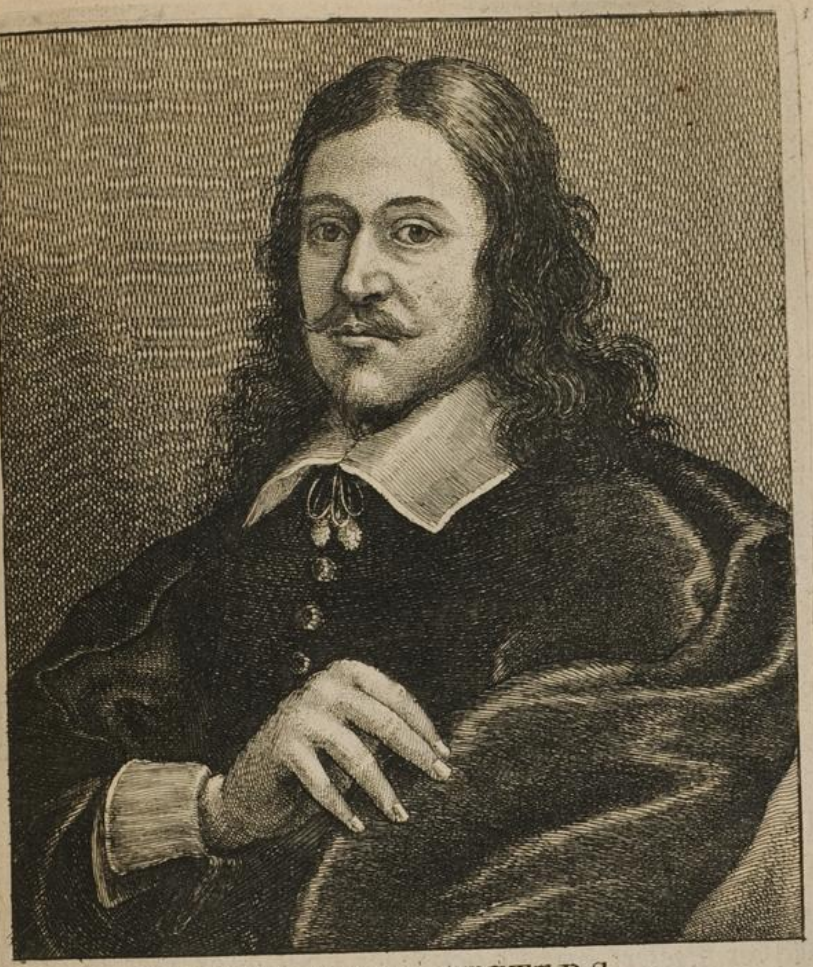
Die al te geren hoort den Lof van Schilders singhen
Besonder alsmen spreckt van seldsaem oude dinghen:
Van die de vinders sijn van Verf en Teecken-const
Waer in verborghen leydt des Schilders grootste jonst.
Dat hy vry naer den roem *Van Laers* Pinceelen luystert
Want t'licht van sijn verstant de oude Const verduystert
Van *Zeuxis* en *Apel* door al den stouten toets
Die ons *Van Laer* bethoont oft handelingh *Van Boets*.
Die soo verliefelijckt *Picturas* Edelheden
Dat ick wel segghen mach met ongheveynsde reden:
Van Laer is die Natuer van t'leven schier ontmaeght
Van Laer is t'Hollants licht daer hy den naem afdraeght.
Wijns naem noch inden Boeck van *Clio* staet gheschreven
Die op den *Helicon* sal eeuwich blijven leven
Waerop *Caliops* dicht met reden roemen mach
Door al den cloecken geest die m' eertijts in hem sach.
Want t'gen' *Van Boets* wist met sijn eel Pinceel te toetsen
Dat was vol aerdicheyt, vol wel ghestelde boetsen
Bandiets, en Bedelaers, jae Boeven op Galey
Sulck-danich meer ghewoel van ander snaeckery.
Niet min in't eel Musijck en t' toetsen alle snaeren
Daer was *Van Laer* door Const op t'hoochst oock in ervaren,
Soo dat d'onsterflijckheyt van sijnen grooten naem
Belouwert is met eer' by d'alghemeyne Faem.

BONAVENTURA PEETERS

Zee-Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1614.
Ende gheſtorven Anno 1652.

DEn ſtraffen *Eolus*, die Godt is vande winden,
Door *Boreas* ghehuyl, de Zee ſchijnt te verſlinden,
En met t'grammoedich weer *Neptun'* ten vollen ſtoort
Als maer den Zeeſchen Godt de donder vlaghen hoort.
Die in het fel tempeeſt, en diepe water golven
Doen menich kloecke Schip verſincken en verdolven.
Men ſnijdt de Cabels los, hier worptmen Anckers uyt
Daer ſtrijcktmen ſeyl en lul, men vlucht in't achter ſchuyt.
De viſſchen ſijn verbaeſt en ſtooren al de baeren
De Schepen vallen om, en weten niet waer vaeren
De Zee die raeſt van ſpijt, en ongheſtadich ſlaet
Waer door dat Locht en vier meynt dat de Aerdt vergaet.
Bonaventura heeft dit alles ſoo gheſchildert
Tempeeſtich, calm en ſtil, jae ſomtijts oock verwildert,
Dat jeder ſegghen ſou, dat enckel water waer
Soo gheeſtich mals en los, ſtaet elcke baer op baer.
Seer conſtich uytghehaelt, ghediept en ſoet verdreven
Soo datmen t'oordeelt oft het is het tweede leven,
Hier vlieght een witte Meeuw, daer ſwempt den Wallevis
Hier drijft een koopmans pack dat uyt gheworpen is:
En ſomtijts is ſijn Conſt, verciert met zeeſche haven
Met ſchip, pleyt en geley, met naeckt gheſchoren ſlaven,
Vol dapper oorloghs volck, die naer den Zee-ſlach ſtaen,
Hier rotſen wonder hoogh, daer baeren teghen ſlaen.
Soo dat zijn deftich werck wort over al ghepreſen
Midts niemant ſijns ghelijck in Conſt en ſchijnt te weſen,
Want niemants Conſt in Zee ſoo op het leven treckt
Als *Peeters* cloeck Pinceel, die t'leven gans ontdeckt.

GRAF.

BONAVONTVR PEETERS.

Tres bon Peinotre de Mers, Calmes, et Tempestes ilsentent bien aux nauires, galeres, et Batailles sur Mer. Cognoit l'orisont, ses esloignements sont douces, faict bien les Villes, et Chateaux, on voit par tout, Beaucoup de ses œures, dans les Maisons des amateurs, il est natif d'Anuers, et fut ne en l'an 1614.

Ioannes Meyssen pinxit et excudit. W: Hollar fecit.

GRAF-SCHRIFT
Door sijnen Broeder Ian Peeters.

Dees aert begrijpt een van des werelts wonderheden
Zee Schilder en Poët, soo groot als d'aert oyt lede:
Peeters sijn toenaem was, den naem *Bonaventuer*
Sijn lof eeuwen verslijt, al rot dees sepultuer.

Ende om naer mijn gheboelen den sin te bolmaecken dunckt my niet qualijck op het graff van dien uytnemenden Zee Schilder ende soet-vloeyenden Poët Bonaventura Peeters te passen dit naervolghende graff-schrift ende lijcksangh.

Besprinckelt en bedauwt uyt een oprecht medooghen
De doot van *Pallas* Soon met traenen van u ooghen,
Die hier begraven leydt, en is van kracht berooft
De fackel van *Pictuer* die leyt hier uytghedooft,
Die *Themis* aen haer borst met hulp van *Thetis* voyde
Sulckx dat zijn groot verstandt in alle Consten groyde,
Die van Poësis werdt ghelaeft uyt d'Hypocreen,
Soo als een schemer licht van d'aerde hier verdween.
Neptun' die in een schelp van *Tritons* wordt ghedraghen
En doet ghedurich niet als suchten, stenen, klaghen,
De schoon *Nereides* sijn inden rouw becleet
De Zee benevelt is met droefheyt druck en leet.
Apollo wilt sijn herp in *Lethes* vliet versmooren
Die over *Peeters* doot oock haer gheclanck laet hooren,
Van *Peeters* die door Const met sijn Poëtse tongh
Soo soet en liefelijck ghelijck als *Naso* songh.
Die oock door sijn Pinceel noyt heeft Natuer gheweken
En sonderlingh altijt in zee Const uyt ghesteken:
Waer van den hoochsten roem door Faem noyt sal vergaen
Maer altijt meer en meer ontsterflijck groyen aen.

LYCK-

LYCK-SANGH,

Stemme:

Le flots n'auront point de rigeur, &c.

DE jammer klacht doorſcheurt mijn hert
Die uyt gheſtort wordt door de ſangh Goddinnen
En vande Zeeſe Mereminnen,
Met droef gheſchrey en over groote ſmert,
Inden verbolghen OCEAEN
Daer al de water Goôn verſlaghen ſtaen,
Om dat de Son nu is verduyſtert
Van PICTVRAS kracht,
En haeren glans ontluyſtert,
Die dit graff verſmacht.

ICk ſien de aert in't ſwert becleet
Met druck bevanghen ſoo veel trouwe vrinden
En vrome gheeſten die hem minden
Om dat hy was kloeck Schilder en Poeët,
Den eerſten Soon van d'Eel PICTVER
Vol ſoeten gheeſt, met naem BONAVENTVER
Die ons op d'Aert-rijck heeft ghegheven
Van ſijn Conſt een deel
In ſchijnſel van het leven
Door Pen en Pinceel.

WAt treurt ghy Vrinden vol verdriet;
Staeckt uwen druck en wilt u wanghen drooghen,
Vaeght af de tranen van u ooghen
En gunt ghy uwen vrindt den hemel niet?
Den roem van ſijn onſterflijckheyt
Sal altijt leven inder eeuwicheyt,
Al leyt ſijn lichaem hier begraven
En vergaen in ſlijck
Sijn deughdelijcke gaven
Sijn in't Hemel-rijck.

EYNDE.

FRAN-

FRANCISCUS VVOUTERS

Schilder van Lyer, gheſtorven Anno 1659.

DE Edele Schildry can 's menſchen hert vermaecken
En jemants ſwaeren geeſt door haere Conſt ontwaecken,
De liefde dwinght den luſt als eenen drooghen dorſt
Die menichmael beſtrijt met bangheyt jemants borſt.
Soo port de liefde oock de noyt verſaeyde luſten
Van een Conſt-minnend' hert dat nimmermeer can ruſten
Soo ſaen *Pictuer* haer Conſt de Minnaerts toebereyt
En brenghtſe voor den dach in overvloedicheyt.
T'gen aende Edel Conſt van *VVouters* is te mercken
Seer liefelijck in't naeckt en mals in al ſijn wercken
Seer los gelijck *Van Dijck*, ſeer ſoet als *Titiaen*
Soo net en aenghenaem ded' hy zijn ſtucken ſtaen.
Het aenſien gans becoort den gragen luſt van d'ooghen
Die dickwils door deſ' Conſt valt in den ſin bedroghen.
Siet *Venus* by *Adoon*, oft ander hey Goddin
De naeckte gratien, oft eenich Saters min,
Diana op de jacht, oft daer ſy haer gaet waſſchen
Oft daer den Satur *Pan*, *Sieringa* wilt verraſſen,
Oft daer naer t'leven compt een ſtille wildernis
Al wat hy heeft ghemaeckt het ſchijnt dat t'leven is.
Daer veele Conſt voor moet haer glori laeten buyghen
Soo als ons Engelant met reden can betuyghen,
Daer *VVouters* in het Hof heeft langhen tijt verkeert
En van het Coninckx bloet wert om ſijn Conſt ghe-eert.
Sijn ſoet vlammighe oogh en Conſt verrijckte ſinnen
Die hebben by den Prins hem hooghe Faem doen winnen
Om ſijn welſprekentheyt, gemenght met grooten gheeſt
Waer door hy in het Hof in aenſien is gheweeſt.

LYCK.

FRANCOIS WOUTERS

est né a Iyere lan 1614. faict extremement bien les petites figures principalement nuës et aussi des paisages, il a esté disciple de Paul Rubens, et par son addres est faict peinctre de l'Empereur d'Allemaigne Ferdinand le 2me estant allé avec son Ambassadeur en Angleterre, ou estant arrivé receut la navelle que sa Maj.te Imperi.le estoit mort lan 1637. en ayres fut peinctre et homme de Chambre du Prince de Galles, ayant demeuré quelque temps a Londres s'est retourné a Anvers s'y faisant valoir par son Art. Fr. Wouters pinxit. Pet. de Iode sculp. Io. Meyssens exc.

LYCK-DICHT
Over de doodt van F. VVouters.

DEn menſch ſterft als hy meyndt het ſekerſte te leven
En ſnelder loopt den tijdt als wel een bie can ſweven,
Soo als aen *VVouters* blijckt, die door ſijn hooghe Cunſt
Trock s'werelts eer naer hem, jae Prins en Coninckx gunſt.
De doodt die heeft de hop' van meerder gunſt ghebroken
Als hy in't ſterf-bed had ſijn leſte woort gheſproken:
Den afghecnaeghden nijdt, die ſchonck hem doen den vred'
T'gen' ſy uyt booſen haet in't leven noyt en ded'.
Ghedurichlijck nochtans ſijn hert naer vrede trachte,
Den vred' van Engelant was 't die ſijn ziel verwachte
En oock ghevonden heeft in't Enghelijck Palleys
Daer noyt geen eyndt en is maer altijt blijden Peys.

HENDRICK ANDRIESENS
Ghenoemt Mancken Heyn.

Schilder van Antwerpen, ende gheſtorven in Zeelant in't Iaer 1655.

AL iſt dat den Naem van Mancken Heyn aen een jeghelijck verachtelijck ſal dunckten te weſen / ende my ſullen willen beſchuldighen van hatticheyt uyt dien Mancken Heyn ſchijnt eenen naerghewozpen naem te ſijn gheſtick ick oock oozdeel / doch ter wijlen hy ſelver niet en ſchaemden ſijn Conſtige ſtucken met ſoo daenighen Tijtel te teeckenen / ſoo en hope niet te miſdoen / uyt reden oock hy by de Lief-hebbers alſoo bekent is / ende al iſt dat den naem ſchijnt manck te gaen / ſoo en gaen zijn Conſt-rijcke Schildrijen niet kreupel / want alle de ſtilſtaende dinghen die hy met groot verſtant gheſchildert heeft wozden in groote weerde ghehouden / dooz de nettichept en levenden aert / die daer in te ſien zijn.

T'Pinceel van *Mancken Heyn* heeft ſoo veel voorts ghebracht,
Dat ſy niet om den naem, maer wordt door Conſt gheacht:
De daet bethoont het werck, het werck verheft den Naem
En blijven allebeyd' onſterff'lijck by de Faem.

Het

BY-VOEGHSEL.

HEt sterben is ons aenghebozen ende alle menschen ghemeyn. Al ist dat Alexander den Grooten de heel Wereldt heeft in syn macht gehadt / hy is ghestozven. Al had Salomon de grootste wysheydt / hy is ghestozven. Al had Crœsus den oberbloedighsten rijckdom / hy is ghestozven. Al had Appelles de diepste Const van Schilderen / hy is ghestozven. Al had Helena de hoochste schoonheyt sy is ghestozven. Al hadde Sampson de vzoomste sterckheydt / hy is ghestozven. En al had jemandt allen dese gaven alleen hy moet sterven. De doodt compt ghelijck eenen dief inden nacht / en meest by menschen daer sy minst verwacht wozdt. Den stercken Milo bleef met syn handen tussen eenen op-ghescheurden boom soo vast ghepersst en toegenepen dat hy daer van honger en pijn moest sterven. Den Poeet Eschilus sittende in een veldt onder de Sonne om hem te verwermen / is ghestozven een wzeede doodt dooz de Schildt-pad die den Arent op zijn cael hooft liet vallen meynende dat het eenen steen was. Den Coninck van Navarre by naeme Carolus seer sieck in al zijn leden zijnde / werdt dooz ozdre van de Medecijnen / in een lijnwaeten laecken ghewonden dat in den ghebzanden wijn ghetempert was / en comende wat te naer by de keersse is de vlam in't laken ghestaghen ende alsoo miserabel ghestozven. Philemon siende aen taefel eenen Esel komen die de vyghen soght te eten die daer op laghen / is van laggen ghestozven. Den Keyser Tiberius wert van zijn Vzouwe Agrippina vergheven en is ghestozven. Iulius Cæsar werdt sonder achterdencken van de doodt dooz Bruto Cassio omghebzocht. Vitellius werdt in den Tyber ghewozpen en is ghestozven. Den Herder Crates werdt in den slaep van eenen Boeck (die hy met zijn andere Schapen weyde) ghedoodt. Henricus den IIII. Coninck van Vzanckrijck wert in zijn Coets vermoozt / ende meer andere diemen in groot ghetal sou connen by vzenghen waer uyt men can bewijsen dat de doot seker en de ure onseker is / ende dat de Coninghen en Pzincen de doodt soo wel als de arme menschen onderwozpen zijn. Franchois Wouters dien plaisanten Schilder is dooz eenen pistool scheut by ongheluck ghestozven. Ontallijcke ghees ten der Schilder-const zijn uyt de werelt ghetrocken ende ghestozven. Is dan wonder dat eenen mensch / daer op somtijts wel behoozde te dencken / want die daer minst op dencken die wozden van de doodt eerst besocht; Om dan in dese dzoeve materie niet te blijven hanghen ende daer mede de overledene cloecke Meesters van Pictura de eeuwighe rust te wensschen / soo heb ick voozgenomen eens te ontdecken den onsterffelijcken Loff / die de Edel Hanteerders der vyp Pinceel (noch in't leven zijnde) verdienen / die ick met mijn swacke pen / soo seer niet en can verheffen / als hunnen roem vereyst. Ick sonde hier meer neerstigheyt ende vlijtighen jever ghebzuyckt hebben / om oock in't licht te bzenghen de uytnemende Eer diemen de Italiaense Meesters van dese eeuw in de Schilder-const schuldich is. Doch om in gheen verschil te comnen met den gheleerden italiaenschen Schzijver Georgius Vassari, den welcken het leven / manieren / ende ontsterffelijcke Consten / van de italiaensche Schilders in eenen Georg. Vassari.

besonderen Boeck heeft beschreven / ende dat Carel van Mander sijn groot verstant heeft gheopent ende laeten blijcken in het beschrijven der uytnemenste Italiaensche Meesters / soo heb goet ghedocht daer niet meer af te schrijven als voorschr. staet / laetende Italien behouden den hoochsten roem van alle Landen. Ende niet sonder reden / aengheseen de Schilder-const nieverg meer als in Italien en wordt ghewerdeert. De Venetianen achten haer door de Schilders soo veretert te zijn / dat sy aen jeder Meester (die in dese Const uyt-staecken) plachten te ghe-ven dry-hondert goude Croonen jaerlijckx / op datse de selve door sulcken begif-tinghe binnen hun mueren oft palen mochten behouden. Als Raphel d'Urbijn eerst ghestorven was / heeftmen den Paus Iulius den II. sien weenen / en sijn wanghen met traenen overdecken. De moort van Polidoor heeft den Gaet van Roomen soo hoogh op-ghenomen / datse den moordenaer soo swaerlijck straften oft hy eenen Coninck omghebracht hadde. Baccio Bandinelli wert vanden Paus Clemens den VII. (door de liefde die hy tot dese Const droegh) het Ridderschap van S. Peeter ghegheven / en daer naer van Carolus Quintus oock Ridder ghe-maeckt. En om uyt ons paelen niet te gaen / en den Leser te overlasten / soo wil ick weder keeren tot de Schilders teghenwordich in't leven zijnde / daer ons vredsaem Nederlant ghenoch af versien is / ende sulcken luyster van Loff en Eer af ontfaught dat sy de gheheel werelt door / voor de beste Moester-vrouw der Vrij-consten wordt ghehouden. Ende al ist dat Pictura eerst opreeht in Italien werdt opghetrocken / ende door Michiel Angelo, Titiaen ende Raphael Vrbijn, meest is in stact ghesedt / de welcke uyt de oude antique wercken gingen soecken de volmaecktheydt vande natuer / brengende by een menichvuldighe ghe-brocken lichaemen / soo van hout ghesneden / als uyt marmer en steen gehouwen oock van coper ghegoeten / om uyt thien armen / vyf-en-twintich beenen / veel schouders / ende andere deelen des lichaems een volmaeckt lichaem te maecken (ghelijck sy oock met cloeck verstant hebben ghedaen) het welck wy heeten de antiquiteyt. Soo ist nochtans dat onse Nederlantsche Schilders / als Rubbens, Van Dijck, Michiel Coxi, Floris, en meer andere door hun wonder maenieren / ende gheestighe inventien: de vrije Schilder-const tot meerder perfectie / ende volcomender leven hebben ghebrocht / als de oude antique Schilders hebben ghedaen / het gene ick de beste Kenders der Consten laet oordeelen / daer de Keyserlijcke Stadt van Antwerpen het principaelste bescheedt af soude connen geven. Ick segghe Antwerpen om dat sy de vruchtbaerste Moeder is vande kloeckste verstanden der vry Consten voorts te brengen: ende met haer natuerelijcke vorsten van wetenschap op te voesteren / daer het ghetal der Antwerpsche Schilders ghe-tuyghenis af gheeft. Antwerpen (die het hert is van Brabant) is oock de rechte handt van Picturas volmaecktheyt: daerom schrijft den Eerw. Pater Adrianus Pooters Priester der H. Societeyt Jesv seer gheleerdelijck in een van zijne boecken behelsende het leven van de H. Rosalia, ende seydt onder zijn honingh-vloeyende Poësi, dese woorden die hy gheboetseert heeft naer het schrift van den Eerw. P. Scribanus in Antverpia folio 136. aldus:

Neder-

Nederlandt, den rinck vande wereldt,
ende den Diamant van deſen rinck is

Antvverpen.

Nederlandt, de ooghe vande wereldt,
ende den appel van deſe ooghe is

Antvverpen.

Nederlandt, het boſch vande wereldt,
ende den Lavrier van dit boſch is

Antvverpen.

Nederlandt, het Paradijs vande wereldt,
ende het lieffelijckſte van dit Paradijs is

Antvverpen.

Nederlandt, eenen hemel vande wereldt,
ende de Son van deſen hemel is

Antvverpen.

Ende ick ſoude moeghen ſegghen aldus tot haer
meerder Eer, Roem ende Glorie.

SOo lanck als *Phœbus* sal, met sijn vergulde toomen
Beschijnen t'silvre nat van *Schaldis* water stroomen,
En daelen met sijn licht uyt t'hemels claerste wolck
Op al de menichte van t'vredsaem *Antwerps* volck;
Soo sal de snelle Faem, noyt houden op van rasen,
En met haer hel trompet de werelt door te blasen:
Dat *Antwerpen* is t'hert van t'heele Nederlandt
En oock daer by den glans des Neerlandts diamant,
Den toom des vyandts cracht, door al haer ruym gheweSten
Bewatert, sterck Casteel, en schoon bemuerde vesten.
De rijckste Have van, den grooten *Oceaen*,
Daer t'silver en het gout op t'cost'lijckst' comen aen:
Dat Spanien haer seyndt, uyt d'Indiaensche Mijnen
Daer sy haer waeren veylt, en doet haer Const verschijnen
En drijst haer coopmanschap, in overvloedicheydt
Die over haere cruyn haer rijcke vlueghels spreydt.

EYNDE

Van het eerste Deel.

HET